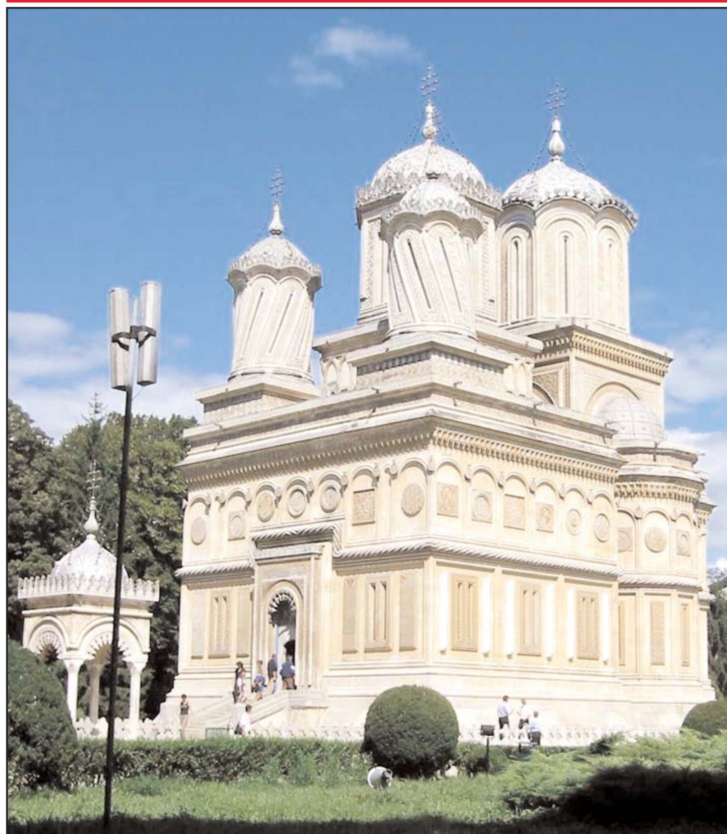

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul I ■ Nr. 1 ■ Decembrie 2010

Din sumar:

Editorial

La început de cale

Gheorghe PĂUN

Biruit-au de data aceasta gândul... De mai multă vreme a apărut ideea unei reviste culturale la Curtea de Argeș și de mai multe ori s-a încercat conturarea uneia, în jurul Clubului Iubitorilor de Cultură (CIC) din localitate (vezi câteva detalii în „Cronica 2006"), pe lângă școli din oraș sau în alte contexte, unele reviste de circulație retrânsă și durată limitată au și fost realizate, dar de data aceasta planurile sunt mult mai ambițioase ca până acum, forțe mai ample sunt puse în mișcare. Este vorba mai întâi de redacția propriu-zisă, formată din condeieri din localitate și din afara ei, de numărul mare al potențialilor colaboratori, majoritatea prieteni ai CIC, care au răspuns entuziast invitației de a scrie la revista de față, și, nu în ultimul rând, este vorba despre participarea Casei de Cultură „George Topîrceanu" (implicit a Primăriei) din Curtea de Argeș și a Trustului de Presă „Argeș Expres", sub egida cărora apare revista și care vor asigura sprijin financiar și logistic. O revistă centrată pe Argeșul de Sus, Câmpulungul fiind inclus și Vâlcea vecină, dar care în niciun caz nu se dorește limitată la această zonă, ci va încerca să-și aducă alături Piteștiul și întreg județul, ba chiar dorește să spună ceva despre cultura română în general, pentru cititorul român în general. Din țară și din lume, pentru că sunt anunțați colaboratori și din afara granițelor, așa cum așteptăm și cititori din afara granițelor. Titlul vrea să dea și o idee despre stilul revistei: „Curtea de la Argeș" sună domnesc, sugerează noblețe, eleganță, invită la reverențe – între colaboratori și cititori în primul rând. Am vrea ca numele să fie legat de locul apariției revistei, fără a sugera însă o localizare a intereselor sale.

O revistă de cultură, deschisă deopotrivă spre istorie și literatură, artă populară și artă „cultă", etnografie, limbă, arhitectură, folclor și orice are legătură cu Argeșul și Muscelul în primul rând, cu România în fond. Precizarea este importantă, o repetăm - subliniem: nu o revistă literară, ci una culturală, cu orientare mai largă. De altfel, rubricile și articolele din acest prim număr dau deja seama despre intențiile noastre.

Ce NU dorim să promovăm în revistă sunt politica explicită, activă, de partid, epitetele provincial - encomiastice și polemica de dragul polemicii, „pamfletele". De vom reuși cu adevărat să evităm (măcar) aceste „pericole", bine va fi revistei. Știm că „totul este politică" – dar destulă avem în jur și de îndoielnic nivel prea adesea, știm că ridicăm vocea dintr-un orășel – dar nu din unul oarecare, ci din prima capitală a Țării, știm că „duelul" e de bonton prin presa (chiar culturală) românească, dar... să ne purtăm ca la Curte!... „Cu seninătate", pentru a prelua unul dintre sloganurile CIC.
În peisajul aglomerat al publicisticii românești se pătrunde greu și se supraviețuiește și mai greu, dar avem încredințarea că „orașul merită, orașul poate" (am repetat un alt slogan al CIC, dar înlocuiți, vă rog, „orașul" cu „Argeșul de Sus"), că există o nișă pentru o asemenea revistă culturală și, peste toate, ne încredem în mulții prieteni ai noștri și ai Argeșului, în colaboratori și cititori.
Cu precădere în cititori, judecătorii noștri, cei care vor valida sau nu temeritatea de a le propune această fereastră spre cultură. Precum țăranii care pleacă la cale lungă, spunem și noi din prag: Doamne-ajută!

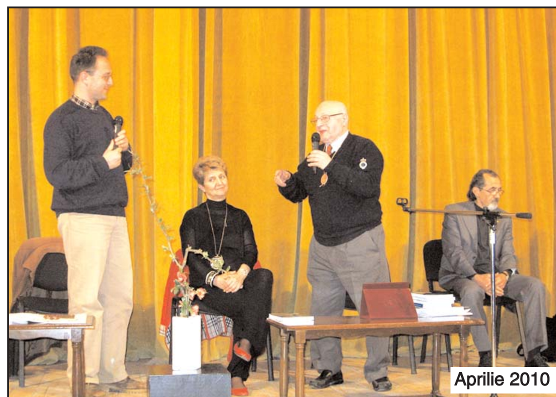
Din actualitatea culturală

Clubul Iubitorilor de Cultură în 2010

Gheorghe PĂUN

Şi a fost anul al cincilea... Dar ce an!... Cu adevărat unul deosebit, un an al maturităţii depline, vizibilă atât la nivelul protagoniştilor, aproape toţi profesionişti ai domeniilor lor, cât şi al „legăturilor cu lumea”.

Ca totdeauna, am avut oaspeţi şi participanţi din multe localităţi învecinate Curţii de la Argeş – Domneşti, Corbeni, Arefu, Râmnicu Vâlcea, Piteşti, Câmpulung, dar şi „desanturi” culturale de la mai mare distanţă – Alba Iulia în luna martie, Craiova în luna august. Vizita scriitorilor din Alba Iulia a fost întoarsă la început de lună aprilie, prilej de stabilire a unor relaţii de mai lungă durată şi cu mai largă bătaie. Am mai avut oaspeţi de la Iaşi şi de la Bucureşti – pentru prima dată, un academician, profesorul Solomon Marcus, a fost prezent la Club, în luna aprilie.

Aprilie 2010

Dar, anul acesta a fost cu adevărat şi unul internaţional: soţii Mamali (Ioana – arhitect şi pictor, Cătălin – psihosociolog), din SUA, ne-au vizitat în luna iunie, Gabriela Sonnenberg, din Spania, şi-a lansat o carte la CIC la început de lună august, iar pe 8 septembrie patru pictori din Florenţa au avut o splendidă expoziţie la Casa de Cultură.

Ca şi până acum, menirea Clubului, modul de organizare a întâlnirilor, totul a rămas mult sau mai puţin neschimbat. Sunt aceleaşi instituţiile patronatoare – nu le mai enumăr – unele de mai mare sprijin, altele mai puţin. Ca şi până acum, ziua şi ora sunt fixate, ştiute dinainte (miercuri, în a doua saptămână din lună, la ora 16.00), locul se schimbă (aproape) de fiecare dată şi el trebuie aflat din ziarul local, *Argeş Expres*, care funcţionează în continuare ca organ de presă al Clubului. De două ori pe lună se fac, de asemenea, anunţuri prin Internet. Iar ca loc de întâlnire continuăm să avem oraşul ca „sediu”, chiar dacă mai multe reuniuni au loc la Casa de Cultură „George Topîrceanu”, pentru că spaţiul este mai generos, mai ales dacă este vorba despre o expoziţie sau de adus printre artele degustate şi muzica – pianina Clubului este găzduită de Casa de Cultură. Ne-am mai întâlnit însă, ca şi în anii dinainte, în frumoasa sală a Întreprinderii Hidroelectrica, la Arhiepiscopie, în curtea Bisericii Olari, la Cercul Militar Curtea de Argeş (mulţumiri gazdelor noastre) – cu trei dintre întâlniri organizate în afara oraşului, două la Piteşti (Colegiul Naţional „I.C. Brătianu” şi Centrul Cultural) şi una ...în curte la meşterul popular Ion Rodoş, din Nucşoara. De altfel, în lunile iunie şi iulie au avut loc câte două întâlniri, una la Piteşti şi una în oraş, iar în august au avut loc trei întâlniri.

Clubul are în continuare o pagină pe Internet, la adresa www.cic-cdearges.ro, unde pot fi găsite şi „cronicile” anuale, în întregime (cu fotografiile color).

Alte trei caracteristici ale Clubului au fost păstrate în 2010: combinarea la fiecare întâlnire a mai multor arte, într-un „festival”, acordarea medaliei de lut protagoniştilor (la prima participare la Club, deci o singură dată în viaţă, amănunt la care ţin mult, pe lângă faptul că lutul este din Curtea de Argeş, prelucrat de Cucu Ureche) şi „pigmentarea” fiecărei întâlniri cu unul sau mai multe aranjamente ikebana, realizate de Paula Fulga.

Ca şi până acum, o „cronică” a anului 2010 a fost editată – la ora aceasta ea se află sub tipar, urmând a fi lansată la prima întâlnire din luna ianuarie 2011 (miercuri 12).

Pentru a prezenta conţinutul *Cronicii 2010* şi, mai ales, pentru a avea o imagine a activităţii CIC în anul tocmai trecut, reiau sumarul volumului, cu precizarea şi a locului unde a avut loc fiecare întâlnire.

IANUARIE: Ion Cruceană – *In memoriam*; Gh. Păun: *Lumea văzută de un matematician*; Gheorghe Cristache, Daniel Gligore, Florian Tucă: *Neagoe Basarab. Necropole voievodale, domneşti şi regale din Argeş şi Muscel* (Palatul Eparhial, 13 ianuarie)

FEBRUARIE: *In memoriam*, I. Cristescu-Musăteşti; Gheorghe Paulian – Pictură (copertă de carte); George Baciu, Ion C. Hiru: *Domneşti. Arc peste timp. Crâmpeie de monografie* (Casa de Cultură, 10 februarie)

MARTIE: Al.Th. Ionescu: *A(l)titudini culturale*; Alba Iulia – Revista *Gând Românesc* şi colaboratori ai săi (Palatul Eparhial, 10 martie)

Ianuarie 2010

APRILIE: Acad. Solomon Marcus la 85 de ani; Petre Guran – Şcoala de la Buneşti; Ion Aurel Gârjoabă – Pictură (Casa de Cultură, 14 aprilie)

MAI: Neculai Ciochină – Pictură; Anca Barbu – Literatură (trei romane); Constantin Voiculescu: *Articole, Eseuri, Recenzii;* Marian Mihăescu: *Literatura română în liceu* (Casa de Cultură, 12 mai)

IUNIE: Întâlnire la Colegiul „I.C. Brătianu”, Piteşti; George Baciu: *Gânduri de la margina lumii;* Ion C. Hiru: *Umorul domnişanului, o formă a existenţei sale;* Elena Stoica şi Cercul „Culoare şi Vis” – Pictură (9 iunie); Ioana Mamali – Pictură; Cătălin Mamali – Psiho-sociologie; Mircea Stănescu – *Reeducarea în închisorile comuniste;* Clubul Copiilor din Curtea de Argeş – Expoziţie internaţională (Casa de Cultură, 23 iunie)

IULIE: Ion-Popescu Sireteanu – Literatură şi lingvistică; Dumitru Augustin Doman: *Generaţia '80 văzută din interior* (Centrul Cultural Piteşti, 14 iulie); Ion Vlădău: *Însemnări amânate*; Ion Oprescu, Lica Retevoi: *Monografia comunei Nucşoara*; Corul „Orfeu”, al Casei de Cultură (Biserica Olari, 28 iulie)

AUGUST: Gabriela Sonnenberg: *Andaluzia*; Marian Boghici, Constantin Matei: *Metodă de chitară flamenco* (Hidroelectrica, 4 august); Expoziţie „Atitudini contemporane”; Florea Firan şi Revista *Scrisul Românesc*, Craiova; Florin Horvath: *Legenda Marelui Zalmoxis;* Ion Dumitru-Piţoiu: *Fracul de lut, Ikebane de jad* (Casa de Cultură, 11 august); Ion Rodos – Meşter popular; Ioan Crăciun, Ioana Voicu-Arnăuţoiu: *50 de ani de la procesul lui Toma Arnăuţoiu* (Nucşoara, 18 august)

SEPTEMBRIE: Giampaolo Trotta şi patru pictori din Florenţa (Davide Coroneo, Laura Lodigianni, Sonja Lucien, Filippo Rossi) – Pictură; Denisa Popescu: *Buzele unui om singur* (Casa de Cultură, 8 septembrie)

OCTOMBRIE: Marian Nencescu – Biblioteca Metropolitană Bucureşti; Ioan Oratie – Pictură; Cristian Sergiu Ianza – Sculptură; George Tei – Poezie; Marin Ioniţă: *Kiseleff 10. Fabrica de scriitori;* Cenaclul Elevilor şi Studenţilor din Piteşti: *Ucenicii vrăjitori 8* (Casa de Cultură, 13 octombrie)

NOIEMBRIE: Florian Tucă – O viaţă dedicată cărţii; Gheorghe Ilie – *Securitatea informaţiei*; Mona Vâlceanu: *Scriitori din Pont*; Gheorghe Diaconescu: *Corpul Vânători de munte* (Cercul Militar Curtea de Argeş, 10 noiembrie)

DECEMBRIE: CIC – Aniversare 5 ani; Lansarea revistei *Curtea de la Argeş* (Casa de Cultură, 8 decembrie)

Redactor-şef: Gheorghe Păun
Redacţie: Paul Ioan Cruceană, Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacţional: **Svetlana Cojocaru** – director al Institutului de Matematică şi Informatică al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, Chişinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR şi USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, Bucureşti, **Spiridon Cristocea** – director al Muzeului Judeţean Argeş, Piteşti, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeş, **Sorin Mazilescu** – director al Centrului Judetean Argeş pentru Promovarea Culturii, Piteşti, **Filofteia Pally** – director al Muzeului Viticulturii şi Pomiculturii din România, Goleşti – Argeş, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Judeţene „Dinicu Golescu”, Piteşti, **Adrian Sămărescu** – director editorial al Editurii Tiparg, Piteşti, **Ion C. Ştefan** – profesor, membru al USR, Bucureşti.

CURTEA DE LA ARGEŞ
Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeş Expres”, director Gavrilă Moise şi a Casei de Cultură „George Topîrceanu”, director Cristian Mitrofan, din Curtea de Argeş

Corectură: Radu Gîrjoabă
Tehnoredactare: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

Redacţia şi administraţia: *Trustul de Presă „Argeş Expres”, Bulevardul Basarabilor, Nr. 35A, Tel/fax:0248-722368.*
E-mail: curteadelaarges@gmail.com
Website: www.curteadelaarges.ro
Abonamente se pot face la sediul redacţiei. Costul unui abonament este de 20 lei/6 luni şi 40 lei/12 luni.
Tiparul: SC ARGEŞUL LIBER SA Piteşti

Homo sapiens

Marea iluzie

Horia BĂDESCU

Printre atâtea adevăruri relative care ne umplu existența, acela că omul a încercat totdeauna să afle cine este și unde se situează în univers este unul incontestabil. Însă ne putem întreba: să afle cine este ca om ori ca specie a viului, ca ființă sau ca existență?

Ni se spune fără încetare că astăzi astrofizicienii deschid perspective extraordinare și că „biologii tremură de nerăbdare și emoție în fața modului extraordinar în care avansează descifrarea naturii umane". De câte ori în îndelungata sa istorie umanitatea a mai auzit asemenea cuvinte? De câte ori n-a trăit ea nerăbdarea acestei emoții?

Constatăm că „actualele cunoștințe relevă o lume fantastică, imensă și fabuloasă". Ar fi trebuit adăugat: și infinită. Căci termenul „infinită" conține toate celelalte trei atribute: prin infinitatea ei lumea devine fantastică, imensă și fabuloasă. Dar dacă lumea nu are sens în afara infinității ei, mai putem afirma că „la începutul noului mileniu, spiritul omenesc se apropie de o manieră bulversantă de marile adevăruri esențiale"?

●●●

Două întrebări îmi vin în minte în legătură cu aceasta:

– Este ea, natura umană, *natura umană,* subliniez aceste cuvinte, o chestiune de biologie? Este ea doar sau în mod fundamental o chestiune de biologie?

– Dacă admitem că lumea este infinită (și aici, oameni de știință sau nu, nu putem fi cu toții decât de acord), infinită nu numai cantitativ, ci și, și mai ales, prin calitatea sa de lume, ce sens îmbracă termenul de „adevăr esențial" și care sunt adevărurile esențiale atunci când de fiecare dată, în fiecare etapă a cunoașterii umane, suntem nevoiți să constatăm că îndărătul fiecărui „adevăr ultim" se ascunde un altul?

În această cursă fantastică spre adevărul ultim, în această nesfârșită căutare a ceva ce ne scapă întotdeauna, dar pe care poezia îl cunoaște atât de bine, uităm adesea că singurul adevăr revelat vreodată umanității este miracolul existenței universului și vieții, în armonia și coerența lor, misterul acestei existențe despre care dă mărturie umanitatea, faptul că esența lumii nu rezidă în imensitatea, ci în intensitatea prin care se manifestă ca atare.

Adevărul ultim al lumii și vieții este faptul că ele există și că au un Sens. Sensul dinaintea căruia se uimea Einstein. Sensul pe care poetul îl proclamă din totdeauna.

●●●

Nu e vorba de a pune sub semnul îndoielii extraordinarele reușite ale științei sau necesitatea lor. E vorba pur și simplu de a ieși din iluzia că aceste reușite ar fi apte de a ne oferi cheia lumii, de a ne permite cunoașterea a ceea ce nu poate fi cunoscut, ci doar revelat, misterul, impenetrabil în evidența lui, universului și vieții. Doar pornind de aici ne putem întreba dacă prodigioasa dezvoltare a cunoașterii servește omul sau contribuie la aservirea lui.

Totul e doar o problemă de abordare. Dacă vom continua să acordăm cunoașterii doar misiunea de a ne arăta cum sunt făcute lucrurile, cum se articulează ele în materialitatea lor, dacă vom continua să credem că desoperirea genomului uman ne va spune „cine e omul", că fața eternității e clona sau că virtualitatea numerică reprezintă calea de acces către orizontul increatului, atunci viețuim într-o imensă iluzie! O iluzie cu atât mai gravă cu cât ea poate fi folosită în profitul potentaților acestei planete. A reduce omul doar la biologie, la existența sa, aceasta e finalitatea visată de toți oamenii puterii, indiferent de natura acesteia. Rezultatul prodigioasei dezvoltări a cunoașterii, rezultat ale cărui premise sunt deja vizibile de pe acum, va fi acela de a spori puterea de a fi înseriați, uniformizați, manipulați și exclusi, de o manieră din ce în ce mai intimă, în propriile noastre case, noi cei deja atât de bine pregătiți să aprobăm și să aplaudăm când și cum trebuie.

Omul este ceea ce este, adică purtător de Sens, dincolo de biologic, de materialitatea lui. El e om pentru că participă la transcendența lumii, pentru că face parte dintr-o lume care e valoare, valoare ontologică. Viața este sacră fiindcă are statutul unui mod de a fi care este valoare. O valoare care nu e o problemă de cantitate, ci de calitate, de intensitate și nu de imensitate.

În dezvoltarea cunoașterii universului, pe de o parte, și a vieții omenești pe de altă parte, ce rol poate spera să joace poezia? Și ce rol pot avea aceste două vaste orizonturi ale cunoașterii, cu descoperirile lor miraculoase, în domeniul concepției și creației poetice din acest nou secol și mileniu?

Cele două întrebări se conțin și se condiționează reciproc. Rolul pe care dezvoltarea cunoașterii universului și a vieții omenești îl poate juca în domeniul concepției și creației poetice va fi acela de a proba odată în plus că ceea ce numim adevărul ultim nu aparține domeniului științei. Că omul este cu totul altceva decât ceea ce i se propune a fi. Că adevăratul infinit, teritoriu al vieții și morții, se află în orizontul insondabil al spiritului. Că adevărurile ultime nu sunt făcute pentru a fi descrise, ci revelate!

Am descifrat genomul uman dar, în același timp, nu știm nimic în plus despre ce este cu adevărat omul. Am descifrat genomul uman, dar omul nu e cu nimic mai bun ca altădată. Nici mai rău, poate. Poate! Am descifrat genomul uman, am descoperit particula și radiația universului dar am pierdut onoarea, măsura, valoarea cuvântului dat, sensul moralei, bineînțeles în afara aceluia al moralei *politiquement correcte.* Ce am câștigat și ce am pierdut din om?

●●●

Rolul poeziei în cunoasterea și dezvoltarea cunoașterii universului și vieții ar fi atunci acela de a-i reda omului conștiința limitelor sale și de a-l orienta (dar cine ascultă vreodată glasul poeților?) către un demers revelatoriu, către ideea că ceea ce este important nu este definirea adevărului ultim, ci conștiința faptului că acest ultim adevăr există și că omul participă la acesta. Fiindcă, se știe prea bine, poezia nu este nimic altceva decât nesfârșita căutare a ceea ce omul simte că există în el, chiar dacă nu-l poate defini cu exactitate, acel ceva a cărui existență o cunoaștem fără să știm ce este, nici cum este, dar care dă Sens întreg existândului: Ființa. Cum spunea Aldo Pellegrini: „Cu ajutorul verbului, poetul nu exprimă realul. El participă la acesta". Căci, întors către origini și originar dar existând, poetul se deschide în același timp infinitului și nedefinitului, neuitării și neliniștii, adică Ființei. Situându-se nu în postulat, ci în revelație, poezia rămâne un organism viu, consonant totdeauna cu realitatea, cu existândul din care face parte și pe care-l exprimă. Consonantă cu realul de asemenea, căci ea nu proclamă ce este lumea, ci faptul că aceasta este, că este Ființa însăși în întregul ei mister, în sacraliatea ei.

Rolul poeziei este de a nu-l lăsa pe om singur dinaintea imensei singurătăți pe care pierderea de transcendență și expulzarea Sensului o instaurează cu fiece zi. De a-i spune că el este sărbătoarea creației și de a-l ajuta să se sărbătorească pe sine însuși, să-și asume un mod de a fi care este valoare, sacralitatea lui.

Chiar dacă suntem nevoiți a ne întreba asupra prezenței sacrului în lumea modernă, Mircea Eliade ne-a avertizat deja asupra ocultării acestuia „în tenebrele inconștientului omului modern areligios". Inconștientul nu înseamnă însă absența conștiinței, ci un altfel de conștiință – conștiința sufletului, a locului în care se poate auzi „murmurul spiritului". Cine va urca în lumină această conștiință murmurătoare? Fiecare pentru sine dar fiecare pentru noi toți.

Căci setea noastră de sacru, de Ființă, setea de noi înșine, rămâne totdeauna nepotolită. Iată de ce trebuie să afirmăm în fiece zi, să spunem în fiece zi că sacrul e aici și că noi suntem purtătorii lui. Fiindcă nu putem să nu constatăm că, după o atât de prodigioasă dezvoltare a cunoașterii omenești, singurul și ultimul adevăr pe care-l putem rosti despre om este cel proclamat acum trei mii de ani de către tragicii greci: *Pe lumea asta-s mari minuni,/ minuni mai mari ca omul nu-s!*

Neagoe Basarab

Caragiale și crizele[1]

Acad. Mircea MALIȚA

Nimic nu mi-a răsplătit documentarea sârguincioasă pentru *Strategii* (cartea *Cumințenia pământului, Strategii de supraviețuire în istoria poporului român* este sub tipar) ca întâlnirea unui text din Caragiale, cum zic unii, „aproape improbabil". Da, a existat la noi o criză economică la 1901. Era deficit de buget, boala țărilor sărace. Da, se luau măsuri de reducere a numărului funcționarilor. Se tăia, cum spunem azi, în sectorul public. Iar Caragiale publică în *Moftul Român* o scrisoare imaginară a unui amărât de la registratură, ales bine de el pentru salariul mic, trimisă autorităților, în care susține cu patriotism și înțelegere măsura luată, deși ea îl scoate din slujbă. Adaugă, cu ironie, mândria ce o simțim dacă „prin sacrificiul nostru, fie chiar silit, se poate aduce atâta folos statului", care este în ochii lui Caragiale și a mărunțului funcționar „înecat aproape în ruină, prin atâtea risipe, atâtea lefuri exagerate și pensii exorbitante".

Mi-am spus că prea mare e actualitatea acestui text în 2010, ca să nu îl folosesc într-o expunere serală, pe iarbă verde, la Vălenii de Munte, unde se desfășurau cursurile de vară ale Universității Populare „N. Iorga". Am întrebat auditoriul dacă poate identifica ziarul în care am întâlnit o scrisoare, publicată în presa noastră, căreia i-am dat citire. Evident, li se părea plauzibilă și chiar cunoscută. Le-am mărturisit apoi că n-aveau cum să răspundă la întrebarea mea, fiindcă presa era aceea a anului 1901, într-o criză asemănătoare, iar autorul era însuși Caragiale.

Mai avea ocazii să se pronunțe asupra crizelor. După 1904, când Caragiale plecase în Germania, nu înțelegea să-și denigreze țara pe care o părăsise definitiv, dar era tulburat de negativismul și lugubrele prevestiri pentru viitorul culturii noastre, mai ales la tinerii influențați de școala de la Iași. În scrisoarea către Vlahuță, găsită cu întârziere în corespondența acestuia, se află un pasaj în care semnalează în viața popoarelor recurența crizelor, care sunt însă trecătoare și vindecabile.

„Eu cred că fiecare popor, mai curând sau mai târziu, trebuie să treacă printr-un paroxism de ticăloșie, care-l încinge o dată ca un pojar, de-i răscolește tot sângele, din care dacă nu-l dă cumva în vro pustie de scarlatină, se ridică mai zdravăn și mai curat de cum a fost".

„Și, de aceea, este asa greu de'nțeles teama ce o au unii de *înstrăinarea neamului românesc,* de alterarea spiritului național, de... pierderea românismului: Să se piarză neamul românesc! Auzi dumneata!"

„Să se piarză neamul românesc!", continuă el, punând degetul pe proveniența ideii rătăcite. „De ce?... Fiindcă un Fănică oarecare, sec, n'are destul respect pentru antemergătorii progresului nostru cultural?... fiindcă un mutunache maimuțește apucăturile și tonul de boulevardier parisien?... fiindcă inteligențe tinere își risipesc zadarnic vremea în a critica, în loc să și-o întrebuințeze mai bine decât aceia pe care îi critică?"

Actualitatea textului e și mai pronunțată decât în cazul crizei din 1901. Iar ironia din acel text e înlocuită de o indignare patetică. Nesocotirea „antemergătorilor" e o întrerupere a continuității culturii noastre, care revine periodic sau chiar persistă la cei exaltați sub înrâuriri de aiurea. În unele cazuri grave, n-a fost simplu pojar, ci chiar scarlatina de care Caragiale se temea. Să ștergi cu un burete trecutul, bun sau rău cum a fost, să-ți „nesocotești antemergătorii" sau să-i înlocuiești cu autorii paroxismului ticălos, înseamnă să nu ții seama de avertismentul lui Caragiale. Dar optimismul său și încrederea sa în viitor sunt și ele nepieritoare. „Neamul românesc, tot el, neam românesc va fi, lucrând cuminte, așteptând cu răbdare vremea când să dea și el culturii și civilizației europene concursul lui specific, pe cât va fi fost înzestrat pentru asta de Pronia cerească".

[1] Din seria *Eseuri neconvenționale*

Peste tot, ecuații

Acad. Solomon MARCUS

Greu de găsit un cuvânt din matematică atât de popular în afara matematicii, cum este ecuație. Recent, președintele Barack Obama a lansat planul intitulat Change the Equation, având ca scop stimularea programelor inovative în matematică și în știință. Când, în 1976, am fost invitat să țin o rubrică de știință la *Viața studențească*, am ales fără ezitare, ca titlu al ei, *Ecuații*. În mass media, în reclame, termenul respectiv este folosit metaforic pentru a exprima o situație care cere o rezolvare sau o rețetă de reușită într-un anumit domeniu. Ecuația ieșirii din criză, a succesului într-o competiție, a reușitei în profesie, în afaceri sau, de ce nu, ecuația fericirii, iată numai câteva din modurile de transfer al ecuațiilor din matematică în afara ei. Iată și o listă mai lungă (vezi și Google): ecuația astrologică a personalității, ecuația iubirii, cei care cred că-l pot exclude pe Băsescu din ecuația politică a următorilor patru ani, Einstein – ecuația vieții și a morții, ecuația lui Federer, ecuația vieții liniștite, ecuația succesului: muncă plus risc și tenacitate, în ecuația fericirii intră și banii, ecuația Vrancea (relativă la cutremure), rolul Afganistanului în ecuația marilor puteri, ecuația răului: Securitate, informatori-ofițeri, partid, miliție, ecuația slăbirii, ecuația lui Becali, înstrăinarea omului modern în ecuația societății de consum, silueta și croiala fustei în ecuația rochiei de mireasă, ecuațiile chimice, ecuația lui Schrödinger, ecuația de gradul al doilea, ecuațiile lui Maxwell.

Această listă are, desigur, prin varietatea și contrastele ei, umorul ei involuntar. Ea este simptomatică pentru modul în care apare matematica în ochii publicului. I se atribuie matematicii puteri mult dincolo de cele reale, ca urmare a admirației pe care o avem uneori pentru ceea ce nu înțelegem. Suntem intimidați de ceea ce nu înțelegem iar ipotetica sa dificultate (care determină neînțelegerea) ne dă de bănuit că lucrul respectiv este atotputernic, deci are o rază universală de acțiune. Nu e mai puțin adevărat că ignoranța poate conduce și la exagerări de sens opus, adică la impresia, bănuiala, dacă nu convingerea că matematica nu folosește la nimic sau că rolul ei se reduce la câteva situații derizorii, legate de aritmetica elementară. Așa își duce viața matematica, între denigratori și admiratori deopotrivă de ignoranți, între mulți indiferenți, dar și, în proporții mai reduse, între cei care o înțeleg, o iubesc, o folosesc în mod substanțial și contribuie la progresul ei. Puțini dintre aceștia din urmă ajung însă în poziții de conducere socială, de factori de decizie. Mai degrabă ajung în aceste posturi cei din celelalte categorii iar faptul că, în posturi de mare răspundere, ajung uneori cei certați cu știința (cu matematica în mod special) poate constitui un pericol social.

Am fost totdeauna convins că *ecuație* are în limba română aceeași semnificație ca *equation* în engleză, *Gleichung* în germană sau *équation* în franceză: o egalitate care conține una sau mai multe variabile, problema constând în a determina acele valori (dacă există) ale variabilelor pentru care egalitatea respectivă este satisfacută. Această convingere a fost brusc anulată în urmă cu câteva săptămâni. Mă aflam la Conferința Internațională de Symbolic Computation (Timișoara, 22-27 septembrie 2010), unde, discutând la masa finală cu profesorul Stephen Watt de la University of Western Ontario, îi semnalez mirarea mea de a fi găsit o inadvertență gravă într-o carte celebră, care inaugurează o nouă disciplină, având menirea de a conecta științele cognitive cu matematica: *Where Mathematics Comes From (How the Embodied Mind Brings Mathematics Into Being)*, Basic Books, New York, 2000, având ca autori pe George Lakoff și Rafael Núñez. La pagina xiv din Prefață, găsesc: *What Euler's classic equation* (e la Pi•i)+1=0 *means*!

Rămân încremenit. Ce caută epitetul de ecuație alături de celebra relație a lui Euler, unde nu figurează nicio variabilă, ci numai numere bine determinate? Mergeam aproape la sigur că stupoarea mea va fi împărtășită de colegul meu canadian. Dar reacția sa a fost cu totul alta: *Îmi pare rău, este o ecuație. Orice egalitate este o ecuație.* În fața noastră, la masă, se afla un japonez și îl intreb ce crede; îi dă dreptate canadianului.

Buimăcit de această situație, imediat după întoarcerea, a doua zi, la București, încep să caut prin dicționare. Dicționarele românești mă confirmă pe mine, dar colegul profesor Sergiu Rudeanu, alertat de mine, consultă două dicționare englezești și constată că ele îl confirmă pe canadianul Watt. Mă uit apoi în două dicționare franceze, *Larousse* și *Encylopaedia Universalis*, și constat că ele sunt de partea mea. Era deci clar că există două accepțiuni ale cuvântului respectiv, una francofonă, alta anglo-saxonă. Îi comunic faptul respectiv colegului meu canadian iar el preia ștafeta cu entuziasm și, în asociere cu colegi ai săi vorbitori nativi de diverse limbi, află că unele limbi urmează dicționarele franceze, altele pe cele anglo-saxone. Scor 1 la 1.

Dar marea surpriză abia acum urmează: pe baza faptului, indicat clar în dicționare, că *ecuație* are o etimologie latină (ca și *equation* și *équation*), relatând toate acestea profesorului Mihai Dinu de la Facultatea de Litere, acesta consultă un faimos dicționar latin-francez al lui L. Quicherat și A. Devaluy și află că:

Aequatio, -onis = égalité, deci în latină cuvântul are exact semnificația pe care au preluat-o anglo-saxonii, dar nu și popoarele romanice, adică cele vorbitoare de limbi de origine latină. Se exemplifică prin *bonorum = égalité de crédit, partage égal des biens* (din Cicero) și prin semnificația din domeniul juridic *égalité de droit* (Titus Livius).

Trebuie să recunoaștem că la așa ceva nu ne-am fi așteptat.

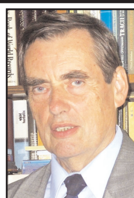
Să mai observăm că în anumite domenii, cum ar fi metrologia, ecuație are semnificația de formulă.

Întorcându-ne acum la proliferarea ecuațiilor în afara matematicii, vom observa că cele mai multe dintre preluările metaforice ale ecuațiilor rețin situația problematică în care trebuie rezolvat ceva (deci semnificația franceză și românească), dar destule altele rămân fidele situației din latină și din engleză. De exemplu, ecuația succesului și ecuația răului au structura unor formule, deci a unor rețete. În ceea ce privește ecuațiile chimice, ele sunt expresia simbolică a unor reacții chimice, deci a unor transformări, nu includ semnul de egalitate (înlocuit de o săgeată), deci, față de ceea ce am găsit în dicționare, de orice fel ar fi, ele folosesc abuziv sau metaforic denumirea de ecuații.

Ceea ce am prezentat mai sus nu este decât începutul unei explorări pe care o dorim continuată de către cititori, eventual și cu alte cuvinte-capcană, cum s-a dovedit a fi cel de mai sus. De exemplu: Când oare și de ce s-a produs despărțirea dicționarelor franceze de semnificația din latină? Cine știe ce alte lucruri neașteptate descoperim. Ar fi interesant ca profesorii, elevii sau studenții lor să fie provocați la astfel de exerciții intelectuale. Ele au un profund caracter transdisciplinar, deoarece ne plimbă prin diverse domenii, prin diverse perioade istorice, prin diverse idiomuri.

Adevărul pluralist I

Izvoarele îndoielii

Dan D. FARCAȘ

Am absolvit, de mult de tot, o facultate de matematică și fizică. Matematica este o știință frumoasă în sine, deoarece este coerentă, consistentă, chiar liniștitoare într-un fel, pentru că dacă pornești de la anumite formule și efectuezi niște operații bine stabilite, ajungi mereu la același rezultat. Iar dacă nu ajungi, înseamnă că ai greșit pe undeva și dacă vei relua pașii necesari în mod corect, vei ajunge unde trebuie. Mai mult, adesea, dacă pornești de la rezultate, cu operații inverse, regăsești formulele de la care ai plecat. Cel puțin pentru unii, este un joc fascinant, mai frumos ca oricare altul. Unde mai pui că folosind instrumentele acestui joc, poți calcula rezistența unei clădiri de 100 de etaje, traiectoria unei sonde cosmice sau chiar faptul că o bombă atomică poate exploda dacă o faci așa cum spun calculele.

Îmi mai amintesc că în liceu nici nu consideram că biologia ori istoria ar fi cu adevărat științe, deoarece acolo lucrurile nu decurgeau cu atâta eleganță unele din altele, dar și deoarece acolo cutare savant putea spune că e într-un fel, iar alt savant că e altfel.

Numai că, la facultate, am aflat că sunt și situații în care nici matematica și nici logica folosită în raționamentele asupra ei nu sunt lipsite de probleme. Am aflat, de pildă, că logica suferă de numeroase paradoxuri, ori că fundamentele matematicii sunt mai șubrede decât se crede. Am aflat că disputele stârnite asupra acestor situații au dus la un fapt de neimaginat pentru omul obișnuit. S-a întâmplat anume că logicienii și matematicienii s-au scindat în școli diferite, fiecare promovând metode și adevăruri contestate de ceilalți.

Reprezentanții uneia dintre școli – logiciștii, între care Gottlob Frege, Bertrand Russell, Alfred N. Whitehead etc. sperau că ar fi totuși posibilă o logică universală, lipsită de paradoxuri, suficientă sieși, și că matematica poate fi construită exclusiv prin instrumentele acestei logici. Intuiționiștii, prin L.E.J. Brouwer, Arend Heyting, Jules Henri Poincaré și alții, găseau că soluția stă în interzicerea utilizării unor concepte și principii, încercând să elimine astfel raționamentele făcute dincolo de granițele pe care intuiția le poate controla. Formaliștii, prin David Hilbert, John von Neumann etc. nutreau convingerea că, prin teorii formale suficient de riguroase, s-ar putea obține totuși construcții lipsite de antinomii. Niciuna dintre aceste școli nu a reușit să-și ducă programul până la capăt, disputa dintre ele rămânând să mocnească până azi.

Îmi amintesc că la unul dintre ultimele cursuri pe care le-am audiat, înainte de a termina facultatea, un profesor ne-a dat următorul sfat de rămas bun: „Voi știți de acum cât de controversate sunt bazele matematicilor; ați aflat că la un moment dat matematicienii s-au scindat în diverse școli, care n-au fost în stare să cadă de acord asupra unor principii elementare. Dacă veți deveni profesori de liceu, vă rog cu stăruință, nu spuneți elevilor nimic din toate acestea. Spiritul lor este încă prea plăpând. Ei au nevoie de certitudini"...

Providența a vrut ca la doi ani după acest moment să fiu angajat să lucrez la unul dintre primele calculatoare electronice din țara noastră, la Institutul Politehnic din Timișoara. Sarcina mea era să preiau de la diferite catedre, sau chiar de la diferite întreprinderi care aveau și preocupări în cercetare, probleme practice, pe care le traduceam, împreună cu beneficiarii, în limbaj matematic, după care le dădeam calculatorului sub forma unor programe, iar acesta lucra și tipărea soluția. Colegi de-ai mei făceau același lucru cu alte probleme. Iar după ce ni s-a deschis apetitul, am început noi înșine să imaginăm probleme, pentru care construiam modele matematice pe care le rulam pe calculator.

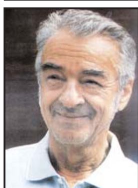
Aceasta a fost perioada când mi-au apărut primele îndoieli serioase privind eficacitatea matematicilor învățate la școală. Calculând, cu ajutorul ecuațiilor matematicii superioare, rezistența unor clădiri, profilul unor palete de turbine, sau altele asemenea, am constatat cu surprindere că metodele „analitice" pe care le tocisem la cursurile de la facultate nu funcționau. Găsisem pe atunci și un citat răutăcios (din păcate nu mai țin minte autorul) care spunea că „matematica te învață toate metodele de rezolvare, în afara acelora de care ai nevoie în practică". În schimb descoperisem că există multe soluții mai puțin ortodoxe, dintre care unele nu prea își găseau locul în tratatele serioase.

De pildă, șefii mei mi-au povestit amuzați următoarea istorie. O firmă dorea să înmagazineze o cantitate mai mare de hidrocarburi într-o cavitate naturală subterană. Cavitatea avea o formă neregulată, iar firma socotise că ar fi util s-o împartă în zece compartimente egale ca volum, dacă se poate și cu un consum minim de material pentru pereții despărțitori. Comanditarii așteptau lungi șiruri de formule matematice de la cercetătorii care s-au angajat să rezolve problema compartimentării. Aceștia au construit însă o machetă transparentă a cavității, în care au introdus zece baloane, legate toate la o aceeași pompă de aer. Când baloanele, umflate, au ocupat întregul spațiu disponibil, volumele lor erau egale, iar limitele dintre două cavități vecine erau plane, ambele rezultate datorate faptului că presiunea aerului era aceeași peste tot. N-a mai rămas decât să se fotografieze dispunerea pereților și să se transfere imaginile constructorilor, pentru detaliile de proiectare.

→

Homo sapiens

Reverii de argeșean

Acad. Vasile Tonoiu

În Apus, preocuparea pentru propozițiile interogative a sfârșit prin a dobândi forma oficială a unui capitol sau a unei ramuri a logicii – *erotetica*. O ramură tânără, viguroasă, nu îndeajuns de autofagă, adică nutrindu-se mai ales din provocări și sugestii venite din afară: de la epistemologie, filosofia și metodologia științei, hermeneutică, psihologie etc. A primit astfel, preocuparea aceea, și o identitate administrativă, ca să zic așa. – Cu ce te ocupi, omule, ce meserie ai, ce știi să faci? – Sunt erotetician, domnule. Nu sună prea familiar unui ordonator de credite, apropierea fonică de ceva derivat din „erotică" sau de „dietetician" mai curând înșală, dar, în fine, poți să răspunzi în mod tehnic, onorabil, prompt. Și apoi, nu strică defel ca denumirea profesiei să poată fi deslușită, eventual gustată, numai de cei inițiați, să aibă, va să zică, un aer secret, ezoteric.

– Grecescul *esoterikos* înseamnă „din interior", de la *eso* = înăuntru.

– Din păcate, această logică a propozițiilor interogative a fost modelată, în exces, după logica discursului asertoric, a propozițiilor asertorice, căreia îi rămânea astfel subordonată distorsionant și sărăcitor. Se pre-punea doar un așa-zis cuantor erotetic care nu prea reușea, el singur, să confere interogației origine de sine stătătoare, radicalitate, o forță proprie, o lucrare aparte, poate chiar întemeietoare, la nivelul *logos*-ului. Unii dintre cei care au sesizat critic această carență au ajuns chiar să acorde întâietate interogativului în fața asertoricului, considerându-l a fi activ în înseși faimoasele categorii ale lui Aristotel – tot atâtea moduri originare de a pune întrebări: cine? care? ce? cât de mare? ce fel? față de ce? unde? când? etc.

– Mai puțin antrenat în limbajele formale și formalizatoare ale logicii moderne, eu mă gândesc la speculațiile metafizicii apusene privind energia specifică a negației și întâietatea ei în raport cu afirmația.

– Dar negația, amice, e și ea o specie a asertoricului, la care interogația, pertinent concepută în originalitatea ei, este ireductibilă.

– Așa o fi. Mă gândeam și la tradiția apofatismului răsăritean. Altundeva însă este de căutat contribuția originală a Răsăritului la erotetica voastră.

– Te ascult.

– În secolul al XX-lea, în ceea ce generic numim Răsăritul comunist, erotetica devenise o specialitate practică a anchetatorului, numai el avea dreptul să întrebe. Fiecare întrebare a lui avea, cum s-a spus, un extraordinar potențial ucigaș, în pofida aparentei sale banalități și inocențe.

– Nu am o experiență directă a confruntării cu vreun anchetator. Interogativul ca ingredient al puterii fusese mai întâi confiscat de partidul unic, creierul dictaturii proletariatului, dirijorul neobositei lupte de clasă. Și ce vădește mai bine forța, suplețea vicleană, capacitatea de persuasiune și manipulare a minții decât arta-știința de a opera cu cuantori erotetici și de a trece, ametitor, de la nivelul lor (pre)asertoric abil mascat la cel radical interogativ și invers. E ceea ce țin minte că m-a fascinat și m-a oripilat, mi-a inoculat în suflet groază și scârbă, citindu-l pe Soljenițîn, mai cu seamă *Arhipelagul Gulag*.

Se știe că o stratagemă frecventă prin care o propoziție este sustrasă contestării se bazează pe întrebările formulate în așa fel încât ele să presupună propoziția care face parte din obiectul dezbaterii, în cazul nostru, prin care se enunță învinuirea, acuzația. Sunt de fapt două întrebări, una clar prezentată ca atare, cealaltă nu, ceea ce creează falsa impresie că răspunsul la întrebarea care nu a fost pusă face parte din premisele comune ale protagonistului și antagonistului. Protagonistul recurge la acest – așa numit tehnic – sofism al întrebării multiple atunci când crede că antagonistul nu este dispus să accepte o propoziție precisă. Se încalcă astfel și ceea ce în teoria argumentării se formulează ca regulă: una dintre părți nu trebuie să prezinte o premisă drept un punct de plecare acceptat în comun dacă nu acesta este cazul; și nu trebuie nici să respingă, pe parcurs, o premisă dacă aceasta constituie un punct de plecare acceptat. O încălcare de acest fel se produce în mod frecvent în interogatoriile de la poliție și procuratură sau în interviurile politice, cu atât mai mult și mai fără perdea în „joaca" milițianului și a procurorului comunist cu victima sa. Protagonistul subțire și cu perdea, în schimb, încearcă să se asigure de acordul antagonistului pe căi ocolite. De aceea sofismul amintit mai este cunoscut și sub numele de „întrebare capcană" de felul: *„Unde ai ascuns arma crimei?"* Se presupune aici, tacit, că cel interogat este autorul crimei.

Exemplul tradițional de sofism al întrebării multiple este întrebarea: *„Când ai încetat să-ți bați nevasta?"*, adresată unui bărbat care fie nu este căsătorit, fie nu și-a bătut niciodată nevasta, fie a bătut-o și o tot bate.

– Acestea sunt nevinovate infracțiuni logice de interes științific, academic și scolastic pe lângă infracțiunile reale prin care anchetatorul comunist reușea să documenteze acuzațiile de infracțiune inventată, pusă în spinarea victimei și, culmea persuasiunii performante, recunoscută ca atare de aceasta în atât de multe cazuri, și nu doar de formă, ci asumată și mărturisită ca vinovăție vinovată având a fi cu temei pedepsită. Iar atunci când n-o credea deplin, victima nu mai știa bine cine e și ce să creadă despre sine.

Îmi vin în minte cuvintele polonezului *Ryszard Kapuscinski* din *Agonia imperiului*: „Întrucât forma interogativă a limbajului și-o însușiră anchetatorii, asa-numitele «organe», dictatura, intonația frazei în sine, exprimând dorința de a afla ceva, semnifica o primejdie, putea prevesti ceva rău". *Arhipelagul Gulag* colcăie de întrebări viclene. Iată un exemplu de felul cum sunt ele integrate practicii de racolare a „ciripitorilor" din lagăre. Chiar dacă admitem că un ortodox s-ar încăpățâna să refuze să devină informator, i-ar fi greu să ocolească ușa celui ce conduce lagărul. Orice drept-credincios care își exprimă gălăgios condiția va fi convocat, mai devreme sau mai târziu, la ofițerul operativ. Acesta îl va întreba prietenește: „Ești om sovietic?" și omul de bună credință nu va putea răspunde „nu". Ceea ce înseamnă „da". Iar dacă e „da" – încheie sarcastic Soljenițîn –, atunci hai să colaborăm, tovarășe. Nimic nu te poate împiedica.

Muritorii de rând, supușii, nu suspușii, regimurilor totalitare, înfricoșați, lași, acomodați, unii chiar complici, pierd treptat și arta și nevoia de a pune întrebări.

– Eroteticul se acumula, în schimb, câștigând în substanță și rafinament, la polul puterii. Nici Apusul n-a rămas mai prejos. Nu mă refer acum la erotetica înțeleasă ca un capitol sau o ramură a logicii. Ci la logica puterii abuzive, pervertite, de la Inchiziție, să zicem, trecând prin fascism și nazism, până la interogatoriile luate de experți ai armatei, în genere ai diverselor servicii secrete, deținuților de la Guantanamo.

– Ia spune, logicianule brav ce te afli, de când nu mai ai convingeri comuniste?

– Întrebare dublă, întrebare capcană, sofism al întrebării multiple! Nu răspund.

– Nu s-ar zice că ai fost un simplu muritor de rând.

– Dacă n-aș răspunde „nu", nu ar însemna că-i „da"...

O țară tristă, plină de humor...

Cogito, ergo sum

Sau, s-a dorit măsurarea suprafeței din interiorul unor figuri foarte complicate. Pentru o figură simplă s-ar fi putut calcula o integrală, dar aici această metodă era ineficace. A venit cineva cu următoarea soluție: să se înconjoare figura cu un pătrat (cu suprafața cunoscută) să se acopere pătratul cu un strat subțire de nisip și să se numere câte fire sunt înăuntrul și câte în afara figurii. O astfel de rezolvare nu pare la îndemână pentru un om, dar un calculator poate s-o reproducă, mai exact s-o simuleze, folosind un program adecvat. Calculatorul știe să imite fidel împrăștierea uniformă a firelor de nisip pe o suprafață și nu-și pierde răbdarea să le numere după aceea, ba chiar face acest lucru foarte precis și foarte repede. Este așa numita metodă „Monte Carlo".

Acumulând astfel de istorii, am început să înțeleg încet-încet că matematicile învățate la școală erau una, iar realitatea, cu problemele ei, de cele mai multe ori ceva foarte diferit. Am înțeles că una era să rezolvi, dintr-o culegere, sute de exerciții menite să-ți dezvolte niște tehnici și abilități și cu totul altceva să te confrunți cu lumea reală, încercând să folosești aceste tehnici.

Tot atunci, în primii ani de utilizare a calculatorului, cu elanul caracteristic al tinereții, am avut superbia să încerc să simulez ceva mult mai complicat decât cele schițate mai sus. Anume, voiam să simulez, desigur parțial, funcții ale creierului uman. Am și reușit să fac câțiva pași prin simularea pe calculator a unor rețele neuronale. Nu are rost să descriu aici cât a fost de complicat să transpun într-o expresie matematică chiar și un „simplu" neuron. Cât de traumatizant a fost când am înțeles că nici medicii nu știu totul despre neuron, că și ceea ce unii știau într-un fel, alții știau altfel, că aceste cunoștințe erau vagi și că nu se potriveau cu metodele de simulare existente.

După ce am plecat din Timișoara, spre alte activități, legate tot de calculatoare, am fost confruntat cu o altă mare varietate de probleme. Am avut șansa să construiesc modele de optimizare a producției pentru o fabrică de fibre sintetice ori pentru una de anvelope. Am mai simulat și prognoza demografică a populației României, acoperirea nevoilor țării cu medici de specialitate pe următorii ani, ori evoluția cancerului de col uterin în diverse variante de prevenire, dar și multe alte situații.

De fiecare dată am înțeles că pentru a face un model matematic destinat simulării, trebuie să renunți la o mulțime de trăsături așa-zis „neesențiale", în condițiile în care nimeni nu știa ce va fi „esențial" și ce anume „neesențial", în condiții schimbate, la care oricând te puteai aștepta.

Situația semăna, în ultimă instanță, cu cea dintr-o poveste din antichitate, cu un individ sinistru, pe nume Procust, care găzduind drumeți, îi culca într-un pat anume. Și ca să-i potrivească patului, celor ce erau mai lungi le scurta picioarele iar pe cei mai scunzi îi întindea folosind aparate de tortură... Mi-am dat seama că matematica este, în afara domeniilor inginerești, un imens pat al lui Procust, în care culci pacientul, dar după ce-l potrivești patului nu ești sigur că el va mai rămâne în viață.

Toate acestea nu m-au făcut să-mi pierd încrederea în matematică, doar în atotputernicia ei. Între timp, ca să-mi onorez pregătirea, mi-am luat și un doctorat în matematici, și am fost în legătură strânsă cu mai mulți matematicieni renumiți de la noi, între care voi numi doar pe Grigore C. Moisil și pe Octav Onicescu. Dar și această experiență nu a făcut decât să delimiteze mai clar în mintea mea deosebirile dintre matematică și realitate.

Îmi amintesc astfel de ziua în care mi-am dat seama că în viața reală 1+1=2 nu este adevărat chiar de fiecare dată. Sau, de ziua când am înțeles că „metoda inducției complete", atât de des uzitată în matematica de liceu (și nu numai), este valabilă doar în matematică, nu și în realitate.

Despre lucrurile acestea s-a scris puțin sau chiar deloc, prin urmare am găsit că ar fi interesant să le examinez mai de aproape. A fost un lung exercițiu de „dezhipnotizare" de multe dintre dogmele cu care am fost îndoctrinat de-a lungul instruirii școlare. Chiar dacă exercițiul a fost doar parțial un succes, el m-a obligat la regândirea radicală a unor concepte cum ar fi: cuvântul, adevărul, teoriile, pluralismul, creația, liberul arbitru etc.

Dacă și Cel de Sus va fi de acord, voi încerca pe paginile numerelor viitoare ale acestei merituoase publicații să împărtășesc cititorilor interesați câteva dintre frământările trăite pe acest drum și unele dintre concluziile la care am ajuns. Cred că multe dintre ele vor fi utile și altora, care sunt interesați ori implicați în activități de gândire și creație.

Despre hermetism

Florin HORVATH

Atunci când ne propunem să ne apropiem de înțelesul cuvântului hermetism ne închipuim, aproape din reflex, imaginea unui zid de nepătruns care ascunde existența unui secret inviolabil.

Nu o dată am încercat fiecare sentimentul că traversăm un anume moment în care spiritul se simte neputincios, așa cum este cazul în preajma anumitor simboluri sau taine ce reclamă prezența unor *chei* pe care se întâmplă să nu le avem. Cel mai adesea acest sentiment îl încearcă omenescul la ceasul în care se întâlnește cu ideea de *inițiere*.

Câtă vreme ne situăm dincoace de inițiere statutul de profan ne nemulțumește, dar ne conferă în același timp un fel de siguranță, venită din arealul lucrurilor știute, cu care de bine de rău ne-am obișnuit.

Ei bine, dincolo de *inițiere*, apare din noianul noutăților dictate și ordonate de noua regulă ideea de gândire hermetică, nu întâmplător ci venită din copleșitoarea personalitate a lui Hermes Trismegistul – păstrător, transmitător și garant peste veacuri al conceptului de *tradiție hermetică*, bazată, în principal, pe vestita *Tabula Smaragdina*.

Această suită de învățături necesită a modela și reașeza spiritul într-un areal al ezoterismului, străjuit de simbolul caduceului și propune parcurgerea unui ansamblu vast de doctrine, care trec de tradiția hermetică alexandrină, incluzând Kabbala creștină și o suită de forme ale ezoterismului modern.

Practic, substanța hermetismului se regăsește sintetizată în cea de A DOUA CARTE din ELEMENTUL ÎNTEMEIERII și nu se poate purcede la un drum benefic, în sensul decriptărilor hermetice, decât dacă le cunoaștem și le adjudecăm cum se cuvine:

1. Ceea ce este jos e la fel cu ceea ce este sus și tot ceea ce e sus e la fel cu ceea ce e jos, pentru înfăptuirea minunilor lucrului unic.
2. După cum toate purced din unul Singur, tot așa prin transpunere, ele sunt născute din acest lucru unic.
3. Tatăl său e Soarele, iar mama sa e Luna. Vântul l-a purtat în pântecele său; doică îi este Pământul.
4. Este părintele tuturor minunilor lumii.
5. Puterea sa e desăvârșită dacă e preschimbată în pământ.
6. Separă pământul de foc și subtilul de grosolan, cu gingășie și cu mare grijă.
7. El se ridică de la pământ spre cer și coboară înapoi pe pământ și primește astfel puterea realităților superioare și a celor inferioare. Așa vei câștiga gloria întregii lumi și tot ce e întunecat se va depărta de tine.
8. Este puterea puterilor, care-și întinde biruința asupra tuturor lucrurilor subtile și le pătrunde pe cele solide.
9. Astfel a fost creată mica lume după modelul celei mari. Din aceasta și în acest fel se fac minunate realizări.
10. Mi se spune Hermes Trismegistul fiindcă dețin trei părți din înțelepciunea întregii lumi.

Figură aparent plină de contradicții, dar în același timp incitantă prin caracterul ei enigmatic, Hermes a fost disputat și adjudecat de perimetrul spiritual egiptean, de cel egipteano-arab și de cel greco-roman.

În afara învățăturii sale, atât cât s-au păstrat, izvoarele care fac trimitere la existența sa sunt destul de puțin cunoscute:

a) Într-un comentariu a lui Hermias din Alexandria la lucrarea *Phaidros* a vestitului Platon, se spune că Hermes a venit de trei ori în Egipt și abia după a treia sedere și-a „amintit de el însuși". Prin urmare, subînțelegem sugerarea a trei incarnări ale aceluiași personaj pentru care meritele din cele două vieți anterioare, închinate înțelepciunii și marii cunoașteri, fac posibilă, pe parcursul celei de a treia existențe, să-și conștientizeze „Sinele" prin actul iluminator ce-i va permite să-și definească înăuntrul învățăturii transmise modelul mitic al inițiatului și deopotrivă al hermeneutului.

b) Ceva mai îndrăznețe, unele propuneri avansează existența lui Hermes înainte, în timpul și după potop. Mai exact, ca depozitar și conservator al învățăturii secrete, a transmis-o pe pereții unor morminte egiptene și a regăsit-o în cea de a treia viețuire, după potop. E.O. Von Sipmann reiterează dintr-un text din *Indrîsi* (1099 – 1166) afirmația că într-un loc numit Alchim se vede construcția „al – Berba ridicată de slăvitul Hermes înainte de potop".

Oricum, faimos sau numai incitant, Hermes trebuie interpretat înainte de orice ca „păstrător al tradiției ascunse". Este și varianta propusă de R. Guenon care afirmă chiar că „marea piramidă e mormântul lui Hermes" (R. Guenon, *Formes traditionnelles et cycles cosmiques*, p.144, 147).

Aminteam mai devreme că spre hermetism nu au ezitat să se alăture o seamă de curente ezoterice post „momentul egiptean", așa cum s-a întâmplat cu învățații perioadei de căutări alchimice. Mulți dintre ei, în marginea textului din *Tabula Smaragdină*, au făcut trimitere la „cele trei părți ale întregului și ale înțelepciunii" în care se regăsește expresia generală al ternarului alchimic: triada Sulf Sare Mercur, simbol de manifestare a Marii Opere, în același timp animală

(androginul hermetic), vegetală (elixirul de viață lungă) și minerală (piatra filosofală). Către momentul de maximă înflorire a vechii școli secrete din Abidos egiptenii tălmăceau numele zeului Toth – făuritorul cuvântului și al scrisului, stăpân al cunoștințelor oculte – prin cel de Hermes.

Vom accepta deci că Hermes–Toth –Trismegistul a fost mediatorul invizibilului, profetul și înțeleptul care a prelungit filiația mitică de la Adam, îndemnând fiecare inițiat să-l regăsească în propriul sine pe acel primordial Adam și să înceapă ciclul regenerării spirituale proprii.

În tradiția ezoterică regăsim o suită de simboluri, de funcții chiar, între egipteanul Toth și Hermesul grec în virtutea conceptului de Spirit–Mercur, manifestat sub forma lui Mercur cel alchimic, Simbol al oricărei transformări sau cheia pentru taina transmutațiilor.

Caracterul cu adevărat fabulos al existenței hermesiene este susținut de o suită de interpretări și păreri care s-au consemnat în timp.

c) Alchimistul Zosima amintește de o *Carte despre Naturi* atribuită lui Hermes, evocându-l pe „Platon cel de trei ori mare și pe Hermes cel nesfârșit de mare".

După Cicero (*De Natura Deorum*, III, 22), au existat mai multe personificări ale lui Mercur, din care ultima „după ce l-a ucis pe Argus s-a refugiat în Egipt, unde a întemeiat studiile și legile savante. Egiptenii îl numesc Toth și aceași denumire e folosită pentru a-și desemna prima lună a anului".

d) Clement Alexandrinul (în *Stromatele*, VI, 4) lasă descrierea unei ceremonii egiptene în care textele lui Hermes și alte simboluri ale științelor hermetice aveau rol de maximă importanță.

e) Până și Sf. Cyril, citând de mai multe ori *Poimandres*, afirmă (*Contra Julianum*, I, 30): „îl consider demn de a fi amintit pe egipteanul Hermes căruia contemporanii i-au decernat în semn de cinstire titlul de trei ori mare, iar unii îl asimilează legendarului fiu al lui Zeus și al Maiei.

Deși preot și petrecându-și viața în templele idolilor, acest egiptean a avut în parte, cel puțin și într-o anumită măsură, aceleași idei ca Moise".

Pe lângă ei, Lactanțiu afirmă la rândul său, despre Hermes: „Acesta a scris cărți, multe cărți privind cunoașterea lucrurilor divine. Proclamă în ele măreția Dumnezeului suprem și unic și îl numește ca și noi Domnul și Tatăl". (*Instituțiile divine*, I, 6)

Alături de aceștia, Jamblicos (*De Misteriis*, I, 2) susține că ...Platon și Pitagora ar fi cercetat „anticele stele ale lui Hermes (...) pentru a-și constitui filosofia".

Într-o primă concluzie, putem susține că acea uimitoare prefacere, acea chimie intelectuală care își stabilise laboratorul principal în Alexandria, a izbutit prin cărțile hermetice o trăsătură de unire între gnostici și școala lui Philon pe de o parte și neoplatonicienii Plotin și Ammonios Saccos, pe de alta.

Poimandres, păstorul terapeut, desprins din școlile terapeuților egipteni, mărturisește revelația hermetică ce a făcut din Trismegistos inițiatul și deopotrivă inițiatorul suprem al gnozelor.

Evident, revelația hermetică s-a produs în centrul unui univers întruchipat de pământul Egiptului evaluat în *Corpus Hermeticum* drept „inima creației, vatra născătoare de revelație". Știm că și reversul trebuie recunoscut ca atare: orice revelație face din locul unde se produce centrul simbolic al lumii și în același timp sacralizează acel loc dând limbajului „funcția sa poetică" (în sensul de Poiein = a crea) restituindu-i dimensiunea de verb profetic.

Despre ciclul învățăturii hermetice se amintește pe scurt în *Kore Kosmou* (Fragment din Stobaios, XXIII, 5) „unde etapele genului de revelație – ocultare sunt determinate de acțiunile lui Hermes:

Hermes *vede* întregul lucrurilor; văzând, *înțelege*; înțelegând el are puterea de *a revela* și de *a arăta*. Lucrurile pe care le-a cunoscut le întipărește și după aceea le ascunde, preferând ca asupra celor mai multe dintre ele să păstreze tăcerea decât să vorbească, pentru ca generațiile următoare să le caute."

De aici deducem că acea *Cunoaștere* (*Gnosis*) e acordată discipolului printr-o viziune revelată care-i asigură calea către invizibil, făcând din el un inițiat pe drumul complicat ce-l apropie de mântuire. Noua modalitate de a-L cunoaște pe Dumnezeu, ca rezultat al iluminării directe, îl va aduce într-un final în contact cu Divinul, experiență unică, desigur, care închide esența conceptului de revelație cu cea de a doua jumătate a sa, cea de natură mistică.

Așadar, hermetismul antic a însemnat, în profunzimea sa, ceea ce numim astăzi drept cale inițiatică, metodă prin care cel ce se încumetă deplin poate trece pragul reînceperii existenței, intrând în etapa regenerării.

Lumea secretă la care inițiatul are acces și neștiută în ipostaza sa de profan, îl face apt să-i înțeleagă și să-i parcurgă, treaptă cu treaptă, misterul.

Revelația încriptată în tratatele din *Corpus Hermeticum* sugerează elementele de cunoaștere ezoterică ce pot în final asigura mântuirea. Faptul de a fi înțeles și asimilat aceste elemente poate echivala cu actul de inițiere.

Când Hermes închide ciclul revelației, invitând la tăcere asupra celor înțelese sau văzute, confirmă de fapt apartenența hermetismului la misteriosul tărâm al ezoterismului (Eisôteo = a introduce) termen ce indică cuprinderea a *ce este înăuntru*, ascuns sub haina încercărilor exterioare (exoterism).

Trebuie știut că orice învățătură tradițională se brodează (construiește) pe un mit de întemeiere – regulă de la care hermetismul nu se abate.

Mitul creației, cu care începe, de fapt, *Poimandres* – seamănă în destule puncte cu geneza creștină.

Conceptul de *Nous – Dumnezeu* se manifestă în hermetism prin termeni fără echivoc:

„Ce vrei să vezi și să auzi, iar cu ajutorul gândirii să înveți și să cunoști? (...)

La aceste cuvinte și-a schimbat înfățișarea și într-o clipă totul s-a deschis în calea mea, am văzut nemărginirea, totul devenise o lumină plină de pace și de bucurie, iar eu văzând-o m-am simțit plin de iubire față de ea"... (*Poimandres*, I, 1 și I, 4)

Prin urmare, secțiunea de geneză în viziunea hermetismului admite anterioritatea absolută a prezenței lui *Nous – Dumnezeu,* față de tot ceea ce poate fi lucru creat. El este „cel ce există dinainte de natura umedă". (*Poimandres*, I,6)

Paradoxul aparent al unui Dumnezeu indicibil, dincolo de tot și de toate, este înțeles abia dacă realizăm că *El e Totul*! Iată un fel de înscriere a paradoxului în chiar esența divinității.

„El e Insuși și în același timp cele ce sunt și cele ce nu sunt.

Pe cele ce sunt le scoate la iveală iar pe cele ce nu sunt le conține în sine"... (*Poimandres*, 8)

Prin învățătura sa, Hermes face legătura între cer și pământ, propunând în scop inițiatic chiar depășirea contrariilor, rol preluat și de Isis și Osiris:

→

Cogito, ergo sum

„Ei sunt cei care învăţând de la Hermes că lucrurile de jos au primit poruncă de la Creator să se afle în simpatie cu cele de sus, au instituit pe pământ funcţiile sacre legate pe verticală de misterele cerului.” (*Kore Kosmou*, 68)

Nous – Dumnezeu „cel care fiind unul e totul şi fiind totul e unul, e viu şi fără de sfârşit sau Aion, vesnicie”. Moartea, prin urmare e numai o închipuire, un concept inventat prin îndrăzneala de a priva omenirea de cuvântul *athanatos* = nemuritor, lăsându-l fără prima literă – *Thanatos*.

Tocmai pentru că Dumnezeu e Fiinţă şi totul e Fiinţă, moartea este imposibilă pentru cel ce a ajuns să înţeleagă pragul şi implicit legătura între vizibil şi invizibil.”

Iată că geneza hermetică rezidă în abolirea frontierelor, în puterea de a demola îngrădirile care întemniţează fiinţele, restabilind o propagare a tuturor lucrurilor în sine, a sinelui în toate lucrurile, implicit în Dumnezeu, câtă vreme El este „întregul vieţii”.

„Urcă mai presus de orice înălţime, coboară mai jos decât orice adâncime. Adună în tine senzaţiile întregului creat, ale focului şi ale apei, ale uscatului şi ale umedului, imaginându-ţi că eşti în acelaşi timp peste tot, pe pământ, în mare, în cer, că nu eşti încă născut, că te afli în pântecul matern, că esti adolescent, că eşti bătrân, că eşti mort, că esti dincolo de moarte. Dacă îmbrăţişezi cu gândul toate acestea, dintr-o dată, timp, locuri, substanţe, însusiri, cantităţi, îl vei putea înţelege pe Dumnezeu.” (*Poimandres*, XII, 20)

Problemele viziunilor interioare, în special cele occidentale, de cădere – ridicare, izgonire – reintegrare etc. sunt diferite în felul în care se sugerează cum circulă energiile născute din Verbul divin, cum ele ajung să coexiste în diada *Unul – multiplu*.

Multiplele faţete ale procedurilor iniţiatice de azi au păstrat elemente simbolice din vechea învăţătură a lui Hermes în care palierele fundamentale se găseau într-un raport simplu şi firesc de suveranitate:

Regele, înţeles ca fiinţa cea mai nobilă dintre oameni, domnind pe Pământ; Luna domnind asupra regiunilor demonice din aer, acolo unde zboară păsările înfruntând zbaterea vânturilor; Soarele guvernând Eterul şi astrele, unde aerul este pur, iar Dumnezeu încoronează edificiul Cerului, lucrul transparenţelor inefabile şi al subtilităţilor absolute.

Cât despre Verbul hermesian ca legătură între verbul Creatorului şi iniţiat, el are menirea de a declansa concertul elementelor ca un veritabil dirijor. În această supremă orchestraţie sunetul vocii şi psalmodierea secretă vor deschide şi vor închide, vor deszăvorî provocând ascultarea şi apoi vor ascunde din nou ce a fost ascultat.

„Pleacă-ţi urechea, fiule, căci ascultă aici tainele de nepătruns ale pământului, ale cerului şi ale oricărei adieri sacre dintre ele.” (*Stobaios*, XXV, 11)

Ceea ce putem numi tradiţie hermetică constituie un curent vast, cu delimitări destul de imprecise între remificaţiile definite de filosofia ocultă şi magia naturală; amândouă până la urmă înrudite cu arta alchimică, obligând oarecum occidentul pe lângă franchețea de a recunoaste că toate îşi au obârşia în viziunea hermesiană, să publice într-o sumedenie de încercări această învăţătură cu teribile rădăcini în tradiţia spirituală a omenirii.

La 1144 Robert de Chester, traduce din latină *Cartea Compunerii Alchimiei* alcătuită de Morianus. Urmează Albert cel Mare (1195 – 1280) ca autor al cărţii *De alchimia*, Sf. Thomas de Aquino (1225 – 1274) cu *Tratat al Pietrei filosofale* şi mai cu seamă cu *Aurora consurgens*, apoi Roger Bacon (1214 – 1294) ca autor al *Scrisorii despre minunile naturii şi ale artei*, precum şi a culegerii de tratate *Oglinda alchimiei*. În sfârşit, Arnauld de Villeneuve (1240 – 1311) cu *Rosariul filosofilor* şi Raymond Lulle (1253 – 1315) cu *Ars Magna*.

Putem observa că filosofi, magi, ocultişti, Kabbalişti, teosofi, urmărindu-le manifestarea de-a lungul vremilor, îndeplinesc o misiune asemănătoare: sunt hermetişti prin faptul că leagă diferitele paliere ale unei realitaţi unificate, chiar dacă în interior ea este redusă la planuri ce-şi răspund unele altora.

Prin urmare, iluminismul, chimismul romantic, teosofia, vor deveni permanenţa unei căi hermetice în Apus.

Chiar şi în tumultoasa, în sens pozitiv, perioadă renascentistă, nici Ficino, nici Vergicius, Patricius sau Flussac Candella, nu contestă autoritatea fondatoare şi totodată profetică a lui Hermes.

Iată ce scrie Marsilio Ficino în prefaţa traducerii sale la *Poimandres*:

„În vremea când se năştea Moise,

prospera astronomul Atlas, fratele fizicianului Prometeu, strămos după mamă al bătrânului Mercur, ce-l avea ca nepot pe Trismegistul (...) în general cel mai mare dintre preoţi şi cel mai mare dintre regi.”

De-a lungul vremilor a fost unanim admisă de către magi unitatea compusă din cele trei părţi: divină, intelectuală şi terestră sau materială, a cărei concretă amprentă o purta deja lucrarea *Corpus Hermeticum*.

Problema care diversifica viziunile diferitelor scoli consta în a sti cum se trece de la un plan la altul, toate prezente în acelaşi timp în om (microcosmos) şi deopotrivă în macrocosmos.

Destul de apăsat se acredita ideea că omul nu e mica lume cum s-a tot spus ci este chiar *punctul nodal* al întregii Creaţii. Din această perspectivă, acţiunea magică era ea însăşi combinatoriul unei serii de planuri de activitate, armonizate între ele graţie magului, urmărind conceptual unirea cerului cu pământul.

În dosul acestui demers, secretul hermetic rezidă în conştiinţa pericolului unei expansiuni nelimitate a ocultului, de aceea s-a accpetat ca magia să-şi tragă puterea din TĂCERE.

Realmente – putere astrală în om – IMAGINAŢIA este la fel de magică precum Natura, capabilă să inventeze noi realităţi în noi forme, operând înăuntrul omului precum Soarele.

Paracelsus (1493 – 1541) spunea: „natura nu e nici un sistem de legi, nici un sistem de corpuri guvernate de legi. Natura e acea forţă magică şi vitală care, fără oprire, creează, produce şi îşi aruncă în lume copiii.

Prin urmare, magia e natură, deoarece natura e magică.”

Chiar dacă limbajul său pare întortocheat, arta lui Hermes a fost nu o dată comparată cu acea rostire imagine labirintică, înăuntrul căreia, fără legendarul fir al Ariadnei, n-ai cum să te descurci. De fapt, e o rostire fascinantă pentru cutezătorul care a acceptat să se aventureze într-un ţinut ce se arată străin logicii de zi cu zi, acelei logici „sănătoase” care uită nepermis de uşor că, la obârşiile ei, s-a bazat nu o dată pe convenţiile omenesti, pe acele axiome fără de care logica nu are un început.

Mai ales în limbajul alchimic, regăsim impresia unui mănunchi de proceduri – de deviere – destinate în aparenţă să deruteze şi pe fond să ocrotească secretul, descurajând superficialii şi curioşii de ocazie.

Dacă avem tăria să ne detaşăm pentru câteva ore de tot ceea ce credem că „stim” şi să recitim cele *7 peceţi egiptene* (cele 7 paragrafe ale *Tabulei Smaragdine*) cu înseţarea celui hotărât să găsească un înţeles în dosul încriptărilor din rostire, vom avea surpriza să constatăm că toate cărţile pe care le-am citit (toate lucrările scrise după apariţia ei) se ridică doar la stadiul de comentarii la cele *7 peceţi* ale învăţăturii hermesiene.

Formula „En to Pan” adică *Unul totul* reapare deseori în textele alchimice, în vreme ce simbolurile cele mai generoase rămân oul cosmic, şarpele Uroburos, roata sau roza centrului.

„Luaţi aminte că a dizolva, a calcina, a colora, a albi, a răci, a îmbăia, a spăla, a coagula, a îmbina, a coace, a fierbe, a măcina, a usca şi a distila sunt acelaşi lucru, iar toate aceste cuvinte înseamnă doar să coci natura până ce ea devine desăvârşită.” (*Le Livre de Synesius*..., I, 180)

Cunoscutele culori: negru (Nigredo), alb (Albedo), roşu (Rubedo) sunt epifaniile colorate ale materiei prin care-şi manifestă unitatea prin sensul ei evolutiv.

Mai mult, în *Rosariul Filosofilor* (sec. XIV) Mercur rosteste „Eu sunt taina şi în mine e ascunsă întreaga ştiinţă, căci eu preschimb corpurile în Soare şi Lună.”

În chip paradoxal, mercurul (dincoace de simbolul Spirit) este factorul menit a da viaţă şi a ucide, a închega şi a desface. Tot Mercur mai are menirea de mijlocitor între cele patru elemente şi Cuvântul – Esenţă, Mercur (Artistul) este desemnat a pregăti materia astfel încât să scoată din ea ce este pur, izolând tot ceea ce este pământesc şi noroios.

În simbolismul procedurii alchimice din intimitatea vasului, eliberat de orice pată terestră, sufletul se bucură de puritatea primară şi ajunge la Cer, adică elementul final din partea de sus a vasului.

Aproape în orice palier al devenirii omului s-a recunoscut că scrierile lui Hermes nu pot fi comparate nici cu credinţa lui Homer, nici cu cea crestină, dar ne permit să înţelegem cum a trecut lumea de la una la cealaltă, pentru că în acele scrieri îşi dau mâna credinţele ce mor cu cele ce apar.

De aceea, probabil Hermes este acceptat ca cel mai sintetic din panoplia „marilor iniţiaţi”: Enoh, Krisna, Zalmoxis, Rama, Orfeu, Moise, Avraam, Solomon, Pitagora...

Menit a gestiona destinul marii sinteze, Hermetismul călăuzeşte bazele şi motivaţiile omului ce întoarce spatele cotidianului şi optează pentru a privi doar în sus.

Într-un fel, acești oameni totali, aceste prezenţe iniţiatice de excepţie, nu sunt produsul filosofiilor sau ştiinţelor izolate, precum nici înzestraţii unor religii revelate, ci cei ce s-au botezat în taina hermetismului, prin puterea şi miracolul iniţiatic.

Dacă toate feţele îndoielii îşi manifestă tirania asupra omului, nu există altă scăpare decât smulgerea din trup, smulgerea din temniţa terestră a orizontalului şi înălţarea reală prin iniţiere, ferindu-ne de recăderea în materie.

Si totuşi nu putem să nu recunoaştem şi nobleţea celeilalte căi: aceea prin care arta, în tiparul ei estetic, dublat de străluminarea spiritului creator, are puterea de a se opune degenerării materiale, tăria de a opera o ,,înălţare” la rândul ei salvatoare.

Chiar dacă nu se ostenesc să declare explicit, hermeneuticile contemporane (istoria religiilor, psihologia abisului, antropologia imaginarului...) stau sub semnul lui Hermes.

Mărturie la setea de hermetism stau ştiinţele naturii şi toată această criză a raţiunii din zilele noastre.

Întoarcerea către tradiţie, relaţia perpetuă cu mitul ca simbol, invocă nevoia de reparcurgere a „căii regale” către Hermes strălucitorul, mediator între universalitatea simbolurilor şi legende, între sacru şi profan.

Dacă suntem în stare să ne adjudecăm esenţial „legea tăcerii”, această posibilă prefigurare, acest potenţial ascuns pentru actul vestirii, întoarcerea către începuturi poate însemna calea către ideea că Originea e încă în Viitor.

Muzeul Viticulturii și Pomiculturii din România

Filofteia PALLY

La 7 iunie 1939, prin Legea nr. 296, promulgată prin I.D.R. sub nr. 2337 din 1939 și publicată în Monitorul oficial, p. I, nr. 129, din 7 iunie 1939, se declară de utilitate publică și în interes cultural-național exproprierea imobilului proprietate a moștenitorilor Golescu, care devine „Muzeul Dinicu Golescu", amplasat în „Casele mari", împreună cu parcul, situat în comuna Golești, județul Muscel.

Proprietatea indiviză a moștenitorilor Golescu cuprindea, la acea dată, suprafața de 3 ha și 9.071 metri pătrați, împreună cu toate construcțiile aflate pe teren, după cum se ilustrează în schița de plan întocmită de Serviciul Tehnic al Ministerului de Interne.

Prețul oferit și plătit de către Ministerul de Interne pentru expropriere era de 1.000.000 lei, imobilul intrând în patrimoniul Ministerului Cultelor și Artelor – Comisia Monumentelor Istorice și urmând a fi întrebuințat pentru înființarea unui parc și a unui muzeu istoric denumit „Muzeul Dinicu Golescu".

Istoria muzeului cuprinde numeroase pagini dramatice, evocate de George Fotino în unele conferințe radio, susținute la începutul anului 1940, despre Zinca Golescu și despre Casa Goleștilor din Muscel (V. Novac, *Despre începuturile Muzeului Golești*, în *MUSEUM*, vol. I, 1974, Golești, Argeș, p.160), sau în scrierile sale: „Casa din Golești este astăzi paragină și pustiu. Pe acoperișul sub care au trăit odată oameni care au crezut, au iubit, luptat și izbândit și care au adăpostit cândva pe *republicanii* din Golești… pe acoperișul astăzi fără fumuri își au cuibul credincioasele berze. Acareturile s-au prăbușit, bolțile băii turcești, câte au mai rămas, stau gata să se surpe și ele. Din grădina romantică a lui Alexandru Albul n-au mai rămas decât *găvana* și movila… Vitele satului pasc în parcul vraiște." (George Fotino, *Din vremea Renașterii naționale a Țării Românești. Boierii Golești*, București, Imprimeria Națională,1939, p. 277.)

Ca urmare a demersurilor sale și cu sprijinul iluștrilor George Minescu, director al Institutului Național al Cooperației, și arhitectului Horia Teodoru, George Fotino a sensibilizat opinia publică și a determinat opera de salvare și restaurare a ansamblului feudal de la Golești, desfășurată între anii 1942 – 1943. „Cât m-am frământat să scap de la pieire vechea și boiereasca așezare din Golești! – scria George Fotino, în 1943. Cât m-am zbuciumat să redau vieții atât de glorioase ruine!… Casa cea mare și-a ridicat acoperiș nou din șiță măruntă, cum fusese odată. Zidurile au fost îndreptate. Odăile mari și-au adunat iarăși podoabele. Portretul Zincăi Golescu împodobește iarăși albul peretelui din salonul cu jilțuri de catifea. Chipurile Marelui Ban Radu Golescu și ale lui Dinicu și Iordache Golescu, chipurile tuturor din neam se află iarăși la locșorul lor, prezidând la reînvierea unei lumi…

Căsuța de la intrare, în care se întemeia cea dintâi școală de învățătură românească, este ridicată iarăși din năruială… Ce minunat lucru să mai poți zidi într-o asemenea vreme ca a noastră." (George Fotino, *Casa din Golești*, București, INCOOP, 1943, p. 18 - 19.)

Se poate spune că, pentru a doua oară, conacul a renăscut, transformându-se în unul din cele mai interesante muzee, a cărui evoluție va cunoaște o nebănuită traiectorie.

Între anii 1960 – 1961, au fost făcute reparații în vederea deschiderii, în 1962, a Secției de Etnografie și Artă Populară a Regiunii Argeș (reorganizată în 1992, în anexa de pe latura de nord-vest, cu titlul Expoziția de etnografie și artă populară din județul Argeș) și, în 1963, a Secției de Pedagogie, în localul Școlii Slobode Obștești de la Golești, a lui Dinicu Golescu, reorganizată în 2009 (M. Popescu, C. Iliescu, *Goleștii*, București, Ed. Meridiane, 1966, p. 32), în care au predat iluștrii cărturari Aaron Florian și Ion Heliade Rădulescu.

Începând cu anul 1966, la Golești, alături de ansamblul medieval, se pun bazele unui muzeu republican a cărui tematică expozițională urma să reflecte două ocupații de bază ale românilor – viticultura și pomicultura.

Demersurile pentru înființarea unui muzeu în aer liber fuseseră făcute, încă din 1965, de Constantin Iliescu, șeful secției Muzeul Golești, în respectiva perioadă. În adresa nr. 25886/21.08.1965, a Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă, Comisia muzeelor științifice pentru Regiunea Argeș, la capitolul B. Indicații pentru anii 1966 – 1970, la punctul 2, se menționează: „Transformarea Secției de la Golești în muzeu de sine stătător. Organizarea sectorului în aer liber privind viticultura - Golești". (Muzeul Viticulturii și Pomiculturii, *Golești, Dosar documente înființare*, Adresa nr. 25886.)

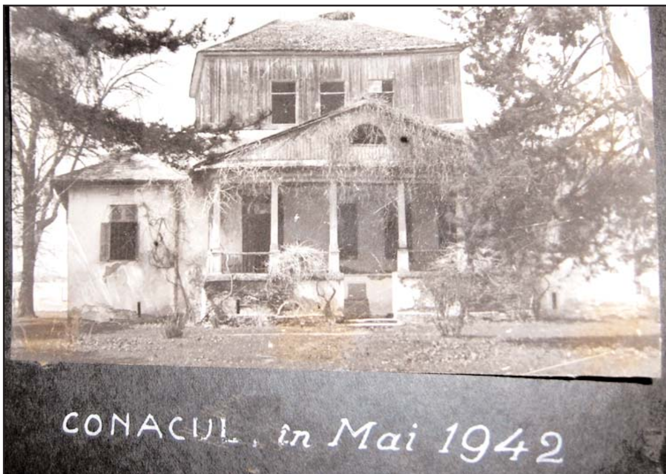
În octombrie 1965, Consiliul Muzeelor de Etnografie, al cărui colectiv de lucru era format din specialiștii Nicolae Ungureanu, Boris Zderciuc, Valeriu Butură și Cornel Irimie, stabilea un *Plan de măsuri pentru organizarea sectorului în aer liber al Muzeului din Golești,* constând în:

- elaborarea planului tematic al muzeului;
- cercetarea zonelor Drăgășani, Gorj, Horezu și Muscel;
- remontarea și dotarea, în prima etapă, a două gospodării: viticolă din Drăgășani și pomicolă din Muscel, cu inventarul de interior și instrumentarul pomi-viticol, specifice fiecărei zone.

Dintr-o altă adresă, nr. 537/3 mai 1968, a Comitetului Județean pentru Cultură și Artă Argeș, înaintată Consiliului Popular Județean Argeș, aflăm că, pentru definitivarea planului de amplasare a muzeului național etnografic în aer liber de la Golești, colectivul de specialiști, reunit în data de 4 mai 1968, la prima ședință de lucru, era format din:

- Drăguț Vasile – Direcția muzeelor din C.S.C.A.;
- Paul Petrescu – secretar științific, Institutul de Istoria Artei, Academia Română;
- Paul Stahl – șef secție, Institutul de studii sud–est europene;
- Nicolae Mironescu – cercetător principal, Institutul de studii sud–est europene;
- Gheorghe Focșa – profesor universitar, director, Muzeul Satului, București;
- Ion Vlăduțiu – șef secție, Institutul de Etnografie și Folclor al Academiei Române, director al Așezămintelor Culturale CSCA;
- Nicolae Ungureanu – inspector general, Direcția Muzeelor CSCA;
- Vasile Iacov – inspector general, Direcția Muzeelor CSCA;
- Boris Zderciuc – șef secție, Muzeul Satului, București;
- Georgeta Stoica – șef secție, Muzeul Satului, București;
- Cornel Irimie – director, Muzeul Tehnicii Populare, Sibiu;
- Paul Niedermaier – arhitect, academician, Muzeul Tehnicii Populare, Sibiu;
- Ion Chelcea – șef secție, Muzeul Satului, București;
- I.C. Teodorescu – profesor universitar;
- Ștefan Teodorescu – Institutul de Cercetări Viticole, București.

Proiectul de sistematizare a sectorului etnografic în aer liber al muzeului de la Golești a fost realizat de Paul Niedermaier, care, analizând problematica pe care trebuia să o detalieze, sublinia complexitatea reprezentării prin expoziție pavilionară, în contextul expoziției în aer liber. „În cadrul tematicii, au fost prevăzute 12 gospodării de pomicultori și 12 gospodării de viticultori, plus o serie de construcții specializate, dintre care 12 poverne, 16 crame, 8 cuptoare de uscat prune, 9 - 11 adăposturi pentru paza viei, 3 gospodării viticole sezoniere pentru paza viei și diferite elemente decorative auxiliare." (Paul Niedermaier, *Proiectul de sistematizare…* în *MUSEUM*, 1974, Golești, p. 236.)

CONACUL, în Mai 1942

Planul de măsuri fusese elaborat de Consiliul Muzeelor în vederea organizării, la București, a Simpozionului cu tema „Organizarea muzeului etnografic în aer liber – principii și metode", care s-a desfășurat în intervalul 7 – 15 septembrie 1966, sub egida Comitetului Național Român pentru ICOM, în data de 11 septembrie 1966 fiind programată vizitarea Muzeului Viticulturii și Pomiculturii de la Golești.

Relieful oferit de suprafața de teren existentă nu corespundea foarte bine, o zonă deluroasă fiind mult mai potrivită pentru specificul celor două ocupații, aspect care urma să fie suplinit de crearea unui circuit de vizitare cât mai alungit, paralel cu perspectiva către podgoria din dealurile Ștefăneștilor, ceea ce ar fi indus o imagine panoramată, de efect, asupra vizitatorilor.

Primul criteriu al reprezentării expoziționale l-a constituit reflectarea specificului fiecărei provincii istorice coroborat cu criteriul geografic al zonelor de proveniență. „Stabilindu-se, pe această bază, exponatele care trebuie distanțate între ele au rezultat implicit și grupajele, …ca să sugereze imaginea caracteristică diferitelor tipuri de sate: satul de drum, caracteristic zonelor deluroase subcarpatice cu diferite profiluri de ulițe, satul de drum rectangular din zona de câmpie, satul de drum relativ ordonat, caracteristic Transilvaniei, forma veche a satului de drum din aceeași provincie și, în sfârșit, satul de tip împrăștiat… Toate ansamblurile va trebui să redea cât mai veridic imaginea unor asemenea complexe in situ, redând, între altele, unde este cazul, raportul între loturi construite și neconstruite. În acest sens, se specifică (faptul) că, din loturile ce urmează a rămâne neconstruite în prima etapă, numai o parte vor putea fi folosite ca rezervă pentru extinderi ulterioare, unele vor rămâne neconstruite, pentru a forma zone tampon, iar altele pentru a permite vederea liberă spre dealuri." *(Ibidem,* p. 239.)

S-a stabilit ca necesară crearea unor perdele plantate de pomi fructiferi, care să izoleze, optic, diferite grupuri de gospodării, arborii obișnuiți fiind plantați rar și doar în interiorul gospodăriilor. De asemenea, s-a prevăzut a fi făcute umpluturi locale, care să formeze movile sesizabile, firești pentru amplasarea unor construcții semi-îngropate.

„Prin propunerile de amplasare a diferitelor unități etnografice, ale punctelor decorative, gardurilor și plantațiilor, dar și prin toate lucrările auxiliare, s-a urmărit crearea unui tot organic. Niciodată, însă, compoziția nu urmărește țeluri estetice abstracte. Ea se subordonează întotdeauna necesităților tipic muzeistice. Ori, aceasta înseamnă realizarea esteticului prin potențarea valorii exponatelor, obținută într-un muzeu în aer liber, în primul rând, prin gruparea corespunzătoare a unităților. În același timp, înseamnă ghidarea delicată a vizitatorului, sugerarea direcției de continuare a circuitului. Publicul, nefiind preocupat de problema de orientare, va fi cu atât mai receptiv la mesajul exponatelor care vorbește despre lupta pentru existență și tendința de înfrumusețare a vieții cotidiene, în ultimă instanță, despre înțelepciunea omului simplu." (*Ibidem*, p. 241.)

Muzeul în aer liber de la Golești s-a dezvoltat treptat, de la un ritm foarte alert, din perioada anilor 1966 – 1971, la ritmuri lente, uneori, abia sesizabile.

Apreciind tematica și valoarea monumentelor de la Golești, Nicolae Ungureanu afirma: „Într-un anumit fel, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii depășește gradul de specializare al muzeului din Dumbrava Sibiului tocmai prin orientarea în exclusivitate spre domeniul acestor două importante ocupații tradiționale ale poporului român. De exemplu, muzeul din Dumbrava Sibiului include în tematica sa și viticultura și pomicultura, însă nu la pretențiile de analiză a problematicii respective ale muzeului din Golești." (Nicolae Ungureanu, *Muzeul viticulturii și pomiculturii în contextul muzeelor etnografice în aer liber din România*, în *MUSEUM*, 1974, p. 298.)

Istoria de lângă noi

Continuând analiza valorii muzeelor în aer liber din România, reputatul cercetător adăuga: „Muzeul Satului, Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului și Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești sunt, la noi, singurele muzee de importanță și cuprindere republicană. Ele au și un caracter de etalon, de unicat, nu numai în planul mișcării naționale, ci și în cadrul mai larg, internațional...” (*Ibidem*, p. 299.)

„Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești, alături de Muzeul Satului și Muzeul Tehnicii Populare din Dumbrava Sibiului, reprezintă una dintre unitățile de primă însemnătate ale retelei din țară, cu aplicații și perspective certe de reflectare a unui anumit domeniu al civilizației rurale, prin profilul special stabilit, dar și prin cuprinderea mai largă a fenomenului creației tehnice și artistice populare.” (*Ibidem*)

Consecvent cu tematica și valoarea reprezentării expoziționale, pentru care Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești era desemnat printre instituțiile naționale, etapele de dezvoltare patrimonială s-au derulat sub semnul îmbogățirii permanente prin achiziții, donații și transferuri, în momentul de față instituția deținând 170 de monumente și 53.000 de piese muzeale.

În următorii ani, Muzeul de la Golești are drept obiectiv principal cercetarea și reprezentarea zonelor pomicole si viticole din Transilvania (Bihor, Satu Mare, Cluj, Sibiu) și Moldova (Iasi, Botoșani, Piatra Neamț, Brăila, Galați), ritmul cercetărilor de teren și al achiziționării gospodăriilor, cu inventarele specifice, fiind determinat de bugetul anual, alocat de Consiliul Județean Argeș, precum și de donațiile posibile din partea unor persoane sau administrații locale.

În anii 2005-2006, au fost cercetate și finalizate, cu achiziții de mare valoare muzeistică, zonele Rădășeni – Suceava (secolul al XIX-lea) și Țara Zarandului (secolul al XVIII-lea), iar, în perioada 2009-2010, au fost transferate și remontate: Casa de pomi-viticultor din Vălenii de Munte-Prahova, de la începutul secolului al XIX-lea și Primăria rurală din Hârsești-Argeș, din 1910.

Pentru asigurarea aspectului autentic al unui sat din secolul al XIX-lea, dincolo de specificul pomi-viticol, muzeul în aer liber de la Golești redă caracteristicile unei așezări riguros organizate sub aspect administrativ, social și economic, cu vatra satului completă și, în zonele periferice, cu ateliere meșteșugărești, caracteristice satului românesc, dintre care sunt prezente în circuitul de vizitare: Moara de apă din Mustești-Arad, Atelierul de olar și cuptorul cu trei guri pentru arderea vaselor, din Argeș, Fierăria din Prahova.

Activitatea de valorificare cultural–educativă concentrează cele mai diverse preocupări ale colectivului științific, pornind de la tematica expozițională oferită, atât prin expoziții de bază, cât și prin expoziții temporare, continuând cu manifestările cultural-științifice cu publicul (conferințe, simpozioane, târguri de meșteri populari, tabere de vară pentru promovarea meșteșugurilor tradiționale, datini și obiceiuri de peste an), precum și atenta preocupare pentru promovarea imaginii muzeului în mijloacele media.

Pentru asigurarea celei mai bune audiențe, organizăm numeroase manifestări în municipiul Pitești, cele două târguri de meșteri populari (Târgul moșilor de vară și Târgul meșterilor populari) fiind emblematice pentru relația muzeului cu comunitatea locală, locul lor de desfășurare fiind, de peste 25 de ani, pe Strada Mare a municipiului Pitești. Expozițiile cu vânzare ale meșterilor populari sunt acțiuni apreciate, publicul piteștean a devenit iubitor și colecționar de artă populară, amator să învețe de la meșterii care execută anumite faze de lucru, zeci de mii de argeșeni vizitând cele două mari evenimente.

Relația muzeu – școală se redimensionează; pe timpul vacanțelor de vară, în fiecare lună, se organizează tabere de artă populară, grupele de elevi fiind instruite de către meșterii populari, cunoscuți și apreciați în cadrul rețelei muzeelor etnografice. Taberele se finalizează cu expoziții temporare care etalează obiectele create de copii pe parcursul celor două săptămâni.

O prioritate fundamentală o reprezintă consolidarea relației cu școala, pe parcursul anului elaborând împreună, conform proiectului „Cu ghiozdanul prin muzeu”, un grafic al vizitelor tematice, muzeografii coordonând întreaga organizare și desfășurare a vizitei, de la contactarea firmelor de transport, oferirea variantelor financiare, deplasarea grupului pe traseul școală-muzeu și retur.

În relația cu publicul adult, o importanță specială o are evenimentul *Întâlnirea Fiilor Argeșului*, organizat în parcul muzeului, la care participă elitele argeșene reprezentative pentru toate domeniile socio-profesionale. Mari personalități, argeșeni prin origine sau adopție, sunt omagiate la nivelul cel mai înalt al administrației publice, conducerea Consiliului Județean Argeș acordând titluri de recunoaștere oficială celor care, prin profesionalism și verticalitate, au adus comunității însemnate contribuții.

Dezvoltarea ofertei de divertisment a instituției muzeale este o direcție, deși controversată, la fel de importantă în cadrul strategiei de dezvoltare pe termen lung.

În secolele XVIII - XIX, Goleștii au deținut hanuri, la București și la Golești, imagini ale ruinelor acestora existând în fototeca muzeului. Pornind de la o realitate istorică și economică, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii de la Golești are ca obiectiv prioritar reconstituirea unui astfel de han în incinta muzeului, edificiu care va contribui la îmbogățirea ambianței arhitecturale de pe moșia Goleștilor, un astfel de hotel turistic, axat pe bucătărie tradițională locală, fiind atractiv pentru turismul național și internațional.

Muzeul Golești se dorește o emblemă a tradițiilor populare românești, alături de muzee etnografice de prestigiu din țară și din Europa. Punând la baza dezvoltării sale principiile științifice ale reflectării valorilor autentice și caracteristicilor zonale, integrate în sistemul de valori universale, instituția își va lărgi, permanent, receptivitatea la nevoile publicului larg, venind în întâmpinarea acestuia cu oferte atractive, moderne, ilustrând astfel deschiderea către comunitate, către aspirațiile și nevoile spirituale și de loisir ale acesteia.

Istoria în prezent

Mircea STĂNESCU

***V**asile Paraschiv, Strigăt pentru adevăr și libertate. Scrisori adresate poporului român pentru trezirea și redeșteptarea neamului, Editura ziarului Timișoara, Timișoara, 2009, 174 p. (cu un cuvânt de încheiere de Petru Vasile Tomoioagă)*

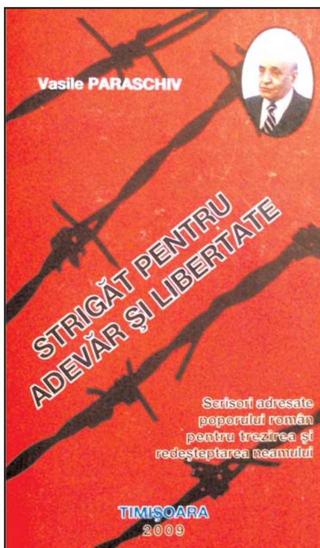
Cartea de față reprezintă o colecție de luări de poziție privitoare la modul în care în România se înfăptuiește justiția comunismului și se păstrează memoria lui. Mijloacele alese sunt scrisoarea deschisă și apelul, tipice pentru disidenta est-europeană, al cărei reprezentant de seamă este muncitorul Vasile Paraschiv. Autorul o spune în felul său simplu și direct: „eu asa sunt obișnuit să spun oamenilor adevărul, în fată și în mod corect, căci pentru dreptate și adevăr am luptat eu înainte de Revoluție.” (p. 78)

Anchetat și torturat de Securitate pentru solidarizarea cu Paul Goma, inițiatorul *Mișcării pentru drepturile omului* din România anilor 1977, internat de mai multe ori în aziluri psihiatrice, torturat, dat afară din serviciu pentru că l-a interpelat pe Ceaușescu cu privire la drepturile muncitorilor și pentru că, aflat la Paris, a denunțat teroarea comunistă, Vasile Paraschiv nu este un „erou”, ci un om normal în vremuri anormale, fie că vorbim de comunism, fie de postcomunism. Ca și Paul Goma ori Doina Cornea, el este vocea autorizată să vorbească în numele victimelor.

În cartea de față autorul îi interpelează pe intelectuali, pe ziariști, își exprimă opinia despre politicile politicienilor de după 1989 ori despre cele ale puternicilor zilei, fie că este vorba de Ion Iliescu, Adrian Năstase, Emil Constantinescu, Călin Popescu Tăriceanu sau Traian Băsescu. Rezultatul este un denunț al acțiunilor și inacțiunilor privitoare la gestionarea moștenirii regimului comunist.

Iată un exemplu referitor la fondatoarea Memorialului de la Sighet: „Ați făcut, doamnă Ana Blandiana, un lucru minunat pentru țara și poporul nostru. / Însă, doamna Ana Blandiana, am o nelămurire, nu-nțeleg de ce v-ați plafonat doar la a «arăta» publicului crimele și nelegiuirile Partidului Comunist și niciodată nu ați cerut, în funcția oficială ce o aveți, pedepsirea criminalilor, tragerea lor la răspundere în fata justiției sau cel puțin să părăsească scena politică a României, să fie dați afară din parlamentul României, din guvern, de la președinție și mai ales din justiție, toți foștii membri ai Partidului Comunist Român. Cel puțin să nu mai poată fi aleși în viitor în organismele statului democrat, pentru că ei au distrus și au desființat statul democrat în România în 1945. De ce nu ați luat atitudine hotărâtă împotriva acestor criminali și i-ați tolerat până în ziua de azi, i-ați «iertat»?” (p. 61) Și Paraschiv nu se ferește să ducă analiza până la ultimele sale consecințe: „Recunoaștem sau nu recunoaștem, asta înseamnă, în mod practic, o politică de solidaritate tacită cu cauza și interesele lor.” (p. 62)

Un leitmotiv străbate cartea: înfăptuirea justiției prin pedepsirea celor care, în funcțiile avute în statul comunist, au făcut crime și nelegiuiri, au distrus destine, au mutilat vieți. Astfel, deși aceștia nu reprezintă destinatarii privilegiați ai mesajelor lui Paraschiv, autorul li se adresează și lor: „dumneavoastră, domnilor comuniști, vă cer să vă declarați mulțumiți pentru un moment, doar cu atât, să vă încadrați în muncă și să vă câștigați existența muncind cinstit, cu gura închisă și cu privirea în pământ, așa cum voi ne-ați obligat pe noi, toți cetățenii țării, să muncim și să trăim 45 de ani până la Revoluție.” (p. 12)

Trecutul personal este foarte important pentru Paraschiv, căci a fi fost membru al Partidului Comunist – fără să fi renunțat la acea calitate sau să o fi denunțat – te face dator față de o ideologie, de anumite structuri, trimite la un mod de gândire și o manieră prin care se perpetuează complicități. Dacă comunismul este un regim politic ilegitim și criminal, atunci membrii de partid au fost aderenți ai unei organizații ilegitime și criminale. Și tocmai de aceea acțiunea civică, acțiunea politică, trebuie să aibă în vedere înlocuirea „moralei comuniste” cu moralitatea publică, de sorginte creștină, restabilirea valorilor de bine, adevăr și dreptate, sau, pe scurt, a binelui public.

În modul de a vedea lucrurile al autorului, individualitățile sunt cele care, prin efort și exemplu personal, angajament moral, civic și politic, pot schimba lucrurile în direcția dorită. Tocmai de aceea el se adresează intelectualilor în cuvinte sugestive precum următoarele: „ce ne facem noi, că[ci] cu o floare sau chiar două, nu putem să facem primăvară? Și noi asta vrem, să aducem primăvara politică mai devreme în țara noastră, pentru că ne-am săturat după optsprezece ani de zile fără soare și nopți fără stele.” (p. 63) Și tot de aceea el îi chestionează pe intelectualii de frunte ai României precum Gabriel Liiceanu, Vladimir Tismăneanu sau Horia-Roman Patapievici: „cum să fac eu ca să aflu un răspuns la toate aceste întrebări?” (p. 64) „Cum să facem, dară, cu toții ca în țara aceasta justiția să se întroneze, iar crimele și criminalii comunismului să fie pedepsiți?”

În numele victimelor, neobositul luptător Vasile Paraschiv așteaptă în continuare faptele-răspuns la toate aceste întrebări.

Critica acidă la adresa unor persoane din spațiul public, cu nume și cu fapte (fie că cititorul o va împărtăși ori nu) este a unui om bun, blând, blajin, cinstit, străin de goana după interese materiale, funcții și onoruri, animat de autentica iubire față de țara și societatea în care i-a fost dat să se nască și a ales să trăiască.

La Domnești, liceu în vremea celui de Al Doilea Război Mondial

George BACIU

Bombardamentele asupra Capitalei au determinat evacuarea Bucureștiului. Marele Stat Major al Armatei a statornicit ca Institutul Central Geografic Militar, cu întregul lui inventar, în afară de 1.000 de persoane, civile și militare, cu familiile lor, să se evacueze în Domnești. În afară de acest institut, mai erau aici si refugiați din diferite părți ale țării. Orașul Câmpulung avea mai puțină populație refugiată acolo decât comuna Domnești, lucru explicabil pentru o stare de război. Mediul din comună a fost astfel mult schimbat, dar asupra influenței sociale și economice în comună a acestor persoane din afară nu insistăm. În totul, a fost un noroc pentru Domnești de a fi fost o asemenea gazdă în acele grele împrejurări. Lumea aceea venise în Domnești ca urmare a lucrărilor din acei ani, prin care sporise prestigiul comunei. Cum școlile nu mai funcționau în mod normal în orașele mari, profesorii și elevii fiind evacuați, Ministerul Învățământului a dat dispoziții ca în provincie să funcționeze licee provizorii sau gimnazii cu profesori refugiați în regiunile respective.

În Domnești s-a înființat un liceu complet. Profesori refugiați erau destui, iar elevii, în număr mare, proveneau de la familiile personalului Institutului Geografic. Astfel, a funcționat în Domnești, în mod provizoriu, un liceu complet. În nicio altă comună din județ n-a existat un asemenea liceu. Cum în regiunea Domnești nu mai era alt liceu, elevi și din satele vecine și chiar din Mușătești veneau pentru a urma cursurile aici. Direcțiunea liceului a fost instalată la „Fundația Domnești", director fiind prof. Lavinia Ionescu-Muscel.

După încheierea armistițiului, la 23 august 1944, liceul a mai funcționat încă o lună, când parte din persoanele străine au plecat din comună, o mare parte rămânând însă până în anul următor.

Dacă liceul avea un caracter provizoriu, înființarea Gimnaziului, în anul 1945, urma să aibă un caracter cu totul diferit. În anul 1945, Ministerul Învățământului a aplicat prima fază din reforma școlară, care s-a conturat în anul 1948, prin restructurarea întregului învățământ. În această primă fază s-au prevăzut gimnazii cu trei clase secundare, la orașe cât și la sate, care se mai numeau și „unice", în sensul că absolvenții lor puteau trece în clasa a IV-a de școală normală, industrială sau liceu. Se prevedeau câteva în fiecare județ.

La Domnești, o asemenea școală s-a înființat în anul 1945 și a rămas în continuare și în anii următori, când celelalte din județ au fost desființate. Reforma din anul 1948 a dat alte denumiri cursurilor secundare din trecut. Ca atare, în toată țara, atât în mediul urban, cât și în cel rural, gimnaziile au devenit ciclul II al școlii elementare. Astfel, gimnaziul din Domnești n-a fost desființat, ci a suferit doar modificarea adusă de noua structură a legii.

Gimnaziul a luat ființă legală la data de 24 noiembrie 1945, fixându-și sediul la Școala Primară de Fete. La 26 noiembrie 1945 a avut loc festivitatea de deschidere, prin cuvântarea primului director, Gheorghe Șușală, fost învățător la Școala Primară de Băieți. Corpul didactic al primilor ani de studii a fost format din titrați aflați în comună și din învățători, iar în anul al 3-lea au fost numiți și profesori secundari, director fiind prof. Alfons Popescu. Gimnaziul a avut un comitet de conducere care a funcționat cu aprobarea Ministerului Învățământului nr.143.054/946 alcătuit din patru persoane. În cursul primilor ani de funcționare, Gimnaziul și-a sporit inventarul iar elevii săi au dovedit o deosebită pregătire, de pildă, la examenul ținut la școli superioare, unde s-au prezentat în anul 1948. În acel an, sub directorul Alfons Popescu, s-au înființat laboratoarele de chimie, fizică și științe naturale. Cu anul 1948/1949 acest gimnaziu a devenit ciclul II al școlii elementare și s-a mutat de la școala de fete la cea de băieți, cu un nou corp didactic, director fiind Eliseiu N. Avram.

În acest fel, perioada aceasta a cunoscut o promovare a învățământului și prin școlile de învățământ secundar ce au luat ființă în Domnești. În anul înființării gimnaziului din Domnești s-au împlinit 102 ani de la numirea primului învățător – a lui Nicolae Domnescu, la școala din comună. După 102 ani de atunci, în 1945, primul director al unui gimnaziu din Domnești a fost tot un învățător – Gh.N. Șușală, după care a urmat Alfons Popescu, profesor secundar.

Din istoria familiei boierești Balotă

Pe „dulcea vale a Topologului", mai ales prin Cepari, dar și prin satele din jur, aproape toți localnicii sunt mai mult sau mai puțin rude între ei și toți se trag din vechea familie a boierilor Balotă. Legenda împinge originea familiei până pe la Negru Vodă, iar documentele o atestă oricum cu câteva secole bune în urmă. Interesantă povestea acestei familii. S-au înmulțit Baloteștii, și-au împărțit-mărunțit averile, au construit biserici și au umplut sate, sângele a rămas, amestecat în ani cu sânge de om de rând, numele a rămas, a ajuns și prin Transilvania, dar casele le-au dărâmat vremurile, hrisoavele le-au înghițit arhivele (la vreme comunistă, chiar cu forța). A rămas o mare nostalgie – clopotele din Cepari și Rudeni și acum se tânguie „ba-to-tă, ba-lo-tă!" atunci când sunt trase – și un gol de umplut în genealogiile boierilor români, pentru că toate cărțile de acest fel (Octav-George Lecca, Stefan D. Grecianu, Mihai Dimitrie Sturdza) sunt departe de a fi complete.

Noroc că în casa reconstruită la începutul secolului trecut pe locul unde fusese conacul-culă al familiei, de la Cepari, locuiește acum, printre tablouri și fotografii de epocă, documente originale sau, mai ales, copii obținute de la arhive de pe documentele confiscate acum vreo trei decenii, locuiește acolo și scrie o istorie a familiei, doamna Coca Balotă. De mai mult timp, dânsa lucrează la o prezentare detaliată a familiei Balotă, de la înaintașii legendari până în zilele noastre. Istovitoare întreprindere, dar fascinantă întreprindere.

Aici, vom avea „doar" un serial dintr-o eboșă a viitoarei cărți, „note de arhivă" le-am putea spune, relativ tehnice, dar reluând pasaje copioase din documente de epocă și ilustrate cu imagini din biserica din Cepari, ctitorie a căpitanului Ștefan Balotă.

Dar, despre toate acestea și multe altele, vom afla în istoria pe care ne-o oferă dna Coca Balotă. Titlul complet al lucrării sale este:

Istoria și genealogia familiei boierești Balotă, din care descind și familiile Predescu, Brătianu și Duță, cu ramificațiile lor Furduescu, Tigveanu și Gălășescu.

Culeasă din documente vechi și din spusele bătrânilor demni de credință, de Constantin Băltescu în anul 1879 și G.M. Predescu în 1912, continuată de comandor Nicolae M. Balotă în 1970-1980 și de Coca Balotă în 2008, pe baza documentelor aflate în posesia familiei Balotă – la Cepari (de la 1746 până în zilele noastre).

Coca BALOTĂ

Comuna Cepari din plasa Topologului, județul Argeș, se află în partea de nord-vest a județului Argeș. Cea mai veche atestare documentară a acestei localități datează din vremea lui Vlad Călugărul, domnul Țării Românești (1482 – 1495), când satul este cumpărat de Albul vistierul și de fratele lui, Radu de la Tudora de la Vâlcea, pentru 9000 de aspri. Satul Cepari este cunoscut în istoria noastră medievală prin boierii cu același nume care în secolele XVI-XVII au ocupat mari dregătorii în viața politică a Țării Românești.

Cel mai vechi care se cunoaște din această familie este vornicul **Dragomir Ceparo**, care a trăit pe la începutul veacului al șaisprezecelea. El a fost „moș" lui Ivașcu Ceparo, care a trăit la anul 7156 de la facerea lumii, sau de la Hristos 1648, în timpul domniei lui Matei Basarab. Dragomir Ceparo sau Cepariu era fiul lui Badea, vlastelin din Suici și frate cu Șuică mare vornic. Primul document în care el apare datează din 1519, când voievodul Neagoe Basarab întărește „cinstitului dregător, încă și din casa domniei mele, jupanului Dragomir mare slujer" părți de sate, munți, case în Râmnic, vii și țigani. Printre proprietățile întărite se află si „zestrea ce a luat jupan Dragomir, satele, anume Ceparii cu toată silistea, cu Neagra și cu Selistea Mare și cu Selistea Mică și Selistea Toderestilor și cu munții, anume Olanul tot și Petriceaua toată."

Dragomir vornicul apare și în hrisovul lui Radu Paisie, domn al Țării Românești (1535-1545). Mort la 6 august 1533, Dragomir a fost înmormântat, ca si soția sa Marga, asa cum aflăm din hrisovul voievodului Alexandru Mircea, din 31 iulie 1573, la mănăstirea Cotmeana căreia îi dăduse satul Brativoiesti (jud. Mehedinți), ca să fie trecut în pomelnic și înhumat aici.

În afară de Dragomir mare sluger, dintre boierii Cepari care în secolul al XVI-lea au deținut mari dregătorii a fost nepotul său, Radu, mare comis și apoi mare paharnic, iar în secolul al XVII-lea, Eftimie si Ivasco, fiii logofătului Stanciu Cepariu, dețin și ei mari dregătorii.

IVAȘCU CEPARO vel ARMAȘ, era fiul Stanciului Logofăt; prin meritele sale a atras favoarea lui Vodă, care i-a dăruit moșii: Rudeni, Bârsești, Tigveni, Valea Danului, Robaia, Surpații și munții Marginea și Zănoaga din județul Argeș, precum se vede din hrisovul domnesc dat de Vodă Matei Basarab lui Ivașcu Ceparo din 7156 (1648).

Se spune că Ivașcu voia să ia și moșia Orbeasca pe care nu voia să i-o dea proprietarul ei, boierul Orbescu, din care cauză Ivașcu găsind pretext a pus la închisoare pe Orbescu, iar cei doi nepoți ai Orbescului, fiind slujitori în casa lui Ivașcu, pândeau ocazia să-l omoare și să elibereze de la închisoare pe unchiul lor.

Ocazia s-a ivit când Ivașcu s-a dus la târnosirea Mănăstirii Fedeleșoiu, unde era mare sărbătoare și se afla și Vodă acolo. După masă, unul dintre nepoții Orbescului a pus otravă în ciubucul lui Ivașcu. Simțindu-se otrăvit, acesta a cerut calul și a venit repede la casa sa din Cepari, care se afla peste drum de biserică. Acolo, voind să descalece, s-a lăsat greu pe scara șeii, aceasta s-a rupt și el a căzut cu capul pe un bolovan mare ce se afla la scară, unde a rămas mort. Astfel a fost moartea lui Ivașcu Ceparo, care a lăsat pe femeia lui văduvă cu o fată pe nume Despa, care mai târziu a luat în căsătorie pe Căpitan Balotă și a format familia Baloteștilor.

Cu Despa se stinge familia lui Dragomir și Ivașcu Ceparo, de la care a rămas biserica din Cepari construită de Dragomir Ceparo și începe familia Balotă care are urmași până astăzi.

Balotă Căpitan și Despa zugrăviți de Gheorghe Zugravul în 1752. Imagini de pe peretele de sud al bisericii din Cepari *(după restaurare)*

CĂPITAN BALOTĂ se zice că era de origine italian sau macedonean. După ce a luat în căsătorie pe Despa a șezut puțin cu dânsa și s-a dus în țara lui unde a stat șapte ani, după care timp s-a întors cu mulți bani și a început a cumpăra moșii. Răspândindu-se vestea despre bogăția lui, a fost atacat într-o noapte de o bandă de hoți cu care s-a luptat până la ziuă, când hoții s-au retras lăsând mai mulți morți și fără să fi putut pătrunde în casa lui Balotă, care era bine întărită și apărată. Se povestește că în timpul unei lupte, isprăvindu-se plumbul, Despa, soția lui Balotă Căpitan, turna bani de argint topit în tiparele de gloanțe și le da bărbatului său și celorlalți vânători care îl apărau pe Căpitan Balotă și erau totdeauna nelipsiți de la curtea lui.

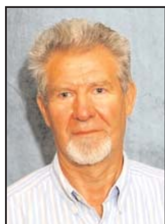
Se mai spune, de asemenea, că uneori Balotă făcea „arie" în curtea lui și turna banii acolo, apoi punea un cal să treacă peste ei ca să-i curețe și ca să facă mai multă paradă de bogăția lui.

Aceste povestiri au rămas prin tradiție din spusele bătrânilor, dar nimic nu se știe cu adevărat despre originea acestui căpitan Balotă și nici despre modul cum a făcut avere.

Istoria de lângă noi

Dialogul interior sub apucături, vremuri și tehnologii

Cătălin MAMALI

Încrederea și armonia hrănesc și sunt hrănite de dialogul social. Când neîncrederea, supravegherea și violența invadează relațiile umane, dialogul cu celălalt se deformează până la desfigurare și chiar dispariție. În cazuri fericite, dialogul cu celălalt este înlocuit cu vorbirea în gând. *Sinele stă de vorbă cu sinele.* Dialogul interior este preludiu, însoțitor și epilog de bună credință pentru dialogul cu celălalt. Din conversația tăcută cu sine, dialogul cu celălalt are, în condiții normale, numai de câștigat. Și reciproca este adevărată. Dar, când vremurile sunt neprielnice, când relațiile sunt înveninate și neîncrederea bântuie în voie sau la comandă, atunci vorbirea tăcută devine un refugiu necesar. Dialogul interior și rugăciunea locuiesc în pace în aceeași lume. Dialogul interior poate deveni strigăt: voce a conștiinței revoltate.

Supravegherea, provocarea și delațiunea descurajează întotdeauna dorința de a dialoga cu celălalt. Când supravegherea, provocarea și delațiunea sunt transformate într-un ritual cotidian, urmat de ani îndelungați de închisoare, atunci dialogul interior devine oază pentru suflet. Pentru cei care au fost încarcerați în societatea comunistă, cât și pentru cei care cunosc istoria acestei catastrofe planificate, îmbolnăvirea relațiior umane prin ideologia și realitățile comuniste aparține evidenței. Pentru cei care s-au lăsat până azi luați de valul inerției mentalităților și retelelor comuniste este bine de amintit că și acum există mulți viruși care invadează dialogul social. Sunt virușii vechi și virusi noi. Indiferent de dotarea lor „high-tech", acestia deteriorează, înveninează, distrug dialogul social și pot, la limită, debilita dialogul interior.

Relația dintre dialogul cu celălalt și dialogul cu sine este una dintre acele balanțe care ne ajută să rămânem umani. Când nu avem șansa ca această balanță să fie întreagă, tocmai pentru că dialogul social este pervertit, atunci povara menținerii unui echilibru vital pentru suflet este preluată integral de vorbirea tăcută cu sine.

Cum arată *balanța dialogului interior* atunci când este salvatoare? Întrebarea și-au pus-o demult vechii egipteni. În studiul de istorie, arheologie și lingvistică asupra „minții Egiptului", Assmann (2002) amintește de ritualul judecării mortului, în care inima acestuia este cântărită în raport cu greutatea unei figurine a zeitei Ma'at. Judecata are o singură pre-condiție care este inclusă în declarația de onestitate a candidatului: „nicio minciună în mintea mea". Acest ritual este pictorial reprezentat încă din anul 1300 î.Hr. (2002, 167). Numai candidații care treceau testul sincerității aveau șansa de a fi judecați drept. Perfecta sinceritate (transparentă) a sinelui este precedată în acest ritual de dialogul interior între sine și „ba" (sufletul). În vechiul Egipt, ca și azi, disperarea provocată de falsificarea relațiilor umane determina o serie de auto-întrebări și răspunsuri. Când întrebările adresate celorlalți sunt urmate de minciuni, provocări sau amenințări, atunci auto-interogația și răspunsul se refugiază firesc în curgerea dialogului interior. În „Disputa dintre om și sufletul său (Ba)" apare un dialog interior care deplânge degradarea dialogului social (pasaj tradus aproximativ):

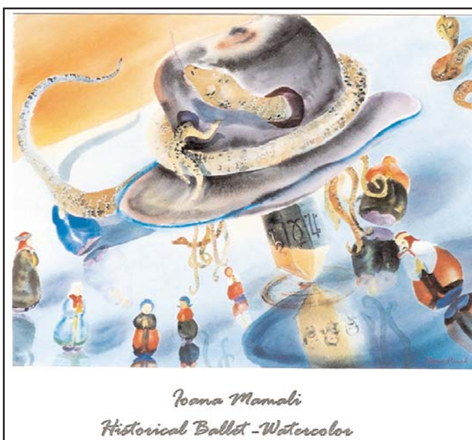
Cu cine pot vorbi azi?
Cei buni sunt prostiți; violentul domină pe fiecare
Cu cine pot vorbi azi?
Fața răului este multumită; bunătatea este pretutindeni azvîrlită la pământ…
Cu cine pot vorbi azi?
Când trădătorul a devenit intim,
Și prietenul a devenit dușman
Cu cine pot vorbi azi?
Nu există nicio memorie pentru ce a fost ieri; azi nimic nu este făcut pentru a-l aminti pe cel ce a făcut ceva.
Cu cine pot vorbi azi?
Nu există niciun om drept; țara este lăsată jefuitorilor. (Assmann, The Mind of Egypt. History and Meaning in the Time of the Pharaons.)

Această întoarcere spre sine, acest dialog interior a existat în toate timpurile, atingând forme exemplare în cazul unor destine precum Sf. Augustin, Franklin, Thoreau, Gandhi, Maica Tereza, Mandela, Frankl, Tutu, Havel, Calciu.

Nu este deloc întâmplător faptul că un filosof al dialogului, precum Mihai Sora, care a explorat sistematic *Dialogul interior* (1949) asupra căruia s-a exprimat public în Franța, din momentul în care a trăit sub teroarea comunistă instaurată în România, teroare care a adus și căderea din dialog, a renunțat la dialogul public și s-a retras în tăcere pentru o lungă perioadă de timp.

Vrem sau nu vrem, ne place sau nu ne place *„tehnologia intelectului"* (Goody, 1986) evoluează. De la scrisul și calculul pe tablete, la scrisul, calculul, desenul, vorbirea și traducerile electronice, modul și mijloacele de comunicare au evoluat. Avantajele sunt nelimitate teoretic și roditoare în practică. Dar riscul reprimării, distorsiunii și manipulării dialogului social și chiar a controlului asupra dialogului interior a crescut și el. *Marea conversație* a început, după cum ne anunță Manifestul Webului lansat acum aproape 10 ani. Fără dialogul interior practicat onest, sistematic și creativ, multiplele forme ale dialogului social precum Marea Conversație pe Web, grupurile și revistele de dialog, mesele rotunde și „forumurile", dezbaterile mediatizate în direct pot aluneca în gregarism, mimetism, fraudă și violență comunicațională. Frauda comunicațională la fel ca și frauda financiară nu este o noutate. Se practică de mult inducerea în eroare, diversiunea, ponegrirea individului și culturilor sau înșelarea prin comunicare. Dar prin noile mijloace tehnologice forța distrugătoare a comunicării este fără precedent. În unele cazuri, noile mijloace („mobilul", „twitter-ul") elimină o mare parte din timpul, și asa infim, dialogului interior și transformă o parte din dialogul social în zumzet.

Căderea din dialogul social nu s-a terminat din nefericire odată cu revoluția începută în 1989. Să ne amintim câteva evidențe ale căderii din dialog: refuzul guvernului de a dialoga cu cei care se pronunțau în Piața Universității din București împotriva comunismului și neocomunismului, dar și cu autorii Proclamației de la Timișoara, modul de tratare a partidelor istorice, „mineriadele", modul de administrare (păstrare, acces, cercetare, discutare publică) a arhivelor Securității, solicitarea, distribuirea și acordarea „certifcatelor de bună purtare politică" (un soi de origine socială sănătoasă inversată) de la o instituție care nu a dovedit mai întâi corectitudinea celor care o administrau/reprezentau, cenzura directă sau mascată practicată de multe publicatii inclusiv de cele care prin nume sau asociere se declară a fi dialogice, și nu în ultimul rând aroganța epistemică a unor personalități cu mare vizibilitate publică. Fiecare dintre aceste tipuri este acoperit de multiple fapte. Prin dialog s-ar fi putut corecta multe erori și neînțelegeri, chiar și în cazul relației dintre guvern și protestatari.

Ioana Mamali
Historical Ballet - Watercolor

Un alt exemplu. Un antropolog român a scris cu mai mulți ani în urmă că ar fi auzit de la un concetățean următoarea vorbă care ar circula printre români: **Salvați România „o țară frumoasă, păcat că-i locuită, zic unii".** Iată întregul context: **„După cum se vede, din punct de vedere ecologic, totul e de salvat în România: râurile, lacurile, marea, munții, pădurile, orașele, parcurile, oamenii… Salvați România, o țară frumoasă, păcat că-i locuită, zic unii".** Am fost interesat să aflu *când, unde, de câte ori și de la câte* persoane a auzit antropologul respectiv vorbele amintite: **o țară frumoasă, păcat că-i locuită.** Am scris și antropologului și publicației în care a apărut respectiva „reproducere" pentru a afla direct de la el aceste date elementare. Tăcere.

Pentru că la cele peste opt încercări (prima dată 9 mai 2005) de a primi din partea autorului clarificări n-am primit răspuns, am decis să supun vorbele amintite, despre care se pretinde c-ar fi fost auzite, unui studiu intercultural. În afară de România, în acest studiu sunt numite și alte țări (Africa de Sud, Anglia, China, Italia, Polonia și regiunea culturală în care trăiește participantul) pentru a determina care este reacția față de vorbele respective. Majoritatea participanților consideră aceste vorbe ca fiind puternic insultătoare. Nici *Revista 22*, în care a fost publicat articolul respectiv, n-a răspuns. Această tăcere îmi sugerează ipoteza că atunci când o violență verbală este asociată cu refuzul de a dialoga asupra enunțului violent autorul/publicația consideră enunțul respectiv ca o axiomă, sau în caz extrem, ca o sentință definitivă. Dacă așa stau lucrurile, refuzul dialogului în acest caz este o formă gravă de aroganță intelectuală.

Cred că fiecare se poate întreba care este *costul moral și social al suspendării sau întârzierii unor dialoguri publice cruciale* precum cel de la Ateneu cu Herta Müller – autoare pentru care relația dintre dialogul interior și cel social s-a clădit pe adevărul trăit. Care este costul moral și cultural al interzicerii conferințelor de la Ateneu unde ar fi avut loc dialoguri cu Brâncuși, Enescu, Lipatti, Lupasco, Fondane, Eliade, Cioran, Ionesco, Palade, Celan, Silvestri, Celibidache, Guiașu, Foiaș, Voiculescu, Calciu, Goma, cu cei care au murit în închisorile comuniste, sau cu cei care au fost nevoiți să tacă? Ce s-a ales din dialogul celor drepți care au murit nestiuți? Dacă intelectualul public nu aduce în dialog suferința celor tăcuți, atunci cine o va face?

(3 octombrie 2010 – Dubuque, SUA)

Despre tradiție

Alexandru NEMOIANU

Istoria românească este presărată de dezastre și neîmpliniri. După standardele lumii și priviți din afară, nu suntem un popor de „câștigători". Dar, în același timp, oricine se va uita la Români și la trecutul lor, cu minimală bună credință, nu va putea să nu rămână uluit de unitatea lor, „de limbă și lege", de buna lor dispoziție, de echilibrul lor sufletesc.

Toate trăsăturile, caracteristice și semnificative, românești arată că există o continuitate colectivă vie a unei înțelegeri străvechi a diferenței dintre bine și rău ori, altfel spus, a unui „model existențial", a unei Tradiții, a unei moșteniri primite și trecute din generație în generație.

Tradiția este un întreg și între ea și „tradiții" există o diferență de categorie. Căci Tradiția nu înseamnă osificare și încă mai puțin memorizare. Tradiția este o entitate vie, care trebuie înțeleasă și pentru a fi înțeleasă trebuie trăită. Ea se poate schimba în formă dar rămâne mereu aceeași în duh. În momentele critice, limită, ea se poate strânge până la esență, care este indestructibilă. Iar în clipele de răgaz, se extinde și arată în forme multiple, neasteptate, uluitoare. „Tradiția nu cade niciodată."

Atunci când acceptăm și dacă vom accepta că Tradiția este o entitate vie și colectivă, este doar firesc să ne întrebăm cine sunt cei care o poartă sau o fac cu putință.

Cred că Tradiția este o entitate colectivă care ființează prin persoane și comunități. În cazul persoanelor, la întrebarea „cum anume?" este destul de simplu de răspuns. În cazul persoanelor Tradiția este componentă a peceții personalității. Ea, Tradiția, este încorporată mereu, de la naștere și până la moarte, prin însușirea modelelor din jur, prin trăirea în lume și alegerea liberă a binelui și răului, prin înțelegere, prin inspirație. Acceptarea Tradiției la nivel personal este o opțiune liberă. Prin urmare, valorile ei pot fi respinse sau, foarte trist, neștiute. Cred că acestea sunt cazuri limită (ceea ce nu exclude posibilitatea ca în anume circumstanțe istorice numărul celor aflați într-o atare condiție să nu poată fi foarte mare), cazuri de criză istorică și împrejurări în care apar „monștri", tipuri aberante. În cazul colectivităților, grupurilor, situația este, paradoxal, cred, mai simplă. Tradiția nu dispare, nu poate fi eliminată. Ea se menține prin colectivități retrase, prin trupuri colective esențiale (Biserica), care au o infinită putere de „contaminare" a celor din jur, prin exemplu viu. În plus, Tradiția este capabilă să se adapteze circumstanțelor temporare cu mare dibăcie. Își schimbă vestimentația, coloritul, forma, dar își păstrează esența. Se poate restrânge la esențe, la arhetip, și apoi, când circumstanțele se schimbă, poate exploda fără hotar.

Dar dincolo de toate trebuie bine înțeles că și în împrejurarea în care Tradiția este fără putință de cădere, fiecare persoană ar trebui să contribuie la îmbogățirea ei. Între formele colective păstrătoare de Tradiție și persoane ar trebui să fie o permanentă și esențială conlucrare, „sinergie".

Mihai Cimpoi este critic și istoric literar, filosof al culturii. Născut la 3 septembrie 1942 în comuna Larga, județul Hotin. Studii filologice la Universitatea de Stat a Moldovei. Academician: membru titular al Academiei de Științe a Moldovei (1992) și membru de onoare al Academiei Române (1991). Autor al peste 40 de cărți și 2000 de articole și studii privind literatura română în interconexiunile ei cu literatura europeană și universală, unele traduse în limbi străine (engleză, franceză, italiană, rusă, turcă, albaneză, letonă): Spre un nou Eminescu (4 ediții); Narcis și Hyperion (3 ediții); Esența Ființei. Simboluri și (mi)teme existențiale eminesciene; O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia (4 ediții); Mărul de aur; Secolul Bacovia; Lumea ca o carte; Ion Heliade Rădulescu. Panhymniul Ființei; Grigore Alexandrescu. Însuflarea Ființei ș.a.

Președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1991). Membru al Organizației Mondiale a Scriitorilor (PEN). Membru al Societății Scriitorilor Târgovișteni.

Importante premii literare, printre care Premiul Național al Republicii Moldova, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Marele Premiu „Nichita Stănescu", Premiile „Lucian Blaga" și „George Bacovia", Premiul „Sf. Gheorghe" (Uzdin, Serbia).

Vasile Cârlova - Poetul „sufletului mâhnit"

Acad. Mihai CIMPOI

Un studiu monografic scris azi despre Vasile Cârlova poate trezi o nedumerire de ordin evaluativ: cum poate fi monografiat un autor mort de tânăr care a scris doar cinci poezii și care îi este locul în scara valorică literară?

Sunt întrebări logice grave care pot întuneca sau pune doar în derută perspectiva exegetică.

În ajutor ne vin însă chiar aprecierile din epocă și din posteritate, atât de favorabile unui destin literar ce-l depășește pe cel îngust-biografic. Ion Heliade Rădulescu îl crede „geniu" în epocă. Dimitrie Bolintineanu găsește, în *Ruinurile Târgoviștei*, „un foc ce este un dar particular al adevăraților poeți". Ilarie Chendi îl califică drept „capul de serie a poeților morți de timpuriu care deșteaptă interes și au deosebit răsunet în epocă și în posteritate". Garabet Ibrăileanu îi atestă rolul de „scriitor care face tranziția de la literatura veche la cea modernă".

Majoritatea istoriilor literare îl fixează ca inaugurator al romantismului și prevestitor al întregii evoluții a liricii românești.

Taxat și drept preromantic, presimbolist, este, în fond, un *preexistențialist* în sensul că dă expresie „sufletului mâhnit", fiind – probabil – cel mai profund poet elegiac de până la Eminescu.

Angajarea noastră de azi în procesele integraționiste – europeniste, globaliste – într-un adevărat sistem al discursurilor conștiente și neconștiente, descrise de Dominique Marqueneau, al diferitelor texte ale scriitorilor, care, după Barthes, sunt „oameni tranzitivi", „moștenitori îndepărtați ai Diavolului", cultivatori ai unei scriituri comune (așa cum procedează, bunăoară, și douămiiștii de la noi), ne face să ne aducem aminte de creatorul suveran de tip romantic, de mitul personal, de unicitate și monodism.

Astăzi, mai mult ca oricând, se înalță în ochii noștri figura aureolată de legendaritate a lui Cârlova, care ilustrează prin destinul „rupt" (expresia e a lui Nichita Stănescu) mitul „poetului tânăr" alături de mari creatori exponențiali, precum Keats, Lermontov, Labiș (la noi), Trakl, Baratașvili. Importanța unor mari poeți germani pentru romantism, după cum consemna Ricarda Huch, se limitează la perioada anterioară vârstei de treizeci de ani.

Un alt argument este că modicitatea creației nu poate fi luată ca un criteriu a lipsei de valoare. Arvers a rămas în istoria literară a Franței grație unui sonet consacrat limbii franceze, la fel la noi Mateevici care a scris cel mai inspirat poem dedicat limbii române.

Cârlova vine către noi (spune Nichita Stănescu) cu cinci flori și cu un miliard de absențe. Pentru poetul *Necuvintelor* el este „primul ins în care se încerca geniul poeziei pe aceste tărâmuri".

Vine, însă, cu o mare prezență: cea a unui poet rostitor al esenței ființei, care, fiind pusă sub semnul maleficului Saturn, a fost predestinată „mâhnirii".

(Reluare dintr-un volum în curs de apariție la Editura Biblioteca, Târgoviște - partea I.)

Citiți-l pe Nichita!

George ȘOVU

Ce minune de minte, de inimă, de suflet și de talent a fost NICHITA STĂNESCU!... Și ce minuni de cuvinte, legate-ntre ele cu raze din stele, a folosit spre a exprima, a acoperi și a lăsa moștenire, pentru vecie, minunile din inima sa, din sufletul său, din copleșitorul său talent, toate mângâiate cu gest de închinăciune și de îngenunchere în fața LIMBII ROMÂNE, în fața acestei „țări miraculoase, numită LIMBA ROMÂNĂ"...

Citiți-l și reciti-l, ca să vedeți, să vă convingeți de aceste adevăruri, eventual încă o dată, ori a nu știu câta oară!

Dincolo de cărțile sale, pe Nichita l-am cunoscut, în câteva împrejurări, mai ales ca OM, în casa unui prieten – poetul, de real talent, care mânuise, cu strălucit meșteșug, și *floreta de argint* a epigramei, Valeriu Bucuroiu. Aici, alături de cei doi, ca și de alți trei foarte buni amici ai gazdei – scriitorii Constantin Chiriță, Fănuș Neagu și Ion Băieșu, am trăit, de multe ori, ceasuri de neuitat, în care bucuria făcea să murmure licoarea din pahare, luminând, cu parfum de speranțe, cântecul vorbelor.

Dintre ei, cel dintâi căruia i s-au rupt, pe neașteptate și cu vaiet tăcut, *centurile de siguranță*, lăsându-l liber, spre a putea să treacă, la doar 45 de ani, *dincolo*, în universul, alb, al amintirilor, a fost Valeriu Bucuroiu.

Bucureștiul era cuprins de nămeți la acel început de februarie 1980... Când l-au scos din capela Cimitirului Bellu, a fost așezat pe o sanie, la care s-au înhămat chiar acei prieteni ai săi, Nichita, Fănuș, Chiriță și Băieșu, care l-au purtat pe alei, printre morminte, până în vecinătatea, imediată, a altui „cavaler al zâmbetului nepieritor", Cincinat Pavelescu, unde a fost depus, spre a-l urma, în veșnicie...

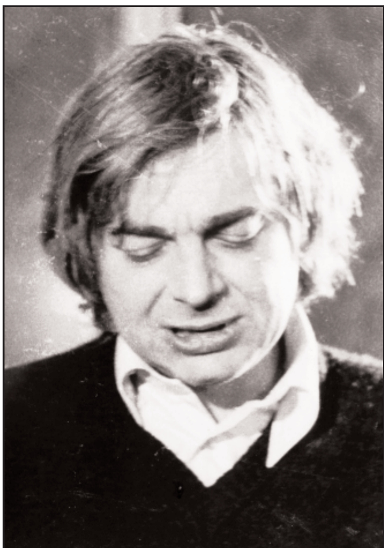
După puțin timp, cam vreo patru ani, se pare că lui Nichita i se făcuse un dor cumplit de Valeriu... Și-atunci, s-a hotărât *să plece* și el spre Grădina Destinelor, aflată veșnic în floare, sub ochiul generos al lui Dumnezeu.

L-am privit, pentru ultima dată, așa cum se afla întins pe o masă, în sala oglinzilor din sediul Uniunii Scriitorilor din București. Eram alături de Eugen Simion, despre care Nichita spusese, cândva, printre altele: „Eugen Simion a îndreptățit pe viu metafora lui Arghezi, schimbând «brazda-n călimară»!... Astăzi îl regăsesc, după ce am tocit, cu coatele, aceleași bănci de școală și cu sufletul același praf de aripă de flutur, împlinit și în luminoasă maturitate. Foc de inteligent, el este însă, mai întâi de această povară, talentat. Eugen Simion reprezintă și este intelectualul român autentic. Creator de ramură cu umbră, nepot de stejar și văr primar cu mărul domnesc..."

După ceremonia de adio, am plecat, împreună cu viitorul președinte al Academiei Române, să facem o „inspecție specială" unei profesoare, în vederea obținerii gradului întâi în învățământul preuniversitar.

În ceea ce mă privește, mărturisesc că acum, când aștern pe hârtie aceste rânduri, mi-amintesc de un text, scris după moartea lui Valeriu Bucuroiu, intitulat *Acoperă-mi inima cu ceva* (un vers al lui Nichita Stănescu, devenit cântec), publicat într-o revistă de prestigiu și adunat, alături de altele nouăzeci și nouă, în volumul *Martor incomod,* text care se încheia astfel:

„De-aceea, în fiecare prag de iarnă, ca să scap de spaima *iernii din urmă*, cu gândul la ei, la acei prieteni *duși*, eu mă întorc la anotimpul dinainte, de care încă-mi păstrez legate *centurile de siguranță* și murmur, cu o bucurie peste care ninge potop de gânduri, parcă tot mai triste: *A venit toamna!... Acoperă-mi inima cu ceva."*

Spre a întări *îndemnul* exprimat la începutul acestui demers de suflet, am să recurg, chiar eu, la retrăirea câtorva dintre gândurile, simțirea și visările lui Nichita, așa cum le-a lăsat, înflorite și pecetluite, într-unul dintre volumele în proză menite să mângâie și să susțină, cu cea mai tandră și mai curată iubire, ființa nepieritoare a neamului românesc.

Cartea se numește *Respirări*... Vă rog să *respirați* adânc și să rămâneți cu privirea (stropită eventual de câteva raze, trecute prin mărgăritare de rouă), pe chipul, frumos, al Marelui Blond al literaturii române...

Așadar, ascultați ce spunea NICHITA, între atâtea altele, demne de a fi ținute minte și a fi așezate, drept lumină, pe drumul oricărui destin – născut și crescut pe acest pământ românesc – spre a evita *rătăcirile, dureroasele rătăciri*... de pași și, mai ales, de suflet...

***

„A vorbi despre LIMBA ROMÂNĂ este ca o duminică!..."

„Ce minunată este această limbă!..."

„LIMBA ROMÂNĂ este patria mea!..."

*

„Butucul limbii (cum spunea, cu o metaforă genială, Fănuș Neagu) nu stă în frunzele lui și nici în vița lui. Butucul acestei limbi stă în pământul acestei țări."

*

„Niciodată limba nu poate să fie a unuia singur, chiar dacă el se numește Eminescu!... Numele ei este numele întregului popor, viața ei este destinul acestui popor!... Mai doarme, din când în când, în trupul unui poet, dar pleacă repede, însângerată de istorie..."

*

„Sunt fericit că sunt cetățean al ROMÂNIEI! Culoarea cea mai scumpă a inimii mele este culoarea LIMBII ROMÂNE!..."

*

„Nimic nu este mult, când e vorba de organismul nostru comun, de viața noastră fundamentală: *statul* nostru, *țara* noastră, *starea* noastră generală!..."

*

„Măreția țării mele a devenit scopul și pricina existenței mele. Dragostea pentru om și principala emanație a omului – OMENIA – e specifică țării mele. Dragostea pentru omul ca om, în genere, e sămânța măreției țării mele."

*

„*A-ți servi, în mod total, țara, nu este o îndatorire, ci un drept! A-ți servi, în mod total, țara, nu este o obediență, ci o fericire!*"

*

„Știam de multă vreme că *rostirea* și *gândirea* și *scrierea* cuvântului fac parte din trupul nostru și sunt partea cea mai rezistentă a trecătoarei noastre ființe."

*

„Cel mai mare miracol al existenței noastre îl constituie nașterea ideilor. Raportul dintre realul social și realul artistic nu este unul de confundare, ci de corelație, de interdependență."

*

„Literatura reprezintă specificitatea umană în cel mai înalt grad, impulsionează sensibilitatea și educă, prin forța exemplului particular, latura generală, de noblețe și de sublim, a sentimentelor ca act de conștiință. *Atâta timp cât oamenii vor comunica prin vorbire, va exista și literatura.*"

*

„La câteva strigăte mai sus de Câmpulung-Muscel, și spre stânci, din Rucăr, se știe că ciobanii au dus cântecul Mioriței, prin munți, până la Întorsura Buzăului și, de-aici, din gură în gură, ca sărutul, în pretutindenea țării...

Aici, în acel triunghi de magică frumusețe, al munților cu dealul și cu valea, poate cel mai frumos loc din țară și din lume, după gustul inimii mele, aici, unde *limba vorbită* are o claritate fonetică de cristal, încât îți vine să crezi că aici s-a născut, mai întâi, LIMBA ROMÂNĂ – și probabil că așa și este –, aici, în aerul curat și cu aripi, unde privirea niciodată nu e în jos, ci în sus, trasă de zăpada, eternă, a piscurilor, aici sălășluiește cosmosul stelelor de noapte și de zi, predestinat patriei noastre!... Îți vine să strigi, mirându-te: *oare ce zei uriași au fost îngropați sub munți, de au munții atâta măreție și tăcere, vorbitoare, în ei!...*"

*

„La Câmpulung, aerul este găurit de păsări, prin acele locuri curg în jos, la Câmpulung, luminile de la stele... La Câmpulung e perna țării... Ne încercăm și noi cu tâmpla pe dulceața ei de somn de zăpadă...

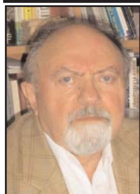
Noi ne iubim PATRIA și nu ne este, câtuși de puțin, rușine de aceasta, cum umbrei nu-i este rușine de stejarul său... *Umbră* aș vrea să fiu la Lungul Câmpulung..."

***

Cinstirea unui asemenea OM, cu asemenea gânduri, cu asemenea trăiri, cu asemenea IDEI de viață, care și-a exprimat, nu de puține ori, în mod genial, ființa, prin rara „potrivire" și într-o nouă zidire a diamantelor din tezaurul LIMBII ROMÂNE, se cere a fi întreagă, curată și durabilă, în ciuda unor vânturi năuce, care mai burzuluiesc, din când în când, mișcarea, de neînvins, a aripilor TIMPULUI...

Patria noastră - limba română

Memoria limbii române

Nucleul lexical *MOLD (I)

Ion Popescu-SIRETEANU

În lucrarea *Memoria limbii române*, vol. I, Iaşi, 1997, am vorbit despre unele nuclee lexicale autohtone şi despre evoluţia lor în limba română, cu o prezentare detaliată a nucleului *mold.

Acest nucleu este atestat în limba iliră (limbă înrudită îndeaproape cu limba traco-dacilor, sau chiar identică), în nume precum Moldahias, în structuri ca Valla Moldahias, Dastas Moldahiaihi / Moldahias ba; în numele Moldathehias din structura Moldathehiai (hi) bilia. Terminaţiile –hias, -hiaihi, -athehiai erau folosite, probabil, în scop derivativ sau flexionar, fără a se şti astăzi valoarea lor. Aşadar exista la iliri un nume propriu Mold / Molda la baza căruia stă apelativul mold / moldă. Atât apelativul cât şi numele propriu au fost cunoscute în limba traco-dacilor de vreme ce în română există până astăzi o seamă de apelative şi nume proprii care se încadrează în familia lexicală a lui mold / moldă. În limba celţilor exista apelativul muldo cu sensul „cap, vârf", iar în engleză mold (dialectal) înseamnă „grămadă de pământ" şi „vârful capului". Pentru slava comună, cercetătorii au reconstituit un cuvânt *moldu cu sensul „gingaş, moale, tânăr". Pentru traco-dacă, G. Giuglea şi G. Ivănescu au reconstituit o rădăcină *meldz- sau *melz-, poate „o eventuală formă a ei cu vocalismul –o-", deci *moldz-, iar noi adăugăm şi o formă *mold.

Pe baza celor spuse mai sus, putem formula ipoteza că în iliră şi în traco-dacă a existat un nucleu lexical indo-european *mold- / *moldz- cu sensuri care purtau ideea de rotund şi de rotunjit, de ridicătură rotunjită, apropiate de „dulce, frumos, tânăr" (ca în rom. deal dulce, pantă dulce), cu extindere la unele forme de relief, la unele fiinţe sau la părţi ale corpului uman sau animal.

În română avem multe cuvinte cu aceste sensuri create de la baza lexicală mold- sau, cum se va vedea, de la variante ale acesteia.

Nici glosarele şi nici dicţionarele academice (**DLR şi MDA**) nu înregistrează un cuvânt mold. Însă în **Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova şi Bucovina**, vol. I, harta 34, punctul cartografic 489, localitatea Dersca, nordul judeţului Botoşani, a fost consemnat cuvântul mold cu sensul „umărul obrazului", sinonim cu mont şi cu munt din localităţi apropiate. Acest sens reprezintă o restrângere a sensului „ridicătură". Este astăzi un cuvânt cu o prezenţă insulară, pe care îl regăsim în pluralul molduri din nordul Bucovinei, unde are sensul (pl.) „ridicături, gâlme sub piele (pe corpul omenesc sau pe corpul animalelor)". Tot în nordul Bucovinei se foloseşte pe alocuri adj. molduros într-un exemplu precum băţ molduros, adică „băţ cu molduri".

Forma de feminin moldă a fost înregistrată în **Lexiconul de la Buda** (1825). A.T. Laurian şi I. Massim, în **Glossariu**, 1879, spun că moldă înseamnă „vas de spălat vase, de fermentat pâinea, de adăpat animalele etc.; căpistere, uluc, troacă" şi că ar fi cunoscut numai peste Carpaţi. Este, probabil, un împrumut german, din Mulde.

Autorii **Dicţionarului limbii române (DLR)** înregistrează cuvântul moldă, pl. molde, cu varianta muldă, având sensurile: 1) „albie, troacă"; 2) „(prin Oltenia) vas de lemn în care se scurge mustul la cramă; (regional) curătoare"; 3) „(regional) ladă în care se scurge făina din vrană la moară"; 4) „(regional) carapacea broaştei testoase"; 5) „floarea cuiului".

Se crede că ar fi vorba de un cuvânt de origine germană, dar soluţia aceasta trebuie reanalizată, întrucât sub eticheta de împrumut german (sau chiar săsesc) găsim în realitate un cuvânt de origine autohtonă. Nu există niciun fel de argumente prin care să fie dovedită originea germană a lui mold / moldă. Dar avem probe sigure prin care se poate susţine vechimea cuvântului în limba română, ajungând până în lumea traco-dacă.

Sensurile lui moldă, aşa cum sunt prezentate în **DLR**, se pot grupa astfel: 1) cele care denumesc un „vas de lemn cu forme şi întrebuinţări diferite" şi 2) „ridicătură; partea rotunjită şi ridicată a unor lucruri cum sunt carapacea broaştei testoase şi floarea cuiului", acestea din urmă fiind astăzi restrânse şi specializate.

Ne interesează, aşadar, vechimea, răspândirea, variantele şi derivatele lui mold- în limba română. Cercetând într-un chestionar, am găsit că moldă înseamnă şi „loc întins şi adâncit de pe culmea unui deal" şi „loc uşor adâncit de pe coasta sau de la poalele unui deal, în formă de albie".

În limba română sunt antroponime masculine Moldu, Molda, Moldea, folosite şi ca feminine, uneori întrebuinţate şi în onomastica animală: Molda se numea, potrivit tradiţiei, căţeaua lui Dragoş Vodă. Printr-un astfel de nume se explică numele de sat Moldeşti din Banat, dispărut, atestat în forma Moldesth, dar şi Maldest (aici a=o), Moldest, Mulgest (=Muldeşti).

Părerea unui cercetător că Molda „pare să aibă origine turanică" este aberantă.

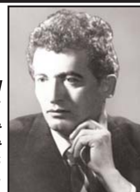
În Culmea Clăbucetului din Munţii Făgăraş este Chiciura Moldele (pluralul apelativului topic moldă „ridicătură de pământ").

Râurile Moldova şi Suceava îşi au izvoarele într-un munte cu pante dulci numit Molda.

Dacă informaţia istorică privind numele propriu Molda este din sec. al XIV-lea, acest nume este cu mult mai vechi, la baza lui stând un apelativ topic. Trebuie să admitem că Grigore Ureche a avut dreptate când, preluând o tradiţie, a spus că râul s-a numit Molda şi Apa Moldovei.

Documentele menţionează numele unui Alexandru Moldaowicz care la 1334 era martor într-un proces la Lvov/Liov. Nu putem despărţi acest nume de numele Molda (= oraşul Baia), Moldău, Moldaua. Este vorba de un antroponim românesc Moldu sau Moldău care aparţinea unui membru al numeroasei comunităţi româneşti din Polonia. Sunt menţionate numele Muldawicz (1328, 1336) şi Moldewicz (1362). La Universitatea din Praga, în 1410 se afla studentul român Jacobus de Molda şi un altul (sau poate acelaşi) Jacobus de Moldania. Aici precizăm că Moldania era un alt nume al Moldovei, cum vom vedea în cele ce vor urma.

Limba noastră cea română

Ion C. ŞTEFAN

Cuvântul este forma sintetizată a gândirii: el numeşte, diferenţiază şi caracterizează tot ceea ce ne înconjoară sau ce înfăptuim – lucruri, locuri, plante, animale şi oameni; tot prin cuvinte numim acţiunile noastre – le diferenţiem în timp şi le consemnăm în cronici, inscripţii şi opere literare.

La început a fost cuvântul, rosteşte **Sfânta Carte a Tuturor Începuturilor.** Însuşi Dumnezeu a făcut, cu ajutorul lui, tot ce ne înconjoară. Desprindem, astfel, o filieră sacră între cuvântul divin şi cel uman.

Dacă percepem evoluţia astfel, învăţăm cum să respectăm cuvintele şi cum să le folosim spre binele şi bucuria oamenilor. Cei care păcătuiesc prin cuvinte comit cea mai mare greşeală faţă de existenţa şi evoluţia umană. E mai înţelept să taci, atunci când nu eşti sigur pe rostirea ta! Iar cei care încearcă să-şi asume o formă de profesionalizare prin cuvinte – scriitorii de toate categoriile; oratorii, profesorii, politicienii, propovăduitorii unei credinţe ori speranţe – trebuie să înţeleagă că lunga lor ucenicie începe de la respectul faţă de cuvânt. Această trudă străbate o cale lungă: de la primele sunete scoase de om, la inscripţii şi cronici, până la ultimul sonet eminescian… Şi chiar mai departe: cuvintele sunt interdependente între ele, ca un fluviu în continuă curgere, care nu întâlneşte în calea lui oceanul liniştii, adică de la începuturile imemorabile până în prezent – şi dincolo de noi. Pentru a ne autodepăşi, trebuie să ne străduim să descifrăm înţelesurile multiple ale cuvintelor, în continuarea existenţei noastre umane, şi chiar depăşind-o spre un viitor în care nu vom mai rămâne decât prin cuvinte. Dacă Dumnezeu s-a folosit de cuvinte, oferindu-ne acest teribil dar – de a *supravieţui* şi noi *prin cuvinte* – intuim că, în felul acesta, cuvântul este un izvor de apă vie, care ne raportează la divinitatea creaţiei.

Iată de ce, la început, mi-am propus să mă refer la cuvintele LIMBII NOASTRE CEA ROMÂNE, încercând cu dumneavoastră un dialog de responsabilitate faţă de ceea ce rostim sau scriem.

Limba românească – afirmă Timotei Cipariu – *studiată în mod ştiinţific şi în legătură cu istoria, poate lămuri trecutul românesc şi nici nu poate fi altfel, pentru că limba poporului român, în general a oricărui popor, se naste odată cu el, creşte şi se veştejeşte, îmbătrâneşte şi moare deodată cu poporul.*

Iar Nichita Stănescu definea în modul său specific şi de neegalat forţa expresivă a limbii: *Ce patrie minunată este această limbă… Noi, de fapt, avem două patrii coincidente: o dată este patria de pământ şi de piatră şi încă o dată este numele patriei de pământ şi de piatră. Numele patriei este tot patrie. O patrie fără de nume nu este patrie. Limba română este patria mea.*

Un alt poet, contemporan cu el, Petre Ghelmez se exprimă astfel despre **limba noastră cea română**: *Lasă-mă, în patria de cuvinte/ Acum să colind./ În patria de cânturi, de şoapte, de murmure…/ Lasă-mă dragostei mele de tine,/ De ţară, de mumă, de frate, de zbor/ Să-i zic dor…*

Ghiocelul este prima floare care se iveşte după o iarnă grea, sărutând cu buzele sale firave pelerina albă a iernii, care se destramă într-un vis, devenind Făt-Frumos vegetal. Încrederea în **limba noastră cea română** este ghiocelul, iar Făt-Frumosul, literatura română.

Dacă n-am primit încă un Premiu Nobel, îl aşteptăm cu nădejde, fiindcă opere cum sunt cele scrise de Mihai Eminescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Călinescu, Camil Petrescu, Mircea Eliade, Marin Preda şi alţii nu s-au aflat cu nimic mai prejos decât cele ale unor laureaţi veritabili. Şansa celorlalţi a fost faptul că acei autori, încununaţi de glorie chiar în timpul vieţii lor active, au scris în limbi de mare circulaţie, ori au fost traduşi la vreme şi popularizaţi în Europa şi în lumea întreagă…

Pe ce te bazezi? (când faci această afirmaţie), m-ar fi întrebat, cu surâsul său ironic şi pe jumătate echivoc, Marin Preda. Pe genialitatea dumitale de prozator, purtându-ne în platoşa cuvintelor rostite din lumea lui Ilie Moromete în cea a lui Victor Petrini!

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l…/ Ce-o să aibă, din acestea, pentru el, bătrânul dascăl? – mi-ar fi şoptit trist Mihai *cel fără de pereche.* Dar tu însuţi, *Lucefere*, ai rostit: *Aceasta este povestea. Iar înţelesul alegoric ce i-am dat este că, dacă geniul nu cunoaşte nici moarte şi numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici, pe pământ, nici e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc…*

Ce ar folosi să ştim câte sunt în văzduh, în cer, pe pământ şi în mări, când am înstrămbăţit, am jefuit, am prigonit, am învrăjbit prin cuvinte, adică ne-am face mai răi decât am fost? – scria pe la începutul secolului al XVIII-lea, bătrânul cărturar şi poet Costache Conachi.

Numele lui Costache Negruzzi este legat de nuvela istorică **Alexandru Lăpuşneanul** *– remarca, în ampla sa* **Istorie a literaturii române,** *George Călinescu – şi care ar fi devenit o scriere celebră ca Hamlet, dacă literatura română ar fi avut ca ajutor prestigiul unei limbi universale.*

Să ai grijă de ţara ta şi de credinţa ta şi de casa ta şi de sufletul tău şi de lumina ochilor tuturor… adăuga, în clipele sale de **Insomnii**, Marin Sorescu.

Iată, deci, cum se adună şi se susţin argumentele în favoarea **Limbii noastre cea române**, ca monedele de aur în salba unei preafrumoase fecioare, fiindcă *Limba noastră-i o comoară/ În adâncuri înfundată,/ Un şirag de piatră rară/ Pe moşie revărsată* – după cum scrie Al. Mateevici.

Alături de ele, putem aminti altele: spiritul pururi creator al poporului nostru, al cântăreţului din Carpaţi, care şi-a văzut ţara aşezată *Pe-un picior de plai,/ Pe-o gură de rai şi a dat la iveală acea minunată capodoperă care se ridică prin arta ei fină şi prin simţământul ei pătrunzător aşa de sus, încât, cu drept cuvânt, ne punem întrebarea dacă i se poate găsi o pereche în alte literaturi populare, şi chiar dacă literatura cultă, în infinitele variaţii, a realizat vreodată un mic poem aşa de armonios şi aşa de artistic?* – se întreabă Mihail Sadoveanu, adăugând: *E vorba de acel minunat cântec bătrânesc, publicat în veacul trecut de Vasile Alecsandri şi care se cheamă* **Mioriţa** *– demonstrând, după spusa bardului de la Mirceşti, că Românul s-a născut poet! Înzestrat de la natură cu o închipuire strălucită şi cu o inimă simţitoare, el îşi revarsă tainele sufletului în melodii armonioase şi în poezii improvizate.*

Apoi, mă refer la capacitatea anticipativă formidabilă pe care o au oamenii de cultură români, după cum am întâlnit o consideraţie făcută despre Mircea Eliade, de Maitreyi Devi, iubita sa din tinereţe şi vestita poetă indiană: *Poate cineva să parcurgă o asemenea distanţă într-un timp atât de scurt? Cu siguranţă că trupul tău stă aici în fotoliu, dar tu ai pătruns în Mahakala – timpul infinit, timpul fără început şi fără sfârşit – în punctul acela unde soarele nu mai străluceşte şi stelele nu se mai măresc* (**Dragostea nu moare**).

Să nu ne desprindem unii de alţii; numai uniţi prin **limba noastră cea română** vom învinge timpul, doar prin recunoaşterea reciprocă a meritelor fiecăruia vom ajunge mai sus şi mai preţuiţi decât suntem, prin refacerea acelui lanţ de lumină – un Luceafăr împletit după cercul Soarelui, apoi Luna plină şi încă o Stea – vom putea învinge şi dăinui, în această **Curte de la Argeş**. Fiindcă nu trebuie să uităm niciodată că primul ambasador al Moldovei la Academia din Berlin a fost o carte: **Descriptio Moldaviae**, a prinţului Dimitrie Cantemir, iar dascălul cel mai îndrăgit şi mai înţelept al lui Petru I, al Rusiei, a devenit românul Nicolae Milescu Spătarul, care a ajuns printre primii europeni până în îndepărtata Chină; iar fiul prinţului Dimitrie, Antioh Cantemir, a fost cel mai de seamă fabulist rus al vremurilor acelea.

O, câte argumente asemănătoare aş putea aduce!

Cred în viitorul **limbii noastre cea române**, ca într-un Luceafăr de Ziuă printre strălucirea celorlalte astre, ca un triumf deplin justificat între alte culturi!

Sper în afirmarea ei liberă, imediată şi competitivă, ca un glas demn de crezut şi inteligent, sensibil şi înţelept al sufletului românesc!

Aştept acele *zile de aur a scripturilor române*, aşa cum ar fi spus Poetul, ale *viitorului de aur* – aşa cum ar fi continuat Alt Poet –, fiindcă *la noi metalul cel mai îmbelşugat decât toate, aurul, pe care-l vezi strălucind până şi prin noroaiele drumurilor*, abundă acum în inteligenţă – după afirmaţia Prozatorului Martir de la Bălceşti, înăltându-se, din inima pământului românesc, în sufletul stăpânilor acestor meleaguri ale Basarabilor şi, de aici, în gândurile şi în minţile lor iscoditoare, înţelepte, răbdătoare şi bune! CRED ÎN VIITORUL LITERATURII ROMÂNE!

Altare argeşene

Creştinismul răsăritean, permanenţă în Ţara Românească

Daniel GLIGORE

Caracteristici esenţiale ale credinţei dacice precum monoteismul şi asceza au făcut ca Evanghelia Mântuitorului să fie acceptată uşor în rândurile populaţiei. Învăţătura creştină, la strămoşii noştri, a fost de sorginte populară, predicată de cel întâi chemat de Hristos la propovăduire, Sfântul Apostol Andrei, acceptată de locuitori cu sufletele deschise şi trăită în profunzime. Monahismul are aceeaşi istorie. În religia dacilor existau pustnici care făceau rugăciuni în munţi, dar, în momente grele, erau sfetnicii de încredere ai conducătorilor daci; asa şi monahii creştini, au fost făcliile acestui neam românesc, care ne-au luminat de-a lungul istoriei noastre milenare. Avem numeroase mărturii arheologice în acest sens. Amintesc doar cele trei mănăstiri cu biserici rupestre din Argeş şi Muscel: Mănăstirea Corbii de Piatră, Mănăstirea Nămăieşti şi Mănăstirea Cetăţuia Negru Vodă care iniţial au fost altare dacice. Legenda de la Mănăstirea Nămăieşti, transmisă din moşi-strămoşi, este elocventă. Potrivit legendei, Sfântul Apostol Andrei, propovăduind prin aceste locuri, a găsit altarul dacic săpat în stâncă şi întrebând dacă este cineva, a spus ucenicilor săi *Nemo est* (nu este nimeni). Ca semn al propovăduirii sale, a lăsat aici una dintre cele mai vechi icoane ale Maicii Domnului cu Pruncul, pictată de Sfântul Apostol şi Evanghelist Luca. De aici a rămas numele altarului până în zilele noastre.

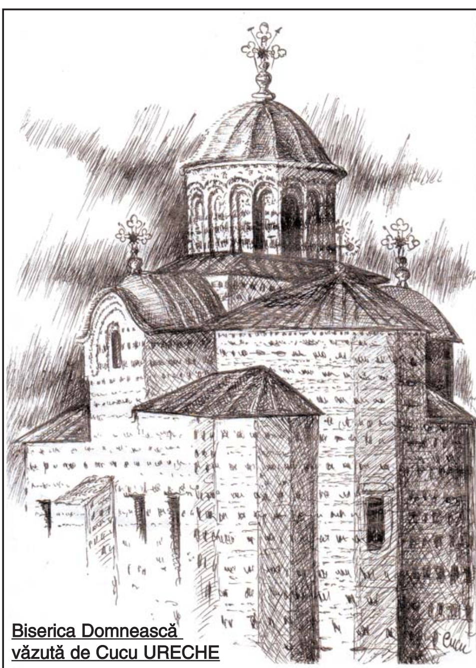
Pentru români, legătura cu învăţătura creştină si cu Biserica era profundă, transmisă de la o generaţie la alta, imposibil de şters, chiar în condiţiile în care ştiinţa scrisului şi cititului era extrem de puţin răspândită. (Pentru răspândirea ştiinţei scrisului în Europa Evului Mediu, v. R. St. Vergatti, *Populaţie. Timp. Spaţiu. Privire asupra demografiei istorice universale*, Brăila, 2003, p. 117 şi urm.)

Din punct de vedere documentar şi arheologic, existenţa unor locaşuri de cult – biserici şi mănăstiri – cu mult timp înaintea întemeierii Ţării Româneşti este o certitudine. Astfel, documentele emise de cancelaria papală din secolul al XI-lea, îndeosebi după anul 1054, certifică intensificarea acţiunilor de catolicizare în formele cele mai diverse, ajungându-se chiar până la acţiuni militare. Trimisii papistasi găsesc însă o populaţie românească „atât de conservatoare în păstrarea religiei creştine”, încât papa dispune măsuri de cercetare a stării bisericilor de rit grecesc (ortodox) şi înfiinţarea episcopate din sânul acelorasi ortodocşi care să fie supuse scaunului apostolic. (*Documente privind Istoria României* (DIR) veacul XI, XII, XIII, C, Transilvania, vol. I, Editura Academiei RPR, 1951, doc. 45, p. 28.)

În secolul al XIII-lea se găsea în teritoriile cuprinse între Carpaţi şi Dunăre o populaţie creştină matură, cu o organizare ecleziastică bine determinată, condusă de „pseudoepiscopi sau horepiscopi schismatici” (creştini de rit „grecesc” – ortodox), subordonaţi Patriarhiei bizantine, cum erau numiţi de cancelaria papală, ceea ce dovedeste existenţa unor ierarhi ai Bisericii, atât în timpul cnezatelor şi voievodatelor cât, mai cu seamă, după încheierea procesului de unificare a lor într-un stat independent. În viitorul spaţiu al Ţării Româneşti, tradiţia împăratului Constantin cel Mare (306-337), ca suveranul unui stat creştin să acorde o deosebită importanţă Bisericii, ca întâia instituţie a statului, era o lege nescrisă, dar păstrată cu sfinţenie.

Din punct de vedere arheologic existenţa acestor sfinte altare este atestată de către cercetările efectuate sistematic, mai cu seamă începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. În Curtea de Argeş, unde s-a stabilit reşedinţa voievodală şi cea a Bisericii ţării, descoperirile arheologice au scos la lumină urme din biserica mai veche (Argeş I) pe locul actualei Biserici Domneşti (Argeş II) a cărei tipologie aparţine variantei bizantine „în crucea greacă liberă”. (Nicolae Constantinescu, *Curtea de Argeş 1200-1400. Asupra începuturilor Ţării Româneşti*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1984, p. 84-92.) Argeş I este datată în jurul anului 1200.

Săpăturile arheologice aduc mărturie asupra unei vieţi religioase prospere, de rit răsăritean, la începuturile epocii medievale la nord de Dunăre. Bisericile au fost mult mai numeroase. Iniţial materialul din care au fost realizate a fost cu preponderenţă lemnul, motiv pentru care nu au avut trăinicie ca să ne fie mărturii. „Cu biserici de acestea de lemn s-a făcut toată slujba dumnezeiască în sate şi în cele câteva, foarte puţine, târguri ale noastre, până în secolul al XIV-lea”. Multe dintre primele ctitorii voievodale au fost tot de lemn. (Nicolae Iorga, *Cele d'intâiu biserici româneşti*, în *Istoria Bisericii Româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, Ed. a II-a, vol. I, Bucureşti, 1929, p. 33-35.) Abia în secolul al XIV-lea încep a fi clădite aşezăminte religioase preponderent de zid.

Biserica Domnească văzută de Cucu URECHE

Biserici de mir dar şi mănăstiri, asadar preoţi dar şi monahi şi ierarhi, au existat în actualul spaţiu al României cu mult înainte de secolul al XIV-lea.

Documentele şi cercetările arheologice contemporane evidenţiază o viaţă monahală anterioară Voditei, considerată, până nu demult, cea mai veche mănăstire a ţării. Această afirmaţie este dovedită de documentul din 16 aprilie 1204, prin care Inocenţiu, episcopul catolic de Lateran-Roma, se adresa *„venerabilului frate Simion, episcop de Oradea… înştiinţat că unele biserici ale monahilor greci* (evident, mănăstiri ortodoxe) *aflătoare în regatul Ungariei se ruinează de tot prin lipsa de grijă a episcopilor diocezani şi din pricina celor greci* (ortodocşi), *care ...sunt foarte stricaţi” cerându-i „cu stăruinţă ca să ne fie supuse nemijlocit nouă… şi să se înfiinţeze un episcopat din sânul acelorasi greci* (ortodocşi) *care să ne fie supuşi nemijlocit nouă* (bisericii catolice) *sau să fie aşezaţi în acele biserici abaţi ori prepoziţi latini”.* (DIR, veacul XI, XII şi XIII, vol. I (1075-1250), C, Transilvania, doc. 45, p. 28. Răzvan Theodorescu, *Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti* (secolele X-XIV), Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1974, p. 164-165.) Existau, aşadar, mănăstiri şi comunităţi monahale ortodoxe cu mult înaintea redactării acestui document, întrucât, potrivit logicii istorice, au avut o perioadă de ascensiune bazată pe comunităţi ortodoxe numeroase şi active, o perioadă de efervescenţă, după care, datorită greutăţilor vremurilor, au ajuns în stare de ruină. Prezenţa acestor mănăstiri presupune existenţa vieţuitorilor, a ierarhiei bisericeşti organizate, a cărţilor de slujbă după care se ţineau slujbele divine. Asadar, mergând pe firul logicii, existau în perioadele de linişte şi prosperitate duhovnicească şcoli monahale unde se deprindea cititul şi scrisul. În aceste centre au fost copiate manuscrisele care conţineau slujbele şi rânduielile tipiconale.

Un alt document emis de papa Grigore al IX-lea la 14 noiembrie 1234 (DIR, C cit. doc. 230, p. 275-276) este foarte preţios pentru că dovedeşte atât existenţa unei populaţii preponderent valahă între Carpaţi şi Dunăre dar şi a unei ierarhii bisericeşti răsăritene şi credinţa ortodoxă statornică: „…în episcopatul cumanilor sunt niste oameni care se numesc Walati, care, deşi după nume se socot creştini, îmbrătişând diferite rituri şi obiceiuri într-o singură credinţă, săvârsesc fapte ce sunt potrivnice acestui nume. Căci, nesocotind biserica romană, ...primesc tainele bisericeşti, nu de la venerabilul nostru frate, episcopul cumanilor... ci de la nişte pseudoepiscopi care ţin de ritul grecilor (ortodox)”.

La credincioşii valati (români) ortodocşi, ce aveau la acea dată o credinţă foarte bine sădită în suflete şi o dorinţă de autonomie, se referea şi regele Bela al Ungariei: „Lucrul (convertirea la catolicism) este foarte greu şi nu se poate aştepta un sfârşit mulţumitor, dacă nu ne veţi da şi ajutorul vostru… ca să avem puterea de a hotărnici diocezele, de a împărţi parohiile şi de aşeza acolo pentru întâia oară episcopi (catolici)… Şi aceasta cu atât mai mult cu cât, dacă vom intra în acele părţi împreună cu legatul scaunului apostolic, se va crede de către toţi locuitorii acelor regiuni că şi în lucrurile lumeşti noi nu voim să-i supunem nouă, ci bisericii romane, ceea ce ei urăsc atât de mult, încât foarte mulţi pe care am putea să-i câştigăm fără luptă, s-ar strădui să se apere până la moarte, căci ei foarte adesea ne învinuiesc pe noi (ungurii) şi pe alţi creştini (catolici) că suntem slugi ale bisericii romane...” (Idem)

În acest context, datorită conştiinţei de neam şi credinţă ortodoxă, acţiunile de catolicizare asupra românilor ortodocşi nu au avut niciun succes.

Din Învăţături...

De aceea, îngrijeşte-te, fiule, şi cumpără-ţi untdelemn până este târgul vieţii acesteia, grăbeşte-te către săracii care-l vând, înainte de a se sparge acest târg. Căci atunci când se va sparge, nu va mai fi nici cine să vândă, nici cine să cumpere, căci fiecare ce cumpărătură va face aici, aceea o va şi afla acolo.

Fiule, nu-ţi fie lene a face bine şi nici nu cugeta să nu faci bine din pricina sărăciei vieţii acesteia, scăderii avuţiei şi a ajungerii bătrâneţelor, a aşteptării boalelor şi a altora asemenea, căci acestea sunt cugete deşarte şi amăgiri ale diavolilor celor vicleni, ci alungă de la tine pe acesti diavoli vicleni şi vrăjmaşi care te sfătuiesc, căci printr-o astfel de nemilostivire îţi pricinuiesc pagubă; nu-i asculta, ci împotriveşte-te lor şi goneşte-i cu semnul crucii şi cu îndrăzneală zi-le: „Daţi-vă în lături de la mine, toţi cei ce faceţi fărădelege, căci nu vă slujesc vouă, ci am primit poruncă de la binefăcătorul meu, împlinind-o cu bucurie, căci el cu iubirea sa de oameni îmi va ajuta spre bine!”

Cu adevărat, fiul meu iubit, să nu cumva să nu iei aminte la o asemenea binefacere, cum sunt milosteniile faţă de cei săraci, căci Dumnezeu poate fi rugat nu cu multe daruri şi jertfe, ci cu gândul cel bun şi cu bunăvoinţa cea mare, căci Dumnezeu iubeşte pe miluitorul cel blând. Au doar nu-i este cu putinţă lui Dumnezeu să sature pe cei flămânzi, el care a săturat cu cinci pâini cinci mii [de oameni]? Sau nu-i cu putinţă lui Dumnezeu să adape pe cei însetaţi, el care a scos apă din piatră seacă? Aceasta nu va fi, căci nu este nimic care să se împotrivească voinţei lui Dumnezeu, că lui i se închină toate seminţiile, din cer şi de pe pământ şi de sub pământ, şi nimic altceva nu-i trebuie, decât numai mântuirea ta doreşte, pentru ca prin milostenie să capeţi iertarea păcatelor tale cele multe şi să te schimbi în faţa lui, căci l-ai mâniat cu nemilostivirea ta cea nebună.

Fiule, să nu îndrăzneşti şi să cugeţi...

(Fragment XII, ultima parte)

Altare argeșene

Programul iconografic al bisericii „Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul”

Ionel Marius POPESCU

Pe platoul care domină spre est satul Vlădeștii de Sus - Muscel biserica „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul”, construită în anul 1656, este învăluită în istoria episodului însângerat al uciderii ctitorului locașului de cult, vel vistier Pârvu Vlădescu, prins în ițele unui complot care urmărea înlăturarea de la domnie a voievodului său, Mihnea III Radu, ctitorul sfârșind precum patronul spiritual al bisericii prin tăierea capului.

Biserica Vlădeștilor, începută de către marele boier, a fost săvârșită de Anca, soția sa, care i-a strămutat osemintele, peste trei ani, în locașul de cult ctitorit de marele vistier.

Pictura murală a bisericii înregistrează etape diverse: cea originală – din anul 1656 – executată în maniera picturii tradiționale românești, în care filonul bizantin este evident, se conservă pe pereții interiori ai naosului și, fragmentat, pe pereții vestici ai pridvorului, detașându-se valoric de pictura în frescă, din anul 1808, păstrată în pronaos, altar și pe catapeteasmă.

O etapă ulterioară a picturii, consemnată în pisania din 1851, include tabloul iconografic din interiorul pridvorului și din exteriorul acestuia, în zona dintre arcade și cornișe.

În exterior, pictura inițială a fost exclusiv decorativă, constând din panouri pătrate marcate prin linii, cu vopsea roșie, late de 2 cm.

Ulterior, pe panouri s-a așternut un strat de pictură care nu s-a conservat.

Pictura tâmplei de zid este formată din trei registre despărțite prin câte un brâu orizontal de cărămidă rotunjită și câte 12 panouri de diferite mărimi în care sunt zugrăviți prorocii, cele 12 praznice împărătești și cei 12 apostoli. Deasupra catapetesmei, străjuiește o cruce din cărămidă tencuită.

În tabloul votiv de pe peretele vestic al pronaosului, se prezintă biserica în miniatură, dovedind interes, întrucât aceasta apare fără pridvor.

Portretele ctitorilor locașului de cult au fost, din păcate, acoperite cu var, punându-se această profanare pe seama unor certuri dintre familia Arsenescu și familia Vlădescu.

În pronaos, este imaginată scena uciderii de către Sfântul Mare Mucenic Gheorghe a balaurului – tablou simbolizând lupta binelui împotriva răului, dualism ce se întâlnește în toate religiile.

Din perioada etapei a doua a picturii bisericești, așadar, din anul 1808, datează un pomelnic scris cu caractere chirilice, menționând numele enoriașilor existenți în Vlădești, la data executării picturii.

În scena biblică reprezentând „Tăierea pruncilor în Bethleem din porunca lui Irod”, încadrată într-un chenar de trandafiri, sunt zugrăvite capete de copii tăiate, mame plângând și tânguindu-se precum și cei trei magi călări, arătând drumul fugii Sfintei

Elisabeta cu pruncul Ioan în brațe, pentru a se ascunde de furia lui Irod.

Pe calota turlei pronaosului, este pictat Iisus Hristos binecuvântând cu amândouă mâinile, scena fiind delimitată circular de inscripția cu caractere chirilice „Întărește, Doamne, biserica Ta, pe care o alini, cu scump sângele Tău, celor ce nădăjduiesc întru Tine”.

În naos, Iisus Pantocrator este încadrat de un chenar realizat în cromatica unui curcubeu, cu o inscripție ilizibilă.

Din secvențele programului iconografic al picturii murale, scena reprezentând „Judecata lui Iisus” prezintă o modalitate compozițională rar întâlnită. Încadrate în chenare decorative formate din motive florale, scenele iconografice din naos sunt remarcabile prin expresivitatea lor.

„Cina cea de Taină” și tabloul redând momentul în care Iuda aruncă punga cu cei treizeci de arginți ai vânzării lui Iisus, spânzurat de creanga unui pom, se constituie în scene de un accentuat rafinament artistic, relevând talentul pictorului român.

Icoanele mobile care completează cadrul iconografic al Bisericii din Vlădeștii de Sus, amplasate pe tâmpla și pe pereții estici ai pronaosului, au aceleași dimensiuni, vechimea lor fiind aceeași cu biserica.

Afectată de un incendiu în anul 1936, Biserica Vlădeștilor a fost restaurată în anul următor de către Comisia Monumentelor Istorice.

O consolidare a structurii de rezistență a edificiului religios a fost efectuată în perioada anilor 1970–1976 sub coordonarea Direcției Patrimoniului Cultural Național.

Important monument religios, evocator al istoriei naționale, Biserica „Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul” va dăinui, peste secole, prin grija celor care îi trec cu pioșenie pragul, împărtășindu-se din credința înaintașilor lor, slujită cu devoțiune de către vrednicii păstori spirituali ai străvechiului altar ortodox din Vlădeștii Muscelului.

Monografii rurale

C. Rădulescu-Codin

Sorin MAZILESCU

Interpretarea și valorificarea faptelor de cultură populară au fost determinate de interesul unor cărturari (din epoca luminilor îndeosebi) pentru popor, conjugat cu descoperirea culturilor primitive (în perioada marilor descoperiri geografice) atât de diferite de cele europene. Aceste preocupări s-au diversificat în romantism și au căpătat, ulterior, un rol important în gândirea contemporană, când s-au creat forme instituționalizate (muzee, publicații, societăți).

La noi, interesul pentru faptele de cultură populară, de literatură, se manifestă „de timpuriu”, încă din perioada cronicarilor, care le acordă un interes deosebit (Neculce își prefațează *Letopisețul* cu cele 42 de legende, în *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir găsim prezentate obiceiuri, credințe, superstiții). Rolul major a revenit, însă, pașoptiștilor, care văd în poezia populară o adevărată oglindă a sufletului popular. Dacă lui Alecsandri îi datorăm cea dintâi culegere de poezie populară (*Poezii poporale. Balade (cântice bătrânești) adunate și îndreptate*, 1852), lui Heliade Rădulescu, prelucrarea unui mit (*Zburătorul*), și intrarea literaturii populare ca izvor de inspirație în sfera de interes a creatorilor (Pann, Asachi, Bălcescu etc.), lui Alecu Russo îi datorăm sistematizarea, într-o viziune teoretică mai profundă, a ideilor privitoare la creația literară populară ca document istoric și spiritual, cu valoare artistică de excepție și drept nesecat izvor de inspirație pentru creația cultă.

C. Rădulescu-Codin se înscrie alături de aceste mari personalități ca un deschizător de cale în ceea ce privește monografiile din Muscel. Monografia înseamnă în primul rând alegerea unui domeniu social bine determinat (*monos*, unul singur), pentru a câștiga o noțiune completă a lui și a îngrădi nesiguranța cunoașterii până a o suprima cu totul prin metoda vie a observației directe. Câți nu trec pe lângă realitățile sociale, le văd, le cunosc din exterior, dar nu-și dau seama de structura lor intimă! În același timp, activitatea monografică oferă etnologului de cabinet datele de teren necesare articulărilor teoretice sau argumentele empirice ale unor interpretări cu valoare generală.

De multe ori, monografiile rurale sunt mijloace de tezaurizare a unei informații în continuă schimbare, în spiritul etnologiei de urgență, care încearcă să arhiveze o ipostază irepetabilă a vieții folclorice, conferind corp documentar unei culturi formate în oralitate. În fapt, însă, cliseele construite pe seama satului romanesc, mai departe de realitate decât aridele descrieri monografice, au devenit bunuri autonome ale culturii cărturărești, creându-se astfel un *sat-idee*, cu termenul impus de Lucian Blaga. *Satul-idee* sau *satul-imagine* este un spațiu semi-primitiv, paradisiac și sălbatic, un sălaș al sentimentelor elementare, pe care viziunea gândiristă îl învestește cu o dimensiune creștină, exprimată simbolic de privirea ridicată spre cer a țăranului ancorat solid în pământul strămoșesc.

Desigur, modelul de sat construit de intelectualii primei jumătăți a secolului al XX-lea, în descendența tradiției inaugurate de nobilimea pașoptistă, angajează energiile spirituale ale elitelor într-o politică a culturii naționaliste, foarte necesară în epocă. Satul devine un instrument de creare a identității naționale, adaptat imperativelor politice, pentru că *propaganda oficială nu avea de fapt nevoie de cunoașterea satului real.* Nu întâmplător, C. Rădulescu-Codin, Dimitrie Gusti și membrii școlii sociologice de la București problematizează conceptul de națiune, utilizat instrumental, la fel ca și acela de sat, în discursurile culturii oficiale interbelice. Impalpabila esență metafizică a „sufletului neamului” nu-i mai convinge pe tinerii filosofi precum Mircea Vulcănescu, antrenați în campaniile monografice de descoperire a satului „real”. În mod rațional, Vulcănescu definea actual și democratic, deși în termeni tributari școlii sociologice, *adevărata idee a națiunii, întemeiată pe voința trăirii în comun, motivată de comunitatea de soartă, impusă de identitatea cadrelor, și de asemănarea manifestărilor, precum și pe nădejdea viitorului comun, inspirată de comunitatea idealurilor etice.*

Muscelul are o bogată tradiție în cercetarea monografică a acestor ținuturi românești, în valorificarea folclorului și tradițiilor locale. Multe lucrări monografice s-au bucurat de mare prestigiu în lumea științifică românească, fiind premiate de Academia Română (C. Rădulescu-Codin și Ioan Răuțescu).

Pentru exemplificare, prezentăm câteva lucrări care au o mare valoare științifică și pot constitui prețios îndreptar pentru contemporani.

Folcloristul C. Rădulescu-Codin este realizatorul unor lucrări monografice deosebite: „Monografia comunei Priboeni-Muscel”, 1904, „Muscelul nostru, I. Câmpulung-Muscel”, 1922, „Comuna Corbi și locuitorii săi”, 1922, „Câmpulungul Muscelului. Istoric și legendar”, 1925.

În lucrarea postumă „Literatura, tradiții și obiceiuri din Corbii-Muscelului”, București, 1929, C. Rădulescu-Codin pune și mai mare accent pe literatura și obiceiurile etnografice, încât această lucrare poate fi considerată și o excelentă monografie folclorică locală a unei interesante insule etnografice.

Pentru această monografie, folcloristul C. Rădulescu-Codin obține, la 8 iunie 1923, premiul „Adamachi”, al Academiei Române, acordat de Iacob Negruzzi – președinte.

Încă de la începutul secolului al XX-lea, Vasile Lascăr, ministrul de interne (1903), a cerut intelectualilor, tuturor iubitorilor de neam, să alcătuiască „monografii ale comunelor din țară”.

Așa se explică de ce de-a lungul anilor au apărut lucrări de specialitate care își propuneau să studieze „starea din trecut a satelor noastre, întinderea, populațiunea, bogăția pământului și întreaga viață și manifestare a poporului”.

Trebuie să amintim, de asemenea, că pentru stimularea activității de cercetare a activității locale, în „Legea privind organizarea învățământului” din 1934, se menționa că pentru obținerea gradului I didactic este necesar să fie elaborate monografii sătești și școlare. S-au întocmit cu acest prilej – după cum subliniază folcloristul Mihail Robea – 138 de asemenea lucrări.

Muscelul - zonă încărcată de tradiții istorice și folclorice - a trezit tot timpul interesul cercetătorilor, lucru confirmat de C. Rădulescu-Codin în *Muscelul nostru*: „iar dealurile și munții și văile și comunele și satele își au legendele lor. Din fiecare comună s-ar putea scrie volume întregi și de mare însemnătate sunt aceste comori pentru istorici, filologi, psihologi și poeți”.

Monografiile locale capătă dimensiuni deosebite atunci când reușesc să prezinte o diversitate de probleme legate de istoria, tradițiile și viața socială a ținutului respectiv.

Un loc deosebit în structura lucrării trebuie să-l ocupe folclorul local. El trebuie investigat după toate regulile cercetării actuale, moderne. Poeziile populare sunt un mare izvor istoric. Folclorul, așa cum sublinia istoricul Nicolae Bălcescu, constituie arhiva nemuritoare a poporului. Prin studierea tradițiilor populare, a folclorului, reușim să cunoaștem mai bine viața satului românesc, istoria lui multimilenară.

Monografia locală – după cum sublinia Dimitrie Gusti – „nu este acțiune culturală la sate, mișcare politică”, ci este „activitatea de cunoaștere, mișcare științifică”.

Legende argeşene

Legenda oraşului Curtea de Argeş

Cezar BĂDESCU

Înainte vreme, demult-demult-locurile pe care se află azi orasul Curtea de Argeş erau acoperite cu păduri uriaşe şi bântuite de fiare sălbatice.

Şi-n vremea aceea au coborât de dincolo de munţi, din ţara Făgăraşului, trei fraţi mocani cu turmele de oi şi când au văzut ei ce locuri frumoase sunt aici, ce fâneţuri şi islazuri îmbelşugate sunt, n-au mai plecat în alte locuri şi s-au oprit aici, făcându-şi târle şi bordeie, fiecare în câte o parte.

Cel mai bătrân dintre ei, pe numele lui Arghiş, având şi vite mari şi porci, şi oi şi vaci, şi-a luat în stăpânire valea, cu toate suhaturile ei, de la Flămânzeşti şi până-n Bătuşari, aşezându-şi stăuina, cam pe unde e azi piaţa oraşului.

De la el s-a tras şi numele oraşului.

Al doilea frate, Balinte, a luat partea de la răsărit, pe unde e azi mahalaua Olarilor, şi al treilea, Bratu, toate olaturile din dreapta râului, până la Capu Dealului.

Văzând ei că lucrurile le merg în plin şi că pentru atâta întindere ei sunt prea singuri, au chemat toate neamurile din ţara lor de obârşie, de prin ţinutul Arpaşului şi de aiurea.

Şi au venit puzderie de lume, cu tot târhatul în căruţe, cu căţel cu purcel, ba s-au alivănit cu ei şi neguţători şi meşteşugari vestiţi: cojocari, blănari, olari, opincari şi au întemeiat case şi gospodării, mici prăvălioare şi ateliere de tot felul.

Cei mai mulţi au ocupat centrul, pe unde merge acum strada Negru Vodă. Olarii s-au aşezat mai la răsărit, întemeind vestita lor breaslă, pe unde se află şi azi mahalaua care le păstrează numele: mahalaua Olarilor.

Una dintre căpeteniile lor, Buşagă, cu toţi ai lui s-au pălăduit pe dreapta râului, mai jos, întemeind mahalaua numită şi azi „Buşaga" şi neamul Buşegenilor, care nu s-a stins nici până azi.

Un altul, numit Brătuş, s-a aşezat mai la sud, pe unde se află azi mahalaua Bătuşarilor şi o femeie de viţă nobilă venită tocmai de la Răsinari, s-a aşezat cu neamurile ei pe malul drept al râului, întemeind mahalaua care şi azi îi poartă numele: Marina.

Cu timpul, locuitorii din Arghis – mai târziu Argeş – au început să facă legături comerciale, tot mai strânse, cu oraşele vecine: Râmnicu Vâlcea, Sibiu, Braşov, Câmpulung, Piteşti, Slatina, etc. valorificând produsele lor locale, vite, obiecte casnice şi aducând cele trebuitoare pentru sătenii din împrejurimi.

În felul acesta Argeşul a luat avânt, ajungând repede la o stare înfloritoare.

Legenda mai spune că Negru Vodă, pornind odată la vânătoare, din Câmpulung, prin pădurile de peste râul Doamnei, a ajuns până la Argeş şi văzând el frumuseţea locurilor şi aşezărilor temeinice ale locuitorilor de aici, a hotărât să mute capitala ţării de la Câmpulung şi a pus să zidească aici curte nouă, biserică frumoasă, asemenea Sfintei Sofia de la Constantinopol, şi cetate întărită de jur împrejur; a ridicat apoi în faţa curţii un turn mare de pază, cu ascunzători subterane. Cu materialele rămase a zidit, pe culmea dealului Sân Nicoară, o bisericuţă catolică, pentru soţia sa, săsoaică, şi pentru toţi saşii şi săcuii veniţi din Ardeal.

A ridicat şi aici un turn înalt mare, de pază; a făcut întărituri zdravene şi un tunel de legătură între cele două aşezări, ca să se poată refugia familiile, la o primejdie oarecare.

Legenda este consemnată de învăţătorul Dumitru Udrescu în lucrarea „De pe plaiuri argesene", volum editat de Centrul de îndrumare a creaţiei populare şi a mişcării artistice de masă, Argeş, Piteşti, 1974, p. 116-117, şi a fost culeasă de la Nicolae Constantinescu, 69 de ani, din Curtea de Argeş, în 1932.

Comentarii:

Dacă documentar oraşul Curtea de Argeş este atestat la 1330 – Castrum Argyas – (forma Argyas sau Argies din latină este transcrierea numelui românesc Arghiş), ca aşezare omenească legenda îl coboară mult în timp punându-l în legătură cu viaţa păstorească a strămoşilor noştri. Eroul eponim ar fi bătrânul Arghiş care alături de alţi doi fraţi mocani – Balinte şi Bratu – au coborât cu turmele lor din Ţara Făgăraşului şi s-au oprit pe Valea Argeşului socotind că aici ar fi loc prielnic ocupaţiei lor.

Conţinutul legendei este redat într-un limbaj clar. Cuvintele mai puţin cunoscute cititorului de azi le voi explica în ordinea întâlnirii în text:

târlă = locul unde se adăpostesc pentru odihnă animalele, de regulă cornutele mici – oi, capre.

suhat = loc necultivat, unde pot paste animalele; păşune.

stăuină= la munte, locul din jurul stânii unde iarba e mai grasă; adăpost; sălaş; aici cu sensul de loc de şedere.

olat = ţinut; suprafaţă; teritoriu; moşie, întindere de pământ.

târhat (tărhat) = povară; bagaj; totalitatea lucrurilor pe care cineva le pune într-o căruţă sau povară pe cai când pleacă în altă parte, definitiv sau pentru o perioadă de timp.

a alivăni = a pleca în lume să i se piardă urma; aici cu sensul de a se alătura lor, de a pleca împreună.

a pălădui = a locui sau a trăi undeva; aici cu sensul de a se stabili.

De reţinut că până în sec. al XVI-lea localitatea s-a numit Arghiş. Prima menţiune cu actuala denumire – Curtea de Argeş – datează din 1510 de la domnitorul Vlad cel Tânăr.

Încă o subliniere: conform legendei, o singură mahala din oraş îşi trage numele de la meşteşugul locuitorilor – Olari – celelalte: Buşaga, Bătuşari, Marina sunt de natură eponimă.

Din punct de vedere ştiinţific legenda contravine adevărului istoric, lăsând să se înţeleagă că prima capitală a Ţării Româneşti ar fi fost la Câmpulung, de unde apoi s-a mutat la Curtea de Argeş.

Lacrima Anei

Ileana POPESCU

Abordarea temei „sacrificiului feminin" în literatură poate părea un demers de o disimulată solidaritate, sau un ecou al empatiei, dacă nu o încercare de a valoriza pozitiv, la nivel etic şi estetic, o categorie aflată de bune decenii în căutarea acerbă a unei independenţe care să-i valideze statutul. Particularizarea acestei teme prin focalizarea asupra unui aspect care generează certe sentimente de mândrie ameninţată de exaltare locală e, mai cu seamă, pândită de pericolul redundanţei, cu precădere când constaţi că paginile dedicate subiectului nu sunt deloc puţine şi au girul exegeţilor în domeniu. Cu toate acestea, s-ar putea vorbi de o „lacună", sau, dacă e prea greu cuvântul, de o insuficientă apropiere critică de ipostaza feminităţii ca sacrificiu, ca gest ultim de revelare conştientă sau nu a unei iubiri ce transcende însăşi creaţia.

Seria de analize pe această temă pe care intenţionăm să le dezvoltăm în paginile acestei reviste va încerca aşadar o recuperare, de pe poziţii estetic-literare, a unei paradigme a sacrificiului feminin ce are ca sursă principală de inspiraţie legenda invocată în relaţie cu momentul construirii mănăstirii de la Curtea de Argeş. Pasionaţii, ca şi cei care, din diverse motive, au avut tangenţă cu problematica pe care o propunem, au la îndemână, aşa cum rezultă din inventarul diacronic pe care am reuşit să-l alcătuim până acum, multiple resurse. Epoca marilor clasici e surprinzător de săracă în valorificări ale mitului: V.A. Urechia, *Curtea lui Neagoe Vodă*, dramă în 4 acte, în *Opere complete. Teatru. Drame*, Seria A, Tomul I, Bucureşti, Librăria E. Graeve et comp., 1878; Mihail Pascaly (?), *Meşterul Manole. Melodramă istorică cu cântece în 4 acte*, manuscris, datat 12 martie 1885 (Biblioteca Teatrului Naţional din Bucureşti); Carmen Sylva, *Meister Manole. Trauerspiel in vier Aufzugen*, Bonn, 1891; Emanuel Antonescu, *Meşterul Manole. Fantezie dramatică în 3 acte*, Bucureşti, Tip. Comptuar Popular Român, 1916. Perioada interbelică relevă însă, prin complexitatea tematică şi diversitatea de gen, preocupări vădite de recuperare literară a mitului: Nicolae Davidescu, *Mânăstirea Curtea de Argeş. Piesă în trei acte*, în „România nouă. Literară şi artistică", 2 (1921), nr. 19-24; Nicolae Iorga, *Zidirea Mănăstirii din Argeş. Un act pentru Congresul Ligei Culturale la Curtea de Argeş*, Editura Ramuri, Craiova, [1922]; Adrian Maniu, *Meşterul*, Editura Cartea Româneascǎ, 1922; Victor Eftimiu, *Meşterul Manole*, Renasterea, Bucureşti, 1925; Gheorghe Maior, *Mănăstirea Argeşului. În cinci acte.* Editura Librăriei Diocezane, Arad, 1926; Lucian Blaga, *Meşterul Manole*, Dacia Traiană, Sibiu, 1927; Octavian Goga, *Meşterul Manole*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1928; Ion Luca, *Icarii de pe Argeş. Tragedie în versuri*, Cartea Românească, Bucureşti, 1933; Victor Papilian, *Cerurile spun. Mister creştin ortodox*, în „Viaţa ilustrată", Sibiu, 1 (1934), nr. 1-9; Vasile Voiculescu, *Umbra* (1934), în vol. *Duhul pământului*, F.P.L.A., 1943; Coca Farago, *Manole şi Ana*, 3 acte [1940], text dactilografiat, Biblioteca Teatrului Naţional Bucureşti. Acestora li se alătură dramele: Dan Botta, *Soarele şi luna. Dramă liturgică în patru acte*, în Scrieri, vol. III, E.P.L., 1968; Adrian Verea, *Despina Doamna şi Domniţa*. Text dactilografiat, Biblioteca Teatrului Naţional Bucureşti.

Literatura postbelică evidenţiază o nuanţare a mitului, reuşitele estetice care-i aparţin fiind considerate superioare celor enumerate mai sus: Victor Papilian, *Biserica din slăvi* [1956], în vol. *Teatru*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1975; Darie Magheru, *Eu, Meşterul Manole. Poem dramatic*, E.S.P.L.A., 1957; Laurenţiu Fulga, *Meşterul Manole. Mit românesc în trei acte* (1958). Text dactilografiat, Teatrul C.I. Nottara; Horia Lovinescu, *Moartea unui artist. Piesă în două părţi*, E.P.L., 1965, *Omul care şi-a pierdut omenia*, în vol. Teatru, E.S.P.L.A., 1967; Valeriu Anania, *Meşterul Manole. Cinci acte în versuri*, E.P.L., Bucureşti, 1968; Constantin Cuza, *Meşterul*, în „Astra", nr. 10, 1968; Paul Everac, *Ana. Piesă într-un act*, în *Umbre pe zăpadă*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1971; Paul Anghel, *Săptămâna patimilor*, în vol. *Teatru*, Editura Eminescu, 1972; Marin Sorescu, *Paracliserul. Tragedie în trei tablouri*, în vol. *Setea muntelui de sare*, Editura Cartea Românească, 1974.

În comparaţie cu dramaturgia şi poezia, proza pare a reprezenta un dezavantaj din punctul de vedere al posibilităţilor de a reliefa mitul în deplinătatea tragismului său – cel puţin acesta e rezultatul unei comparaţii strict numerice care are în vedere abordările epice de-a lungul perioadelor în funcţie de care am făcut delimitările anterioare: Ludwig Adolf Staufe-Simiginovicz, *Der Klosterbau*, Braşov, 1870; N.D. Popescu, *Meşterul Manole sau Fundarea Monastirii Curţii de Argeş*, ediţia a II-a, Bucureşti, 1882; Petre Ispirescu, *Doamna lui Neagoe Vodă*, în „Educatorul", 1 (1883), nr. 3; Mircea Zorileanu, *Meşterul Manole şi ispita lui Belzebut*, în vol. *Pentru Carpaţii noştri*, Bucureşti, 1916; Mircea Eliade, *Nuntă în cer*, Editura Cugetarea, Bucureşti, 1939; Dumitru Almaş, *Meşterul Manole*, Editura Naţională Gh. Mecu, [1941]; Laurenţiu Fulga, *Taina Soniei Luiceva*, în vol. *Straniul Paradis*, Colecţia Universul literar, 1942; G. Călinescu, *Bietul Ioanide*, E.S.P.L.A., 1955; Ion Băieşu, *Manole*, în vol. *Oameni cu simţul humorului*, Editura Tineretului, Bucureşti, 1964; Mircea Dumitru, *Ana lui Manole*, în vol. *Ana lui Manole*, Editura Tineretului, 1966; Victor Frunză, *Baladă nouă la Argeş*, în „Ateneu", 3 (1966), nr. 4; A.E. Baconsky, *Fuga pietrarului*, în vol. *Echinoxul nebunilor şi alte povestiri*, E. P. L., 1967; Paul Georgescu, *O viziune a Paradisului*, în vol. *Vârstele tinereţii*, E. P. L., 1967; Victor Eftimiu, *Ctitoria lui Negru Vodă*, în vol. *Din vremuri voievodale*, Editura Tineretului, 1968; Ion Dodu Bălan, *Copilăria unui Icar*, Editura Ion Creangă, 1974; Corneliu Marcu Leoneanu, *„Meşterul Manole" – fântână solară*, în „Argeş", 10 (1975), nr. 2; Constantin Filipoiu, *Ctitoria Zorileştilor*, în vol. *Legendele Zorileştilor*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1976; Valeriu Anania, *Tustreiul* şi *Portretul* în vol. *Amintirile peregrinului apter*, Editura Cartea Românească, 1990; Florin Horvath, *Voievodul albastru*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2001.

Constatăm cu uşurinţă faptul că majoritatea titlurilor trimit la frământarea, vina, căderea tragică, propensiunea în mit a meşterului şi doar câteva indică drept referinţă a ideii de sacrificiu o figură feminină; explicaţia vine, desigur, din direcţia centrului de greutate pe care îl fixează varianta consacrată a legendei care instituie figura creatorului jertfit ca resort al creaţiei. Tocmai de aceea credem că o situare într-o perspectivă diferită ar potenţa valoarea estetică şi etică a legendei şi ar confirma statutul său de generatoare de literatură. Promitem să revenim, focalizându-ne asupra unor opere mai puţin consacrate de canonul literar, dar prin aceasta nu mai puţin valoroase, pentru a descoperi împreună în ce proiecţii abisale se rostogoleşte lacrima Anei…

Legende argeşene

Meşterul Manole

Pe Argeş în gios,
Pe un mal frumos,
Negru-vodă trece
Cu tovarăşi zece:
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari
Şi Manoli - zece,
Care-i şi întrece.
Merg cu toţi pe cale
Să aleagă-n vale
Loc de monastire
Şi de pomenire.
Iată, cum mergea
Că-n drum agiungea
Pe-un biet ciobănaş
Din fluier doinaş.
Şi cum îl vedea,
Domnul îi zicea:
Mândre ciobănaş
Din fluier doinaş,
Pe Argeş în sus
Cu turma te-ai dus,
Pe Argeş în gios
Cu turma ai fost.
Nu cumv-ai văzut,
Pe unde-ai trecut,
Un zid părăsit
Şi neispravit,
La loc de grindiş,
La verde-aluniş?
Ba, doamne-am văzut,
Pe unde-am trecut,
Un zid părăsit
Şi neisprăvit,
Cânii, cum îl văd,
La el se răpăd
Şi latră-a pustiu
Şi urlă-a morţiu.
Cât îl auzea,
Domnu-nveselea,
Şi curând pleca,
Spre zid apuca,
Cu nouă zidari,
Nouă meşteri mari
Şi Manoli - zece,
Care-i şi întrece.
Iată zidul meu!
Aici aleg eu
Loc de monastire
Şi de pomenire.
Deci, voi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Curând vă siliţi
Lucrul de-l porniţi
Ca să-mi rădicaţi,
Aici să-mi duraţi
Monastire naltă
Cum n-a mai fost altă.
Că v-oi da averi,
V-oi face boieri,
Iar de nu, apoi,
V-oi zidi pe voi,
V-oi zidi de vii
Chiar în temelii!
Meşterii grăbea,
Sfările-ntindea,
Locul măsura,
Şanţuri largi săpa
Şi mereu lucra,
Zidul ridica,
Dar orice lucra,
Noaptea se surpa!
A doua zi iar,
A treia zi iar,
A patra zi iar
Lucra în zadar!
Domnul se mira
Ş-apoi îi mustra,
Ş-apoi se-ncrunta
Şi-i ameninţa
Să-i puie de vii
Chiar în temelii!
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari
Tremura lucrând,
Lucra tremurand
Zi lungă de vară,
Ziua pân-în seară;
Iar Manoli sta,
Nici că mai lucra,
Ci mi se culca
Şi un vis visa,
Apoi se scula
Ş-astfel cuvânta:
Nouă meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Ştiţi ce am visat
De când m-am culcat?
O şoaptă de sus
Aievea mi-a spus
Că orice-am lucra,
Noaptea s-a surpa
Pân-om hotărî
În zid de-a zidi
Cea-ntâi soţioară,
Cea-ntâi sorioară
Care s-a ivi
Mâni în zori de zi,
Aducând bucate
La soţ ori la frate.
Deci dacă vroiţi
Ca să isprăviţi
Sfânta monastire
Pentru pomenire,
Noi să ne-apucăm
Să curgă şiroaie,
Apele să crească,
Mândra să-mi oprească,
S-o oprească-n vale,
S-o-ntoarcă din cale!
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta,
Norii aduna,
Ceriu-ntuneca.
Şi curgea deodată
Ploaie spumegată
Ce face pâraie
Şi îmfla şiroaie.
Dar oricât cădea,
Mândra n-o oprea,
Ci ea tot venea
Şi s-apropia.
Manea mi-o vedea,
Inima-i plângea
Şi iar se-nchina,
Şi iar se ruga:
Suflă, Doamne,-un vânt,
Suflă-l pe pământ,
Brazii să-i despoaie,
Că vrem să glumim
Şi să te zidim!
Ana se-ncredea
Şi vesel râdea.
Iar Manea ofta
Şi se apuca
Zidul de zidit,
Visul de-mplinit.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân-la gleznişoare,
Pân-la pulpişoare.
Iar ea, vai de ea,
Nici că mai râdea,
Ci mereu zicea:
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Agiungă-ţi de şagă,
Că nu-i bună, dragă.
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Trupuşoru-mi frânge!
Iar Manea tăcea

Diptic de Igor Vieru (Moldova)

Cu toţi să giurăm
Şi să ne legăm
Taina s-o păstrăm;
Ş-orice soţioară,
Orice sorioară
Mâni în zori de zi
Întâi s-a ivi,
Pe ea s-o jertfim,
În zid s-o zidim!
Iată,-n zori de zi,
Manea se trezi,
Ş-apoi se sui
Pe gard de nuiele,
Şi mai sus, pe schele,
Şi-n câmp se uita,
Drumul cerceta.
Când, vai! ce zărea?
Cine că venea?
Soţioara lui,
Floarea câmpului!
Ea s-apropia
Şi îi aducea
Prânz de mâncătură,
Vin de băutură.
Cât el o zărea,
Inima-i sărea,
În genunchi cădea
Şi plângând zicea:
Dă, Doamne, pe lume
O ploaie cu spume,
Să facă pâraie,
Paltini să îndoaie,
Munţii să răstoarne,
Mândra să-mi întoarne,
Să mi-o-ntoarne-n cale,
S-o ducă devale!
Domnul se-ndura,
Ruga-i asculta
Şi sufla un vânt,
Un vânt pre pământ,
Paltini că-ndoia,
Brazi că despoia,
Munţii răsturna,
Iară pe Ana
Nici c-o înturna!
Ea mereu venea,
Pe drum şovăia
Şi s-apropia
Şi, amar de ea,
Iată c-agiungea!
Meşterii cei mari,
Calfe şi zidari
Mult înveselea
Dacă o vedea,
Iar Manea turba,
Mândra-şi săruta,
În braţe-o lua,
Pe schele-o urca,
Pe zid o punea
Şi, glumind, zicea:
Stai, mândruţa mea,
Nu te speria,
Şi mereu zidea;
Şi o cuprindea
Pân-la gleznişoare,
Pân-la pulpişoare,
Pân-la costişoare,
Pân-la ţâţişoare.
Dar ea, vai de ea,
Tot mereu plângea
Şi mereu zicea:
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge!
Manoli turba
Şi mereu lucra.
Zidul se suia
Şi o cuprindea
Pân-la costişoare,
Pân-la ţâţişoare,
Pân-la buzişoare,
Pân-la ochişori,
Încât, vai de ea,
Nu se mai vedea,
Ci se auzea
Din zid că zicea:
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Viaţa mi se stinge!
Pe Argeş în gios,
Pe un mal frumos
Negru-vodă vine
Ca să se închine
La cea monastire,
Falnică zidire,
Monastire naltă,
Cum n-a mai fost altă.
Domnul o privea
Şi se-nveselea
Şi astfel grăia:
Voi, meşteri zidari,
Zece meşteri mari,
Spuneţi-mi cu drept,
Cu mâna la piept,
De-aveţi meşterie
Ca să-mi faceţi mie
Altă monastire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă?
Iar cei meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Cum sta pe grindiş,
Sus pe coperiş,
Vesel se mândrea
Ş-apoi răspundea:
Ca noi, meşteri mari,
Calfe şi zidari,
Alţii nici că sunt
Pe acest pământ!
Află că noi ştim
Oricând să zidim
Altă monastire
Pentru pomenire,
Mult mai luminoasă
Şi mult mai frumoasă!
Domnu-i asculta
Şi pe gânduri sta,
Apoi poruncea
Schelele să strice,
Scări să le ridice,
Iar pe cei zidari,
Zece meşteri mari,
Să mi-i părăsească,
Ca să putrezească
Colo, pe grindiş,
Sus, pe coperiş.
Meşterii gândea
Şi ei îşi făcea
Aripi zburătoare
De şindrili uşoare.
Apoi le-ntindea
Şi-n văzduh sărea,
Dar pe loc cădea
Şi unde pica,
Trupu-ş despica.
Iar bietul Manoli,
Meşterul Manoli,
Când se încerca
De-a se arunca,
Iată c-auzea
Din zid că ieşea
Un glas năduşit,
Un glas mult iubit,
Care greu gemea
Şi mereu zicea:
Manoli, Manoli,
Meştere Manoli!
Zidul rău mă strânge,
Ţâţişoara-mi plânge,
Copilaşu-mi frânge,
Viaţa mi se stinge!
Cum o auzea,
Manea se pierdea,
Ochii-i se-nvelea;
Lumea se-ntorcea,
Norii se-nvârtea
Şi de pe grindiş,
De pe coperiş,
Mort bietul cădea!
Iar unde cădea
Ce se mai făcea?
O fântână lină,
Cu apă puţină,
Cu apă sărată,
Cu lacrimi udată!

Din volumul *Poezii poporale. Balade (cântice bătrâneşti). Adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri*, 1852.

Argeșeni - personaj

Gelu Ciuculescu – Un îndrăgostit de muzică

Silviu GHERMAN

„El dorea să fie totul numai muzică!"
(ÎPS Calinic)

Din orice listă cu oameni ai locului despre care putem vorbi cu mândrie, numele lui Gelu Ciuculescu nu poate lipsi. Identificat de-a dreptul cu „Orfeu", corul pe care l-a creat și pe care l-a dirijat 25 de ani, maestrul Ciuculescu rămâne de neuitat pentru iubitorii de cultură din Curtea de Argeș. Dar ce-l făcea așa de special? Era calm și discret, avea o privire care te domina, avea o voce de neuitat… dar și un șarm care-l făcea irezistibil.

Era început de februarie 2002. M-a sunat să mă cheme la un concert care urma să aibă loc a doua zi la Câmpulung. Nu m-a găsit și mi-a lăsat un mesaj să-l caut. Am sunat și mi-a răspuns robotul: „Ați apelat numărul de telefon 721xxx. Momentan, nu vă putem răspunde. După semnalul sonor, vă rugăm să lăsați un mesaj". Orfeul a plecat la concert, invitat de Radio Oltenia Craiova. „Se frământa de emoții. Am urcat pe scenă, ne-a dirijat cu aceeași măiestrie și dragoste, era ultimul cântec din repertoriu, *Dor și iarăși dor*, însă dumnealui l-a anunțat ca fiind *lac-asa și asa*. S-a prăbușit încet pe lângă pianul din colțul scenei…" (Constantin Olteanu, tenor, Corul „Orfeu"). A fost dus imediat la spitalul din Câmpulung, cu un ARO, apoi a fost transferat la Spitalul Floreasca din București. Degeaba. Așa a murit Gelu Ciuculescu.

Gheorghe Ciuculescu, Gelu – așa cum îl știa toată lumea, era originar din comuna Albești, unde s-a născut pe 11 mai 1941. Școala primară a făcut-o în comuna sa natală, iar liceul la „Vlaicu Vodă". Și-a desăvârșit studiile la Institutul Pedagogic din București, apoi la Facultatea de Muzică din Timișoara și la Conservatorul „Ciprian Porumbescu", secția de pedagogie muzicală. A fost profesor la Arefu pentru 4 ani, apoi a plecat ca dascăl la Câmpulung. A ajuns la Curtea de Argeș când avea vârsta de 30 de ani, iar câțiva ani mai târziu, în 1975, a înființat Corul Casei de Cultură. În 1977, înainte de plecarea spre Grecia, unde trebuia să participe la un festival, dirijorul Ciuculescu „botează" corul în „Orfeu". Îl conduce neîntrerupt până în 2002, iar prin mâinile maestrului trec de-a lungul timpului peste 150 de coriști. Are în jur de 15 compoziții muzicale proprii, despre care se știe foarte puțin, doar una dintre ele fiind cântată cu succes și de cor: „Doamna lui Neagoe". În toamna lui 2001, înființează la Liceul Vlaicu-Vodă și un „Orfeu-junior", cor care dispare o dată cu domnia sa. Nu a fost căsătorit decât cu muzica, imensa lui dragoste. Mormântul profesorului Ciuculescu se află în cimitirul din Albești, pe partea dreaptă a aleii centrale, și îmbucurător este că nu lipsesc lumânările de la crucea sa.

„Trece mândru printre oameni, are multe admiratoare, e un fel de simbol al eleganței masculine. Nu refuză nimic din ce-i oferă viața, dar știe să păstreze discreția și decența". Este poate cea mai bună descriere pe care i-o putea face cineva lui Gelu Ciuculescu și ea vine din partea cumnatului său, Cezar Bădescu, un om care a stat mai tot timpul lângă el. Domnul profesor era un cuceritor și multe femei pot depune mărturie că am dreptate. Dar puțini știu că marea sa dragoste a fost o cehoaică pe care a cunoscut-o pe vremea când se construia Barajul Vidraru. Ea era fiica unor maiștri veniți să monteze turbinele din uzină, el era director al clubului de la Căpățâneni, unde avea misiunea să-i educe și să-i delecteze pe constructori. Dragostea a fost atât de mare încât profesorul Ciuculescu a pornit într-o expediție în munții Tatra din Cehia doar ca s-o reîntâlnească. Vorbeau în limba rusă, își trimiteau scrisori, iar femeia a continuat să-i scrie iubitului ei doi ani după ce acesta murise. Nu știa.

„O altă dedublare a maestrului a fost cea de salvamontist iscusit, acestuia plăcându-i nespus drumețiile și totodată deschiderea de drumuri turistice, activitate săvârșită timp de mai bine de 25 de ani alături de grupurile Ecoul Munților și Chemarea Munților" (Codruț Dumitru Scurtu, tenor, Corul „Orfeu"). Iubea și sportul, fotbalul în special. Ținea cu Steaua și credea că Hagi în fotbal e ca Beethoven în muzică. Și nu vă imaginați cum se manifesta în timpul partidelor. Daca-i jigneai echipa favorită nu mai vorbea cu tine multă vreme. Gelu Ciuculescu era un împătimit al jocului de table. Câte nopți pierdute cu zarurile în mână pe la mănăstirea de la Piscu Negru! Și să nu uităm, era de o punctualitate fantastică. Nu întârzia niciodată și ferească sfântul să întârzii tu! Ce glume, ce reproșuri! „Te făcea de râs… într-un fel elegant" (Robert Sima, bas, Corul „Orfeu").

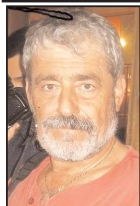
Am încercat în câteva fraze să readucem în memoria oamenilor o parte din Gelu Ciuculescu, un profesor de muzică unic în zona noastră. Au trecut 8 ani de la ultima revedere și amintirile devin din ce în ce mai vagi. Au rămas în schimb fotografiile, imaginile video, compozitiile sale, cărțile scrise de discipolul său, Codruț Scurtu, au rămas vorbe frumoase. Și a rămas „Orfeu", creația sa cea mai importantă. Este de datoria noastră, a tuturor, să avem grijă ca acest cor să dăinuiască. Pentru că el, de fapt, înseamnă GELU CIUCULESCU.

Articolul a folosit citate și informații din cartea „GELU CIUCULESCU – maestrul și exemplarul dascăl argeșean", editată de Asociația Corală „Orfeu" și scrisă de Dumitru-Codruț Scurtu

România de pretutindeni

Scrisoare din San Francisco

Scurt istoric al celui mai frumos și cosmopolit oraș din California

Nicolae CIOBANU

Anul 1776 este anul în care s-au stabilit primii europeni pe coasta de vest a viitoarei SUA și anume în partea de nord a Californiei. Mai precis, doi misionari ai Bisericii Romano Catolice, care și-au așezat centrul de operații în Statul de Aur în scopul creștinării triburilor locale. Erau spanioli de origine, pe nume Francisco Palou și Benito Cambon. Au venit din Mexic, descoperind aici un pământ fertil cu bune posibilități de irigare, punând astfel bazele Misiunii Dolores, ceva mai la sud de prezentul oraș. Urmează apoi Misiunea Santa Clara, San Raphael, San Jose etc.

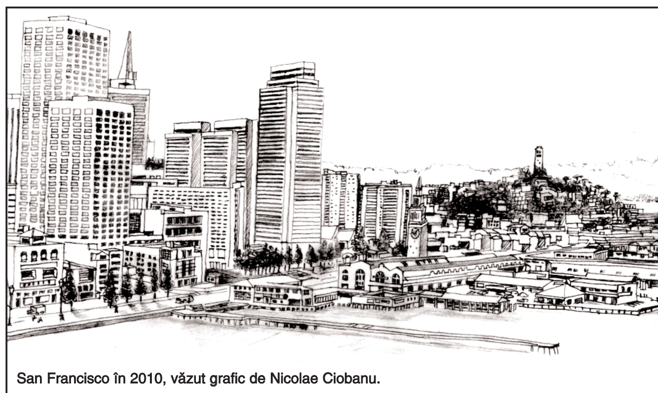
În această perioadă apar și primele locuințe în zona San Francisco, locul numindu-se Yerba Buena, de la o plantă medicinală salbatică de pe dealurile locale ce înlocuia cu succes ceaiul chinezesc. Numele așezării rămâne același până la venirea viitorilor americani.

Clădirile Misiunii, cu toate că au fost construite din chirpici, mai ființează și astăzi prin ruinele lor. Curând după terminarea construcțiilor necesare funcționării organizației, Misiunea se dezvoltă rapid, dând reale speranțe spirituale și mai ales materiale fondatorilor. Chiar și băștinașii învață să răspundă repede și cu încredere la noua religie precum și la noua formă de organizare socială și culturală. Încep să trăiască în mici comunități cu caracter agricol și meșteșugăresc sub îndrumarea misionarilor. Munceau opt ore pe zi primind în schimb toate cele necesare unei vieți decente raportată la acele timpuri. Mulți încercau să se întoarcă la vechile obiceiuri, însă curând după terminarea resurselor acumulate în comunitate se reîntorceau, preferând protecția noii forme de existență civilizată.

Prosperitatea Misiunii, formată din 3.800 de creștini, a crescut rapid, mai ales începând cu anul 1810, când numărul de vite a ajuns la 20.000, cai 3.000, oi 30.000. Din păcate, după anul 1831 urmează declinul provocat de Revoluția Mexicană care distruge mare parte din bunurile comunității. În 1840, numărul locuitorilor a ajuns la 400, din care 10% erau indieni, restul californieni sau emigranți din Mexic.

Între timp, și orașul se dezvoltă semnificativ, atrăgând atenția aventurierilor din est, care în curând ridică populația orașului la 500.

Războiul cu Mexicul, care izbucnește în 1846 dă un impuls comerțului, precum și dezvoltării orașului. În 1848, importurile se ridică la 200.000 de dolari, iar exporturile la 240.000 de dolari. Numărul locuitorilor creste la 800 și explodează brusc după descoperirea minereului de aur în Munții Stâncoși. E interesant de remarcat că nu existau școli, cu toate că numărul copiilor ce ar fi trebuit să meargă la școală ajunsese la 40. Eforturile în vederea obținerii unor fonduri pentru școală dau greș. În aprilie 1848 se deschide totuși prima școală publică din California condusă de T. Douglass, absolvent al Colegiului Yale Connecticut. Și cum niciodată nimic nu a fost gratis în America, s-au stabilit prețurile pentru accesul la cultură: 5 dolari pe trimestru pentru școlarizare în vederea însușirii cititului, scrisului și noțiunilor de geografie; 6 dolari pentru studiul aritmeticii, limbii engleze și pătrunderea științelor morale (!!); 8 dolari pentru studiul chimiei și filosofiei; 10 dolari pentru studiul geometriei, algebrei, trigonometriei, astronomiei și navigației.

San Francisco în 2010, văzut grafic de Nicolae Ciobanu.

În 1847, a fost publicată o ordonanță în care se anunța că numele orașului Yerba Buena se schimbă în San Francisco.

Încep să se descopere minereuri de aur și argint, cupru, sulf și cărbune. Febra aurului produce un exod de imigranți în căutarea norocului. Praful galben adus în San Francisco în două luni este extimat la 600.000 de dolari. În 1849, populația creste la 2.000 de locuitori. Până în 1850, adică în numai nouă luni, au sosit în California 39.888 de imigranți care-și împărțeau deocamdată doar 7 biserici.

În septembrie 1850, al patrulea incendiu catrastofal distruge 150 de case și o mulțime de mici magazine, după care urmează al cincilea și al șaselea și…

În 1860 sosește în San Francisco, din est, primul tren cu aburi traversând America.

San Francisco devine al 10-lea stat ca mărime din USA în 1870. Pretutindeni, hoteluri, restaurante, parcuri, școli, biblioteci, și, lucrul cel mai important, prezența în marele oraș a unui impresionant număr de artiști. De asemenea, prima companie telefonică editează o listă cu abonați, mare cât o pagină A4. În acest timp, și primul feribot Kangaroo face legătura permanent între „Frisco" și Oakland.

După Al Doilea Război Mondial, San Francisco cunoaste un masiv val de imigrare, ce aduce un aer de libertate care suportă atitudini ciudat-liberale, cum sunt festivalurile „Vara Iubirii" sau miscări jenante pentru drepturile homosexualilor sau lesbienelor, stabilind minunatul oraș ca centru al activismului liberal.

Astăzi, San Francisco este un popular centru turistic, financiar, economic, cultural, asigurându-și locul al optsprezecilea în lume, al nouălea în SUA și al cinsprezecilea în topul celor douăzeci de Centre Financiare Globale.

România de pretutindeni

Recuperarea diasporei

Florea FIRAN

„Ruperea" de ţară a fost, pentru aproape toţi scriitorii, pentru oricare altă categorie de intelectuali, dureroasă. Nevoiţi să apuce drumul exilului pentru a se putea manifesta într-o zonă fertilă, a tuturor posibilităţilor, pentru a se împlini, departe de cenzură, directive şi constrângeri de tot felul, puţini au reuşit să se realizeze pe măsura talentului lor, trăind poate singura dramă adevărată, aceea a creatorului visând la o mereu amânată şi, până la urmă, „imposibilă întoarcere".

Emigraţia, exilul, refugiul au fost, evident, determinate de împrejurări şi cauze diferite. Toate se subsumează însă ideii de *diaspora*, înţeleasă în sensul ei etimologic a unei etnii în lume (gr. *dia* = prin, *sperio* = a semăna), dar şi biblic, de „ieşire" înspre lumină, speranţă, libertate. Numai că această risipire nu trebuie să însemne şi risipă. Rodul seminţelor gândirii româneşti se cere strâns cu grijă de oriunde s-ar afla.

Prezenţa noastră în spiritualitatea universală are o istorie îndelungată, începând cu Olahus, Cantemir, Milescu. Pentru a ne rezuma la secolul XX, să consemnăm contribuţiile majore ale unor Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, Ştefan Baciu la înnoirea limbajului liric, ale lui Dan Petraşincu, Petru Dumitriu, Paul Goma, Bujor Nedelcovici, Norman Manea, D. Ţepeneag la diversificarea formulelor narative, ale lui Matila Ghyka, Pius Servien, Ştefan Lupaşcu, G. Uscătescu, L. Goldmann, Al. Ciorănescu, Basarab Nicolescu la îmbogăţirea gândirii filosofice şi estetice contemporane. Fără îndoială, un loc proeminent revine triadei Mircea Eliade-Eugen Ionescu-Emil Cioran, personalităţi de talie mondială, a căror operă aparţine definitiv întregii umanităţi. Nu putem trece, de asemenea, peste o altă realitate frapantă: existenţa unei viguroase critici în diasporă incluzând nume precum Monica Lovinescu, Ion Negoiţescu, Matei Călinescu, Nicolae Balotă, Lucian Raicu, Sorin Alexandrescu, Virgil Nemoianu, Marian Popa, Gelu Ionescu, Mircea Iorgulescu, ilustrând propensiunea spre trăirea esenţelor româneşti, spre aprofundarea relaţiei dintre tradiţie şi modernitate. Principala caracteristică a criticii diasporei o constituie poziţia sa activă, polemică, de reper sigur pentru creaţia autentică, opusă presiunii mimetismelor şi diletantismului.

Trecerea în revistă a scriitorilor de origine română în alte literaturi este fatalmente supusă omisiunilor; ea reclamă, în acelaşi timp, necesitatea unor exigenţe de ordin axiologic. În afara valorilor autentice, orice demers interpretativ devine un nonsens.

A medita asupra destinului diasporei literare româneşti înseamnă a întreţine un sentiment acut al valorilor, suport necesar al afirmării coeziunii de fond existente între reprezentanţii de marcă ai literaturii noastre de oricând şi de pretutindeni.

Orizontul de artă al actualităţii impune redescoperirea organicităţii şi din perspectiva compenetraţiei planurilor (intern şi extern); prin găsirea şi reintegrarea în circuitul firesc al valorilor naţionale a tot ceea ce spiritualitatea românească a dat mai important.

Operele mari nu pot apărea din neant. Izbânzile literare ale diasporei (la numele amintite să mai alăturăm şi pe acele ale lui Vintilă Horia, Virgil Gheorghiu, Petru Popescu, Sonia Larian, Miron Kiropol, George Astalos, Ioan Petru Culianu) exprimă nu lecţia vidului, ci a plinului estetic, a unui context de interconditionări din care nu lipsesc nici influenţa benefică, nici reacţia polemică.

Aproape un clişeu „recuperarea diasporei" tinde să devină o obsesie pentru noile ideologii, în multe ţări fost comuniste ale Europei de Est. La nivel cultural şi practic lucrurile sunt mai simple, tocmai pentru că valorile sunt mai uşor de recuperat în ciuda traumelor care au creat fracturi sociale, politice ori de mentalitate. Valorile sunt revendicate, deopotrivă, de ţara natală cât şi de cea de adopţie şi, dincolo de toate, aparţin universalităţii, astfel încât „întoarcerea" lor în spaţiul originar devine inerentă şi firească.

Noile dicţionare, antologii, sinteze etc. conţin acum şi scriitori din exil, după cum multe literaturi au colecţii speciale dedicate literaturii române din emigraţie.

După zeci de ani de comunism în care marile valori româneşti emigrate în occident au fost ignorate sau denigrate, „întoarcerea" are încă sensibilităţile ei. Majoritatea numelor mari din străinătate ce aparţin culturii noastre a trebuit să se afirme mai întâi pe marile scene occidentale pentru a fi apoi recunoscute ori preţuite în ţara de origine. Exemplele pot începe cu Brâncuşi, Enescu, Eliade, Eugen Ionescu, Cioran. Unii sunt mai bine cunoscuţi în ţara de adopţie decât în cea natală (cazul lui Andrei Codrescu) ori au mai multă recunoaştere în emigraţie decât acasă (Norman Manea).

În momentul de faţă literatura română este într-un punct norocos – numeroşi scriitori români sau de origine română manifestându-se cu succes în alte culturi (într-o enumerare aleatorie şi incompletă: Dumitru Ţepeneag, Dinu Flămând, Bujor Nedelcovici – în Franţa, Gabriela Melinescu – în Suedia, Andrei Codrescu, Norman Manea, Nina Cassian, Matei Călinescu, Vladimir Tismăneanu – în SUA etc.).

Pe de altă parte, traducerile din scriitorii români au început să-şi facă loc în edituri din străinătate: Mircea Cărtărescu, Carmen Firan sunt doar câteva dintre exemple.

„Recuperarea diasporei" este de altfel o falsă problemă în contextul politic şi cultural de azi. Cultura română şi, în fapt, orice cultură, se manifestă prin valorile ei, autentice, cu deschidere spre universalitate, oriunde s-ar afla ea.

Pius Servien

Poet şi eseist, savant de renume în domeniul gnoseologiei şi epistemologiei, cu recunoscute contribuţii în teoria cunoaşterii filosofice şi ştiinţifice, precursor al curentului în ştiinţă şi artă denumit aleatorism, Pius Servien a fost dublat de o personalitate lirică remarcabilă. S-a născut la 5/18 martie 1902, în Mălăeşti-Dolj (numele la naştere Şerban Coculescu) – a murit la 28 ianuarie 1959, la Paris. Este fiul profesorului de astronomie Nicolae Coculescu, fondator al acestei ştiinţe în ţara noastră, director al Observatorului Astronomic din Bucureşti (1908).

Şcoala primară şi o parte dintre clasele liceale le urmează la Bucureşti, după care este trimis la Paris, continuând să înveţe la Liceul „St. Louis" (1917–1920), unde îşi ia şi bacalaureatul. La Paris urmează Facultatea de Litere, la Sorbona, frecventând, în paralel, cursuri de matematică, fizică, chimie etc., unde susţine, în 1930, doctoratul în litere, cu teza *Les rythmes comme introduction physique à l'esthétique*. La absolvirea facultăţii, se întoarce în ţară pentru satisfacerea serviciului militar (1926–1927), apoi se stabileşte în Franţa. În 1937 este primit membru al Academiei de Ştiinţe din România; în 1942 este laureat al Institutului Franţei şi devine cercetător la Centre National de Recherche Scientifique (1948). Colaborează frecvent la revistele franceze *Revue des Cours et Conférences*, *Revue d'Esthétique*, *Revue de Paris*, *Revue de culture française*, *Scientia*, *Revue Philosophique*, *Revue d'Acoustique* s.a. şi se distinge în conferinţele ţinute la Collège de France, la Sorbona, la Radio-Televiziunea Franceză, la congrese internaţionale de filosofie, estetică, lingvistică şi fizică teoretică. La Paris

capătă cunoştinţe şi în domeniul matematicii şi fizicii, militând pentru un umanism integral, cum rezultă din studiile: *Essai sur les rythmes toniques du français* (1925), *Lyrisme et structures sonores* (1930), *Le langage des sciences* (1931), iar în ţară *Sur les fondements des mathématiques* (1939).

Pius Servien realizează lucrări importante în domeniul esteticii, ca filosof al ştiinţei, eseist şi poet. Debutează cu volumul de versuri *Curgând clepsidra* (1920), în care sunt reunite poezii de factură erotic-eminesciană. În acest volum de început se observă grija poetului pentru „ştiinţa versului", dar se anunţă şi perspectiva spre tratatul de *Estetică. Muzică. Pictură. Poezie. Ştiinţă*, publicat în 1975 la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică din Bucureşti.

Prin lucrările *Ritmurile drept introducere în estetică* (1930) şi *Limbajul ştiinţific*, din acelaşi an, Pius Servien e socotit matematician al structurilor sonore, ritmice, şi precursorul poeticii matematice. La şapte ani de la apariţia primului volum de poezii dă la iveală o a doua carte în limba română – *Introducere la un mod de a fi*, lucrare apărută la Editura Scrisul Românesc (1927), ulterior publicând o versiune în limba franceză la Editura Boivin din Paris (1932); este un eseu cu adânci sensuri filosofice, un îndreptar al stilului său de viaţă spirituală, o operă de introspecţie psihologică, o mărturisire de credinţă faţă de imensitatea diversă a lumii.

Prin volumul *Orient* (Gallimard, 1942), cu o Postfaţă laudativă de Paul Valéry, Pius Servien oferă subtile nuanţe ale iubirii pure, a cărei dominantă este femininul.

Probabilităţi în fizică (1945), *Probabilităţi şi Quanta* (1949), *Matematică şi Umanism* (1952), *Ştiinţă şi Poezie* (1952), *Science et Hasard* (1953) sunt doar câteva titluri ale operei lui Pius Servien, lucrări de mare valoare ale gândirii obiectiv-ştiinţifice.

În volumul *Amour* (1958) autorul părăseşte limbajul ştiinţific pentru a-şi desfăşura gândurile poetice sub haina muzicii, având drept temă reîntoarcerea în lumea eternă.

Cea de-a doua culegere muzicală, *Lieder* (1958), de respiraţie cosmică, cuprinzând „geografia" cerului, va elimina complet cuvântul, refugiindu-se în lumea înstelată, căutând acea contopire de sine cu întregul.

Cu volumul *Estetică. Muzică. Pictură. Poezie. Ştiinţă* (1975) se îndreaptă spre o estetică ce-i acordă valori de meta-artă, spre o estetică matematică, pitagoreică. Este versiunea în limba română a lucrării apărute în limba franceză la Paris, în 1953. Servien a lăsat un jurnal intim inedit, redactat în limba română, din care au apărut fragmente în revista *Manuscriptum* din anii 1979, 1985, 1986.

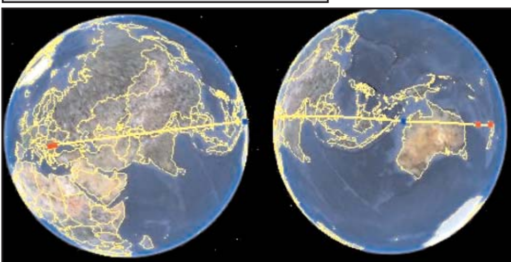
Pius Servien şi opera sa au atras atenţia unor mari personalităţi ale culturii europene care au scris elogios, între care esteticianul B. Croce, poetul Paul Valéry sau fizicianul Dirac. Servien este menţionat în cărţile de poetică drept precursor al unor idei actuale, cum ar fi *Rhétorique de la poésie*, publicată de Grupul M de la Liège, în 1976. Solomon Marcus mărturiseşte că şi pentru el opera lui Pius Servien a constituit „un punct de plecare". Mariella Foletto a susţinut în urmă cu 35 de ani, la Universitatea din Torino, o teză de doctorat privind opera lui Pius Servien.

Scrisoare din Auckland

Cristian S. CALUDE

Vă scriu de foarte departe, din Auckland. Chiar şi cei care nu ştiu unde se găseşte Auckland-ul, cu siguranţă au auzit de Noua Zeelandă (NZ) reprezentată de faimoasa echipă de rugby „All Blacks" (în 2011 campionatul mondial de rugby se va desfăşura aici). Cum o imagine valorează o mie de cuvinte, vă prezint drumul imaginar de la Curtea de Argeş la Auckland, 17379,53 km (după Google Earth), prin două imagini:

NZ este situată în sudul Oceanului Pacific şi constă din două insule principale, insula de nord şi cea de sud, plus numeroase alte insule, mai mari fiind insula Stewart (la sud) şi insulele Chatham (la est). Izolarea ţării este remarcabilă: cel mai apropiat vecin important, Australia, se află la 2000 km; alţi vecini sunt insulele Noua Caledonie, Fiji şi Tonga.

Suprafaţa NZ este de 268.021 km² (puţin mai mare decât cea a României, care este de 238.391 km²). Populaţia (estimată în 2010) este doar de 4.394. 855 de locuitori (faţă de 22.215.421 de locuitori estimaţi în 2009 în România): densităţile sunt de 16,3 locuitori pe kilometru pătrat, respectiv, 93,1 de locuitori pe kilometru pătrat. Deşi este o ţară insulară, NZ este acoperită cu apă în proporţie de numai 2,1% (România are 3% apă).

NZ este o ţară dezvoltată care se clasifică pe primele locuri în diverse ierarhii internaţionale privind, de exemplu, educaţia, cercetarea ştiinţifică (de exemplu, are trei premii Nobel şi un premiu Fields), libertatea economică şi lipsa de corupţie (frecvent locul 2 în lume, după Finlanda). Oraşele din NZ sunt constant clasificate printre cele mai locuibile din lume.

Primul nume al ţării dat de Abel Tasman în 1642 a fost „Staten Landt", care se traduce prin „Pământul Statului (Olandez)". Numele Noua Zeelandă îşi are originea în „Nova Zeelandia", numele dat ţării, după provincia olandeză Zeelanda, de cartografii olandezi (1645); varianta engleză „New Zealand" provine de la James Cook. (Se pare că nu există nicio relaţie între numele NZ şi insula Zeeland din Danemarca.) În limba maori, NZ se numeşte „Aotearoa", care înseamnă „Pământul Lungului Nor Alb". Locuitorii NZ se mai numesc în limbaj colocvial „kiwi", după pasărea (ce nu zboară – pentru că nu are aripi!) kiwi care trăieşte numai aici (fructul kiwi, dezvoltat în NZ, este de origine chineză).

Moriorii sunt consideraţi primii locuitori ai NZ. Cu o comportare ne-violentă şi adepţi ai rezistenţei pasive, moriorii au fost aproape decimaţi de invadatorii maori, prin excelenţă războinici. Astăzi populaţia NZ include europeni (marea majoritate), maori, locuitori din insulele Pacificului, asiatici şi alte categorii.

Unul dintre primii români ajunşi pe aceste meleaguri a fost Herman Harry Jekeles (1908-1994), originar din Dubăuţi, Cernăuţi. Jekeles a sosit în NZ în ziua de 12 iunie 1939. Sub numele Harry Jacks el a făcut o carieră frumoasă în patologia plantelor şi pădurilor, astfel că biografia sa este inclusă în *Dictionary of New Zealand Biography*. În 1946 erau numai 46 de români în NZ; zece ani mai târziu grupul a crescut la 714. După căderea comunismului în România în 1989, numărul imigranţilor români a crescut semnificativ: la recensământul din 2006 s-au înregistrat 2.283 de români, număr care-i include şi pe cei trei membri ai familiei celui ce vă scrie, stabiliţi în Auckland în decembrie 1992.

Un argeşean prin lume

Interferenţe spirituale în relaţiile româno-olandeze

Ion PĂTRAŞCU

Am lucrat şase ani şi jumătate în Ţara Lalelelor, ceea ce a constituit una dintre cele mai importante etape din viaţa mea de diplomat. Ocupam importanta funcţie de adjunct al ambasadorului României şi, ca urmare, trebuia să cunosc şi să mă implic în toate aspectele relaţiilor dintre cele două ţări. Nu ştiu de ce, dar legăturile culturale bilaterale erau mai dragi inimii mele. Poate pentru că, adesea, ele mă aduceau, sentimental, mai aproape de trăirile noastre româneşti, specifice plaiurilor argesene. Dar să fiu ceva mai concret.

Pentru început, îmi vine în memorie figura lui Jan Pepping, un împătimit al folclorului românesc. Anual, el organiza turnee în Olanda pentru trupa preferată de el, formată din grupul de dansatori amatori de la Casa de Cultură din Curtea de Arges şi orchestra Doina Argeşului a Teatrului din Piteşti. Îmi amintesc, de asemenea, de Therese Steinmets, cunoscută cântăreaţă olandeză, care şi-a adjudecat trofeul „Cerbul de Aur" de la Brasov, în anul 1970. În anul 1983, Therese Steinmets s-a alăturat grupului argeşean, în calitate de interpretă de muzică populară românească, având un repertoriu impresionant: *La Sântămaria Mare, Piatra, piatră de e piatră, Hăulita* şi altele.

Ataşamentul său faţă de melosul plaiurilor noastre mioritice se degajă, cât se poate de clar, din interviul acordat, în acel an, unui reporter al revistei *Argeş* din Piteşti. Această interpretă îndrăgită declara următoarele: „România este o ţară pe care o iubesc şi o apreciez foarte mult, printre altele, şi datorită muzicii şi dansurilor sale, folclorului său, care este cu adevărat formidabil. Sper ca, prin tot ceea ce am să realizez, în apropiatul meu turneu în România, să aduc sentimentele de stimă ale oamenilor de muzică din ţara frumoaselor lalele, spectatorilor din tot atât de frumoasa ţară a Dunării şi Carpaţilor". Cine a fost reporterul? Nimeni altul decât

cunoscutul istoric pitestean, prof.univ.dr. Petre Popa.

Nu pot uita nici întâlnirea mea cu trei muzicieni români, rămaşi ilegal prin Olanda, pe care îi astepta în ţară o condamnare de cinci ani. Nu făcuseră acest pas din prea mult bine acasă, ci din cauza piedicilor întâmpinate în profesia lor. În schimb, în Olanda şi-au făcut repede un nume şi un renume. Împreună cu un violonist olandez, au format „Cvartetul Enescu", devenit repede bine cunoscut nu numai în Olanda, dar şi în ţări din zonă, ca Germania sau Anglia.

După o primă participare la concertele lor, am ţinut o legătură permanentă, însă numai în afara ambasadei, din cauza temerii lor că ar fi putut fi sechestraţi, puşi într-un TIR şi trimişi la Bucureşti. Nu puteam să nu-i văd ca pe eroii baladei *Mioriţa,* pentru că unul era ungurean (ardelean ungur), altul era moldovean (de la Iaşi), iar cel de al treilea era muntean (din Bucureşti). Fiind o variantă modernă a „Mioriţei", nici unul nu era în pericol să fie răpus de ceilalţi doi.

Aveam să mă conving repede că cei trei nu încetaseră să simtă româneşte. În dimineaţa zilei de 5 martie 1977, mă sună cel ungurean, care asa grăia: „Domnule dragă, în ţară este bai mare. Noi ce putem face?" Şi au făcut un lucru minunat. Au organizat un concert, transmis în direct la radio, care se întrerupea la fiecare zece minute, pentru a fi anuntat contul bancar pentru ajutorarea victimelor cutremurului din 4 martie. Suma strânsă astfel a fost apreciabilă, iar gestul lor era simţire românească pură, era patriotism curat, însă unul domol, discret şi nu clamat.

La unul dintre cele şapte posturi de televiziune din Olanda aveam un prieten bun, pe Dick van Bommel, şeful programelor de divertisment. I-am trezit interesul pentru ţara noastră într-un mod mai original. După concediul din 1976, i-am prezentat lui Dick un mic documentar despre Mănăstirile din nordul Moldovei, nuntă la români şi artă populară, realizat de mine în timpul vacanţei amintite. I-a plăcut filmuleţul şi a vrut să-l cumpere imediat, pentru a-l transmite pe post. L-am refuzat, sugerându-i să meargă în România, să facă filme, dacă asta doreste. Poate că s-a supărat, pe moment, însă nu a pregetat şi a pornit la drum, spre plaiurile noastre mioritice. A realizat câteva documentare splendide, din care menţionez doar: „O mie de bănci în Cişmigiu", muzicalul „Strada Beethoven" sau „Valoarea cultural-istorică a Mănăstirilor din nordul Moldovei". Pentru contribuţia sa la întărirea legăturilor culturale româno-olandeze, Dick a primit de la regina Juliana un Ordin al Casei Regale de Orania Nassau, iar din partea autorităţilor române, „Medalia Meritul Cultural".

În ziua de 4 martie 1977, Dick van Bommel se afla la Bucureşti, pentru a pune la punct ultimele detalii ale unui mare program de divertisment, româno-olandez. Seara, a mers la compozitorul George Grigoriu, pentru a conveni asupra părţii muzicale. Spre norocul lui, pentru că, altfel, ar fi fost găsit şi el mort, alături de prietenii şi partenerii de proiect Toma Caragiu şi Alexandru Bocăneţ. Scăpat cu viaţă, Dick a fost cel care a informat, de la faţa locului, opinia publică olandeză despre nenorocirea care se abătuse asupra României.

Relaţiile culturale româno-olandeze mi-au oferit numeroase alte momente de satisfacţie, atât personală, cât şi ca diplomat la Haga. O asemenea ocazie a apărut şi cu prilejul vizitei în Olanda (1977) a unui grup de elevi de la Şcoala generală nr. 5 din Oneşti. Nu au venit cu mânuţele goale, ci au adus cu ei o splendidă expoziţie de desene, având ca autori prichindei sub 14 ani. Ei erau îndrumaţi, cu grijă părintească, de destoinicul lor profesor, Mocanu.

De la acest profesor am primit exemplarul unei ediţii speciale a baladei *Meşterul Manole.* Era scrisă de mână, în şapte limbi, avea coperţi din folie metalică, cu chipurile eroilor baladei ştanţate pe ele şi mai avea şi o introducere emoţionantă, intitulată „Între istorie şi mit", semnată de doamna culturii româneşti, Zoe Dumitrescu Buşulenga, plecată dintre noi cu numele de maica Benedicta, de la Mănăstirea Agapia.

Nu sunt mai puţin impresionante cuvintele din partea finală a volumului, care aparţin graficianului Emil Chendea: „Cu dreapta am scris această carte, cititorule, nu pentru că nu s-ar fi putut încredinţa tiparului, ci pentru că aşa am voit a-i cinsti pe toţi cei

Erasmus de Rotterdam

care, cu gândul, cu slova, cu fapta lor, au zidit, de-a lungul veacurilor, această Ţară, jertfind tot ceea ce au avut mai bun, în numele a ceea ce se numeşte dragoste de Neam".

Ilustraţiile din volum, aparţinând elevei de 14 ani Elena Bătrânu, au adus din India prestigiosul premiu Javaharlam Nehru, iar expoziţia de desene a elevilor din Oneşti s-a întors în ţară cu două premii UNESCO: „Bucuriile primăverii" şi „Paleta de aur".

Acest volum deosebit al baladei *Meşterul Manole* se află în prezent la Biblioteca Judeţeană Argeş „Dinicu Golescu". La 16 aprilie 2009, m-am despărţit cu greu de el, predându-l doamnei Mihaela Voinicu, directorul adjunct al bibliotecii beneficiare. Primind această donaţie, domnia sa sublinia: „Vă mulţumesc foarte mult, domnule Pătraşcu, pentru această bijuterie bibliografică. Ea îşi va găsi locul în Secţia de carte veche, carte rară, unde va fi accesibilă publicului larg, celor care doresc să-şi bucure ochii şi să-şi hrănească sufletul".

Sper să vă fi convins că, spre deosebire de politică – despre care nici nu am pomenit – cultura ne aduce numai mulţumiri, ea unindu-ne în cuget şi simţire. Aşa ar putea fi caracterizate legăturile culturale româno-olandeze din acele vremuri.

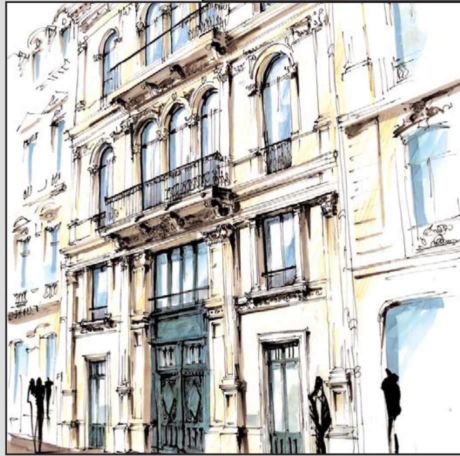
Fascinaţia porţilor

Traian IONESCU

La Paris, în spatele fiecărei porţi trăieşte o comunitate, cu vise, iubiri şi deziluzii şi care nu cunoaşte ce se găseşte în spatele porţii de alături. În final, parizienii rămân nişte săteni care se ignoră.

România de pretutindeni

Firenze–Curtea de Argeș: imagini de arhitectură

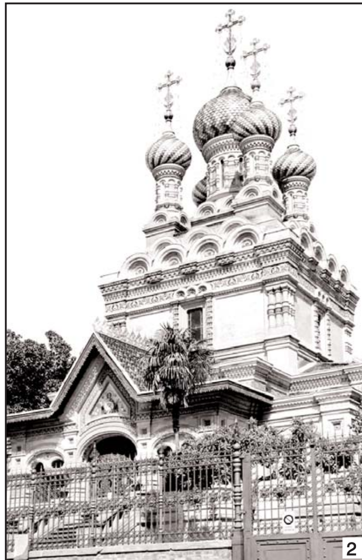
Giampaolo TROTTA
Traducere în română: Liliana Magerii

Am avut plăcerea ca în septembrie 2010 să vizitez orașul Curtea de Argeș, cu minunata Mănăstire și Biserică Episcopală, un veritabil și prețios tezaur de cultură bisericească și artistică. În a doua decadă a secolului XVI, după dorința Domnului Neagoe Basarab, a fost ridicată această biserică, într-un amestec de stiluri cu influențe bizantine, balcanice, mediu orientale, caucaziene și românești. A fost restaurată și în mare parte reconstruită și redecorată în stilul artistic original sub direcția arhitectului francez André Lecomte du Noüy (1844-1914), dar și a arhitectului român Nicolae Gabrilescu, între anii 1875-1886. Stilul arhitectural al acestui complex mi-a amintit de lucrările arhitecturale realizate în Florența, oraș atât de diferit din punct de vedere arhitectonic și urban, dar care prin două lucrări arhitectonice își poate descoperi o legătură exclusiv formală cu Curtea de Argeș: este vorba de Biserica Ortodoxă Rusă și de Monumentul Indianului.

1

Biserica Ortodoxă Rusă, cu hramul Nașterii Domnului, a fost construită din necesitatea și dorința comunității ruse din Florența. Această inițiativă de a avea o biserică a comunității ruse a fost sprijinită de granducesa Maria Nikolaevna Romanova (1819-1876), fiica țarului Nicolae I. Ea locuia lângă Florența, la Quarto, oaspete al familiei Demidov, în vila ce a fost a lui Girolamo Bonaparte iar apoi a prințului Pavel Pavlovič Demidov (1839-1845).

În 1878, această inițiativă a fost aprobată de mitropolitul Sankt Petersburgului, Isidor, însă un proiect a fost realizat abia în 1884.

2

Arhitectul florentin Pietro Berti a realizat în 1885 un alt proiect pentru biserica rusă, dar stilul bisericii a suscitat multe dezbateri și a fost minuțios analizat, propunându-se la un moment dat și un concurs. În cele din urmă, proiectarea bisericii a fost încredințată lui Michail Timofejewitsc Preobrazenskij (1854-1930), profesor la Academia de Belle Arte din Sankt Petersburg și arhitect al Sinodului, un exponent a Istoricismului (adept al conservării și inspirării din operele din trecut). Proiectul său a fost aprobat în 1891, dar construcția a început în 1899 sub conducerea lui Giuseppe Boccini (1840-1900), iar după moartea sa lucrările au fost preluate de Giovanni Paciarelli (1862-1929), un bun arhitect, adept al stilului *liberty*, redimensionat într-un convențional repertoriu eclectic.

În 1902 a fost sfințită biserica inferioară, cu hramul Sfântul Nicolae, iar în 1903 cea superioară, dedicată Nașterii Domnului.

Clădirea bisericii ruse din Florența a fost de la început gândită și proiectată după modelul bisericilor din Rusia de nord: cea mare mai răcoroasă, pentru perioada de vară, și cea inferioară mai călduroasă, pentru perioada de iarnă. Biserica este ca o cruce greacă, lărgindu-se în lungul axei longitudinale în absida orientală și pronaosul occidental.

Pe temelia de piatră se ridică partea superioară din cărămidă; cupolele, în număr de cinci, așezate pe tamburi (patru în colțuri și unul mai înalt în partea centrală), dau impresia de verticalitate cubului masiv al clădirii, având o decorație de tipul căciulilor pentru femei *(kokosniki)*. În jurul acestui cub sunt basoreliefuri în teracotă, reprezentând *serafimi* cu 6 aripi, executate de fabrica Cantagalli (vezi fotografia 2).

Cupolele sunt acoperite complet cu teracotă policromă (realizate de fabrica Cantagalli) și se termină cu obișnuitele cruci ruse din metal ce se sprijină pe semilună. Clădirea se inspiră din tradiția moscovită și din orașul Jaroslavli, dar în același timp și de la biserica rusă din Nice, Franța.

Nartexul sau vestibulul, accesibil cu ajutorul unei scări situate în față (cu tipica formă de draperie ce amintește casele boierilor), este închis cu geamuri având ca imagine dominantă pe *Maria din Novgorod,* realizată din mozaic auriu strălucitor, fabricat la Veneția după desenul lui Fedor Reiman. De la nartex se poate ajunge la biserica superioară printr-o ușă unde este montată ușa de la capela prințului Demidov, o adevărată operă de sculptură din secolul XIX.

Pereții bisericii superioare sunt acoperiți cu picturi murale în culori vii executate de pictorii ruși P. Sarvarok și Aleksej Petrovič Blaznov (1865-1939).

Iconostasul original era cel al unei capele vechi, folosită în armată pe câmpul de luptă de către țarul Alexandru I, realizată la începutul secolului XIX de P. Sebuev, dar mai târziu a fost înlocuit. Iconostasul actual, sub formă de cuspidă neogotică (dorința țarului Nicolai II), este realizat după un desen a lui Preobrazenskij, dar se găsesc și icoane ale lui Mihail Vasiliev și Aleksandr Novoskolicev (1856-1919). Pe pereții laterali, Vasiliev și Blaznov au pictat elemente simbolice creștine, după tradiția paleocreștină și bizantină: de o parte, de exemplu, peștele ce susține un coș cu pâine și imaginea rafinată a Sf. Gleb, prinț de Muron (opera lui D. Kiplik), precum și porumbei ce beau apă, iar de cealaltă parte a picturii se vede minuțioasa imagine a Sf. Boris. Boris și Gleb au fost doi frați uciși în mod barbar în secolul XI și sunt printre primii canonizați în Rusia ca *strstoterpcy*, adică creștini ce au suferit patimile și moartea lui Hristos. Nișa redă misticismul și simbologia în reprezentarea *Trinității* și a *Euharistiei*, lucrare a pictorului din Sankt Petersburg Dmitry Iosifovic Kiplik (1865-1942).

4

Biserica inferioară, mai întunecoasă din lipsa luminii externe, este realizată cu ajutorul financiar al văduvei lui Pavel Demidov, în amintirea soțului ei, aici fiind pus iconostasul provenit de la capela lui Demidov.

Clădirea este împodobită și îmbogățită cu donații prețioase din partea țarului, ca de exemplu tabernacolul pentru altarul din biserica superioară, operă a lui Feder Andreijev Verchovecev, provenind de la renumita Fabergé, precum și tabernacolul pentru biserica inferioară, operă a lui Dimitri Maksimovic Salaputin, de la începutul secolului XX, în argint sculptat și cizelat având forma unei biserici ruse cu cupolele așezate pe tamburi. În interiorul bisericii se găsește și icoana *Sfântului Nicolai,* acoperită cu *o riza* de argint (un fel de basorelief de metal ce acoperă pictura, în afara feței sfântului reprezentat), operă a lui A. Antipov datată 1859. În acea perioadă edificiul a fost foarte apreciat la Florența și în împrejurimi. La începutul secolului XX, biserica a fost copiată la dimensiuni mai mici pentru biserica din Sanremo unde sunt înmormântați suverani muntenegreni (vezi fotografia 3).

3

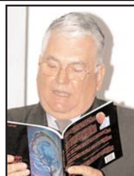
Interiorul clar-obscur al bisericii superioare este tăiat de fâșii de lumină provenind de la ferestre, lumină ce se reflectă în icoanele aurite de pe pereți creând o senzație de resemnare mistică atât de puțin „frivolă” și de puțin solară, tipică „sacrelor schituri din țara mea” (cum ar spune poetul dramaturg Vjaceslav Ivanovic Ivanov, 1866-1949).

Există și un al doilea edificiu florentin ce în mod formal amintește de mica construcție din fața bisericii Mănăstirii Curtea de Argeș, acel cizelat aghiazmatar ce ne poartă cu gândul la fântânile decorative ce se găsesc în fața moscheilor turcești. Acest edificiu florentin este Monumentul Indianului, având și el influențe ale artei islamice.

În marele parc „Cascine” a fost inaugurat la 1876 monumentul funerar pentru fiul unui maharadjah indian numit Rajaram Chutraputti, originar din Kolepoor (astăzi numit Kolhapur), care a murit la Florența în 1870. Construcția a fost proiectată de căpitanul (devenit ulterior maior) Charles Mant (1840-1881), inginer britanic de la curtea regală, autor a numeroase edificii în stil indo-sarazin în India (vezi Mayo College de la Ajmar în Rajastan, proiectat în 1875 și construit între 1877/1885, sau Laxmi Vilas Palace – numit și Maharaja Palace – din Vadodara etc.).

Pe o fundație înaltă, sunt 4 coloane ce susțin tot atâtea arcade pe care se sprijină cupola. Bustul lui Chutraputti, din marmură colorată, este așezat în centru. El a fost executat de sculptorul englez Charles Fuller (1830-1875) în anul 1874 (vezi fotografia 4). Monumentul a dat și numele unui modern pod ce unește două cartiere din Florența: Podul indianului (*Ponte dell'Indiano*).

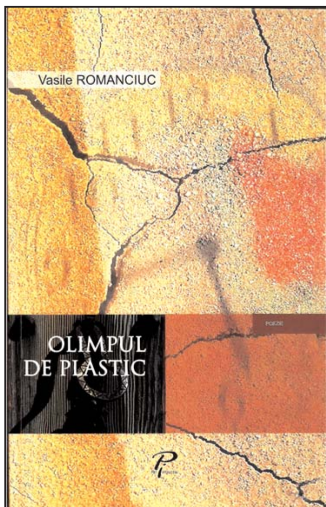
Vasile Romanciuc: Poezia privită în oglindă

Florian COPCEA

Vasile Romanciuc este, indiscutabil, un poet tragic, marcat definitiv de egoficțiunea și profunzimile abisale ale cosmosului desacralizat. În discursul său liric, sintetic și expresiv, exultă, la fel ca la Marin Sorescu, neantul și contrariul lui: sublimul. Spre deosebire de cărțile sale de până acum, în *Olimpul de plastic* (Editura Prut Internațional, Chișinău, 2007), Vasile Romanciuc își așază logosul sub semnul gnoseologiei, devenind astfel victimă a propriului ideal, deconspirat entropic: „Poetul/ îi dărui zeiței/ culegerea sa de versuri alese:/ Te rog, dă suflet și chip de femeie/ celei mai frumoase poezii – ea/ îmi va fi mireasă…// Pentru a nu se trăda/ că nu știe să citească,/ plină de importanță, zeița/ mai răsfoiește cartea și azi.// Poetul, nebănuind că zeii/ sunt niște ignoranți/ care-și folosesc puterea ca pe-o frunză/ pentru a-și ascunde… nerușinarea,/ acceptă, resemnat,/ că, deocamdată, nu și-a scris/ poezia cea mai frumoasă…” („Pygmalion al cuvintelor”).

Putem întrezări, în acest construct expresionist, rezultat al unor inserturi livrești, subversive, o valorificare a retoricii derizoriului care, de multe ori, subtextual despică haosul și eternizează clipa: „Nu-mbătrânește Timpul,/ nu-mbătrânește// Zadarnic pictezi riduri/ pe fața lui nevăzută.// Timpul, copil năzuros,/ noi – soldățeii lui de plumb” („Soldățel de plumb”). Transhumanțele lirice, exprimate aforistic, ne fac să credem că pentru poet lumea nu are un centru fix, neembrionar, este – adică – fără margini, infinită: „Visele-nchise-n clepsidră,/ cu timpul,/ se prefac în nisip.// Visul cel mai frumos/ e o bătaie de-aripă.// Un videoclip/ de o clipă.// Viața noastră, se pare-i/ rezerva secretă-a Saharei – / deșertăciunea hrănește deșertul…// Cade cortina. Se încheie concertul” („Clepsidra cu vise”) sau, pe aceeași linie nietzscheană în aceste superbe comprimate (haiku-uri) apoftegmatice: „În pustiu, n-am murit –/ ne-am hrănit/ cu rădăcini de cuvinte” („Supraviețuitori”) și: „Treci prin Timp,/ Timpul – prin tine// urmele cui se văd mai bine?” („Amprente”).

La Vasile Romanciuc agonia nu resemnează, însingurează. De aici bănuiala că, în subconștientul său creator, poetul reușește ușor saltul din meditație în rostogolirile dialectice ale realității: „În casa din care toți au plecat,/ au rămas uitate,/ față în față, două oglinzi.// O oglindă uitată/ se uită/ în cealaltă oglindă uitată.// Între ele – singurătatea.// Singurătatea multiplicată” („Singurătatea se uită în oglindă”). În fața acestei viziuni barthesiene: *Lumea = Limbaj*, *Limbajul = Lume*, viața devine iluzia nimicului, moartea (con)sensul eternității: „Sensurile – nestatornici chiriași/ ai cuvintelor// din vreme în vreme, își lasă/ cuiburile nelocuite// călătoresc prin lume,/ se înțelepțesc// sensurile schimbă lumea,/ lumea schimbă sensurile// apoi se întorc,/ intră din nou în cuvinte// acum, vine Ionesco și zice: Cuvinte, însemnați ce vreți!// sensurile – nestatornici chiriași ai cuvintelor” („Sensurile”).

Aceste „exorcizări” ale prezentului sordid și asumat, întâlnit în viața de fiecare zi a poetului, din fericire, nu diluează substanța po(i)etică și nici nu te pune în împrejurarea de a reacționa agresiv când „în vreme ce așteptăm/ pe altcineva,/ a venit Moartea” („Așteptam pe altcineva”). Poemul lui Vasile Romanciuc este locuit, cum ar spune Mihai Cimpoi, de văzut și nevăzut, de două contrarii care nu numai că se resping apocaliptic, dar se și atrag cu aceeași intensitate, lucru care produce același efect dramatic asupra sacrului: „Din gânduri, încet,/ se împrăștie ceața.// O floare îndrăgostită/ e sufletul tău.// Blițul fulgerului/ îți luminează fața.// Ești fericit -/ te-a fotografiat Dumnezeu…” („Plouă”).

Obsesiile poetului Vasile Romanciuc, mai cu seamă timpul și cuvintele, sunt dezarmante și derutante: „Ce de timp trece,/ o, ce de timp trece/ în timp ce zici: «N-am timp…»” („În timp ce zici”). Ai impresia că el se află undeva, deasupra lumii asemenea „vulturu(lui) împăiat (care) a înviat” și observă toate deșertăciunile vieții terestre aflată în așteptarea Apocalipsei. Din această cauză ființa lui simte nevoia de a ontologiza actul poetic însuși, de a-l glorifica: „Femeia pe care-o iubesc/ seamănă/ cu toate celelalte femei,/ dar,/ niciuna din toate femeile lumii/ nu-i seamănă Ei…// Ea/ este cel mai vechi /și cel mai nou poem/ care, sfânt, mă-nfioară –/ nu-l voi ști pe de rost niciodată,/ chiar dacă-l învăț/ dintr-o viață/ anterioară…” („Femeia pe care o iubesc”). Și cum „un poem frumos/ nu este alcătuit neapărat/ din cuvinte frumoase”, ar fi inutil să nu te gândești că simbolistica imaginilor reprezintă pentru Vasile Romanciuc o abluțiune terapeutică, suficientă să te vindece de fantasmele și subtilitățile histrionice ale lui Eros, întemeietor de ființare în ceea ce românii numesc simplu: dor. De aceea, Vasile Romanciuc crede că dorul, mai abitir decât timpul, „cu nici o sabie nu-l pot învinge:/ îi retez un cap, îi cresc o mie la loc/ dorul – dor/ dorul dor” („Dorul-dor”) poate deveni un lamento pentru viitoarele sale metamorfoze și ipostaze poetice.

Varujan Vosganian: Cartea șoaptelor

Lucian COSTACHE

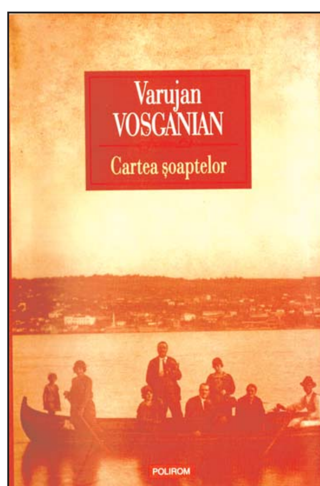
Oricât de *economi* am fi în aprecieri, trebuie să admitem că romanul *Cartea șoaptelor* (Ed. Polirom, 2009), al fostului ministru de finanțe Varujan Vosganian, scriitor de altfel consacrat, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din România, este o carte de excepție și care a primit deja confirmarea acestei excepționalități prin numeroase premii și valorificări critice.

O astfel de carte, cu pretenția evocării unui univers complet, integral, e o raritate chiar în lumea atât de impresionant-bogată a romanescului. Cititorul cu abilități de naratologie mai puțin conturate poate foarte ușor confunda ficțiunea cu realitatea. Chiar cititorului mai avizat îi este destul de greu să desprindă biografia autorului de lumea narată.

Dificultatea relativă vine evident din confuzia atât de prezentă dintre povestire și diegeză, dintre discurs și istorie, înțelese naratologic. Așa se și explică așezarea romancierului Varujan Vosganian (într-o cronică de lansare jurnalistică) între povestitorii neamului, alături de Neculce, Creangă și mai ales de Sadoveanu.

Comparația cu Sadoveanu, făcută de criticul și istoricul literar, profesorul Nicolae Oprea, avea o rațiune precisă și corectă, dar ea nu a fost temeinic înțeleasă și aprofundată. Cu niciunul dintre cei amintiți nu e de făcut vreo comparație structurală, doar dacă facem un efort excesiv de încadrare.

Cartea șoaptelor poate fi și o carte a amintirilor, dar construcția ei nu ține de arta povestitorului, ci de aceea a unui observator foarte rafinat care descoperă lumea în timp ce scrie, deschizând universuri (senzorial-psihologice, emoțional-sentimentale, identitare, istorice, materiale, realistice etc.), care se acumulează, se densifică simultan pe aceeași pagină. Unitatea romanului, dincolo de legătura auctorială, a naratorului – cel care-și amintește și care organizează textul – e dată și de încărcătura unei lumi, a unei (unor) epoci, a unor popoare și a unor oameni care *șoptesc* întruna, parcă fără să-și aștepte rândul, venind din trecut, dinspre cei morți – apropiați sau cunoscuți din relatările altora, din cărți citite și descoperite cu evlavie, din privirea obiectelor care le-au aparținut –, dinspre cimitire și biserici (Biserici), de pe Strada Mare a Focșaniului sau a Craiovei, ori dinspre Anatolia și gropile comune ale armenilor martiri, până în America și Australia. Șoaptele vin însă și dinspre cei vii, rămași *acasă* ori dezrădăcinați, ori călători prin lume, cu dor de casă, cu visul *șoptit* al regăsirii Armeniei copilăriei lor ori al strămoșilor, al regăsirii lor de sine. Din acest punct de vedere, romanul lui Varujan Vosganian este, înainte de a fi cartea martiriului unui popor, cartea identității și a identificării unui specific mental și emoțional distinct, a unor mentalități identitare care ne aduc aproape felul de a fi al armeanului, în toate ipostazele sale, de la dragoste la sentimentul reținut, mocnit, șoptit, aproape mut, al răzbunării strămoșilor, ori al revanșei supraviețuirii.

În *Cartea șoaptelor*, se aud trăind – și de dincolo de moarte – bunicii, Garabet-înțeleptul și Setrak Melichian, „bun și vesel” „filosof al sângelui”, la fel de profund, dar fără asprime și abundență reflexivă, stră-străbunicul Haciadur, apoi, din ce în ce mai aproape și cu șoapte din ce în ce mai limpezi, străbunica Reghine Terzian și străbunicul cu mormântul său mișcător, tragic, pe Marea Neagră.

Apoi, mai aproape, familia, prietenii, colegii, agresorii epocii, obiectele. Gropile comune par pentru o clipă uitate, măcar pentru un scurt răgaz, cât să-ți tragi sufletul și să-ți trăiești viața alături de râșnița de cafea și de ritualul fierberii cafelei, de boabele de piper, de carnea „pătrunsă bine de razele lunii”, de mirosurile mirodeniilor, al scorțișoarei, al dulapurilor și hainelor etc. etc. Toate șoptesc, dorind să iasă la suprafață, ca și când cineva anume, istoria, poate destinul, le-a ținut prea mult închise. Cartea lui Varujan Vosganian e *revolta tuturor șoaptelor* cărora omul e dator să le dea suflare și obligat să le slobozească pentru a fi auzite de toată lumea.

Cartea șoaptelor e romanul discreției unui popor și a unor oameni pentru care istoria nu a fost mereu bună, dar viața, cu atât mai mult, a meritat să fie trăită. E o carte de la *frică* la *dragoste*, ambele reținute sub șoapte, dar la fel de puternice.

Romanul *Cartea șoaptelor* și *Albumul Cărții șoaptelor* oferă un univers inedit, puțin cunoscut, reconstitutiv și delicat. Cartea este despre armeni și despre români, despre evrei și ruși, despre germani și turci. Este o carte despre noi toți. E peste tot în carte, mereu, spațiul românesc, mult dincolo de el, ca o legătură nevăzută, pe care îndrăznesc să o șoptesc – spațiul nostru și al lor deopotrivă.

Orizont SF

Forţa clişeului

Mircea OPRIŢĂ

Clişeele ne marchează viaţa într-o măsură mai mare decât am dori, poate, să admitem atunci când ni se pare că rutina ar fi mai de condamnat decât schimbarea, decât prospeţimea noutăţii, decât variaţia ca fenomen şi diversitatea ca rezultat al acesteia. Fie că e vorba de mentalităţi şi de reflectarea lor în comportament, fie că ne referim la gusturi şi la preferinţe culturale, nu e deloc simplu să ieşim dintre clişee şi, în plus, dacă e să fim chiar sinceri, vom recunoaşte că de multe ori nici nu vrem. Apelul la clişee e comod, salvează timp şi energie, chiar dacă înţelegem că un asemenea mecanism mental blochează registrele creativităţii şi anulează şansa invenţiei, atât în lucrurile mici, cât şi în cele mari.

Constatările acestea generale sunt valabile şi pentru literatură. Pentru orice fel de literatură, în fond, fie ea de tip mainstream, realist, suprarealist, oniric, de acţiune detectivă, sau cu subiect SF. În toate aceste domenii rutina există, funcţionează tenace. Clişeele ajung să fie fixate chiar şi teoretic, admirate de unii ca nişte bibelouri critice bine şlefuite, contestate şi chiar sparte de alţii, spre a le înlocui cu alte clişee, pe cale de a deveni la rândul lor bibelouri pe raft. Prejudecăţi, cu alte cuvinte.

De regulă, clişeele noastre îi supără numai pe alţii, pe ceilalţi, care au clişeele lor şi se simt foarte bine în ele. După cum se pare că ne simţim şi noi bine între clişeele şi prejudecăţile noastre, chiar dacă cele pe care le descoperim în jur ne indispun şi uneori ne ofensează. E destul să ne gândim la clişeele rezervate de mentalitatea comună genului SF, la acele judecăţi dubioase, lansate cu decenii în urmă şi cu care ne-a plăcut să ne războim neîncetat, în speranţa că vom mai putea schimba ceva, că le vom putea dispersa, ori măcar atenua efectele.

Ca întotdeauna, multe prejudecăţi pleacă din ignoranţă, dintr-o necunoaştere a conţinutului real al lucrului sau fenomenului cu care te întâlneşti. Pleacă de la definiţii puse grăbit şi „după ureche”. Câtă vreme îţi închipui că anticipaţia e doar forma aceea marginală de scrieri bântuite de nave cosmice, omuleţi verzi şi roboţi, te consideri îndreptăţit să respingi genul în virtutea convingerilor tale de cititor al unor lucrări clasice, cu conflicte „grele” şi valoare estetică. Chiar aşa, ce valoare estetică poate exista într-o fabulaţie unde personajele sunt roboţii şi mutanţii, computerele şi diverse fiinţe telepate? Iar dacă ţi-au căzut în mână, întâmplător, şi câteva texte slabe, scrise fără scânteie, atunci concluzia e limpede şi cât se poate de categorică: SF-ul nu e literatură, e doar o formă de amuzament popular, producţie comercială bazată pe stereotipii, pe găselniţe cu aspect tehnico-ştiinţific, pe fabulaţii incontrolabile despre viitor. Interesat de un cadru anticipat, SF-ul n-ar putea avea nicio tangenţă cu omul, cu sentimentele profunde, pe care de altfel le dispreţuieşte fiindcă ele nu se integrează într-un sistem propriu, creat în mod artificial şi cultivat cu orgoliu, cu o îndârjire de sectă.

Aici apare o altă capcană pentru judecata comună: faptul că SF-ul poate deveni într-adevăr (cum s-a şi întâmplat!), obiect al unui interes aparte, profund specializat. SF-ul a produs în jurul lui o „mişcare”, a creat „fani” cu gusturi restrictive şi adesea discriminatorii faţă de restul literaturii. Mişcarea aceasta s-a coagulat în jurul unor cenacluri proprii, a emanat forme specifice de organizare şi de manifestare, întâlniri periodice cu caracter zonal şi naţional, spectacole mai mici sau mai mari în care creaţia propriu-zisă se lasă uneori copleşită de aspecte parazitare, de entuziasme excentrice, de joc şi de joacă. Pentru cine priveşte de la distanţă, în fugă şi principialmente reticent, e uşor să tragă concluzia: acesta este SF-ul, confundând creaţia cu fanatismul partizan ori cu rumoarea spumoasă şi veselă produsă în jurul ei.

Literatura tradiţională a organizat şi ea cenacluri menite să-i susţină tendinţele şi iniţiativele, există până şi grupuri specializate în haiku, umoriştii îşi au cenaclurile şi reuniunile lor ţinute după calendar, dar asta nu pare să deranjeze pe nimeni. N-am auzit pe cineva care să spună că, din asemenea motive, poezia ar fi mai puţin poezie, iar celelalte forme ale atelierelor de creaţie ar scoate, pe porţiuni sau în ansamblu, literatura reprezentată de ele în afara domeniului propriu-zis literar. Cu SF-ul, însă, ar fi altceva: grupurile care îl susţin sunt doar nişte „secte”, iar întreg fenomenul, eliminat (tot „principialmente”) dincolo de perimetrul literaturii, ar fi emanaţia unui ghettou cu conţinut şi forme de organizare specifice.

Ce-i drept, ideea cu ghettoul SF a apărut chiar în interiorul genului, a fost inventată de „sefiştii” americani, la care formele de organizare şi de manifestare spectaculară ale „mişcării” au şi fost, de altfel, cel mai bine puse în evidenţă pe întreg parcursul secolului XX. Ghettoul înseamnă un teritoriu minoritar cu delimitări precise în aria majoritară, o lume dispusă să-şi cultive obstinat valorile proprii, delimitându-se orgolios de valorile celorlalţi şi, totodată, deplângând sistematic lipsa de înţelegere, refuzul altora de a accepta ceea ce nici nu cunosc, nici nu înţeleg, nici nu fac vreun efort să asimileze. O mentalitate deloc păguboasă, în fond, cel puţin la cultivatorii de peste Ocean ai SF-ului, care, cum observa la un moment dat Ovid S. Crohmălniceanu, trăiesc excelent din tirajele astronomice ale cărţilor lor, chiar dacă nu sunt luaţi în braţe de mainstream şi, în consecinţă, prea rar au şansa de a intra într-un dicţionar literar oficial.

Păstrând proporţia, prejudecăţi de felul acestora au circulat şi încă mai circulă şi prin SF-ul românesc. Există şi la noi o lume a fanilor împătimiţi, cu cititori fixaţi temeinic în monocultură, şi pentru care anticipaţia nu e anticipaţie dacă nu conţine personaje specifice, aventuri schematice, conflicte şi situaţii-tip. Dacă nu se conformează strict, cu alte cuvinte, unui sistem şablonard. Pentru aceştia, subtilităţile literaturii generale ori nu există, ori nu contează deloc, ba chiar trec drept defecţiuni parazitare, atunci când apar într-un text de SF. Prejudecăţile, după cum se poate observa, apar de ambele părţi ale unei baricade invizibile şi pe care nişte mentalităţi dogmatice au tot interesul s-o ridice acolo, la limita dintre domenii, ca spre a se apăra reciproc de nişte atacuri pe care fiecare „tabără” le vede oricând posibile, venind dinspre un teritoriu cu care nu vrea să aibă de-a face.

Dacă ar fi să dăm credit exclusiv acestor clişee tenace (din moment ce s-au perpetuat până în ziua de astăzi), ar însemna, totuşi, să ne menţinem în confuzia care pune semnul egalităţii între creaţia SF şi mişcarea, în unele momente extrem de vie şi dinamică, apărută în jurul ei. Unele comodităţi de gândire ne şi îndeamnă să procedăm astfel. Şi n-o fac doar fanaticii genului, sau literaţii înţepeniţi în rutina subiectelor lor, în judecăţi la fel de exclusiviste ca ale celor dintâi. O face adesea şi lumea bună a literelor, din deja pomenitul motiv că „locuirea” în clişeu şi în prejudecată e mai comodă decât abordarea temeinică a unui domeniu aflat dincolo de obişnuinţele lecturilor de toate zilele. Decât să înfrunţi nişte rafturi de cărţi SF, în paginile cărora stau la pândă atâtea necunoscute, mai bine declari că n-ai „organ” pentru ele. Asta în caz că accepţi să-ţi recunoşti nişte limite. În caz contrar, cu o superioritate sinonimă cu suficienţa, le declari pe ele, pe „necitite”: maculatură, paraliteratură, producţie lipsită de valoare şi de interes.

GOul, dincolo de joc

Meijin şi arta subtilului

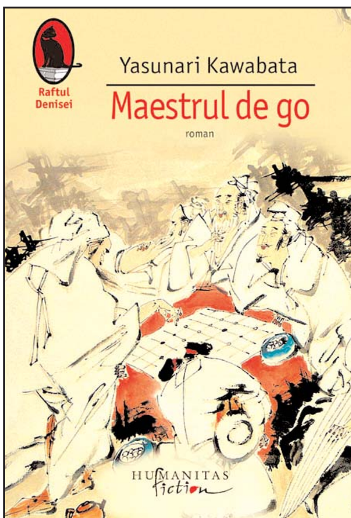

Iulian DRAGOMIR

Romanul *Meijin* *(Maestrul de go)*, de Yasunari Kawabata, a fost tradus de Flavius Florea în 1988 (a apărut atunci, într-o primă formă, în *Cartea Jocurilor*, Recoop, Bucureşti) din pasiune pură pentru limba japoneză şi pentru jocul de go. În 2007, Editura Humanitas îşi îndeplineşte misiunea de a face cunoscut publicului larg textul complet al lucrării.

Oamenii se împart în două categorii bine diferenţiate: amatorii de go şi restul. Între jucătorii de go există o tainică legătură. Un abur magic îi învăluie, indiferent de naţionalitate, categorie socială, orientare politică sau apartenenţă la un timp istoric sau altul. Dacă noosfera călugărului iezuit Pierre Teilhard de Chardin există (*vezi Le Phénomène humain*, 1955), chiar şi numai simbolic, atunci o fâşie zdravănă din ea este ocupată de contemplaţia meditativă pe care o dezvoltă jocul de go. Odată intrat în noosfera goului, un om participă activ la dinamica acestui nor energetic care învăluie Terra, hrănindu-se din el şi mărindu-l constant prin meditaţie proprie. Este posibil acest lucru deoarece s-a calculat că, în jocul de go, numărul de variante posibile este egal cu numărul de atomi din univers, adică este, practic, infinit. Se şi spune că: „Din cele mai vechi timpuri jucătorii nu au avut vreo partidă care să fie asemenea oricărei alte partide” (*„Qijing Shisanpian” - Clasicul goului*, editată în jurul anului 1050). Şi mai este posibil acest lucru şi datorită vechimii de peste patru mii de ani a acestei arte, timp în care experienţele acumulate generaţii după generaţii constelează un arhetip şi creează o Cale bătută, spre a usura drumul spre culmile perfecţiunii.

Mai mult chiar, împărtăşindu-se din substanţa noetică comună, jucătorii de go devin cosubstanţiali – dar deloc asemănători, ci, dimpotrivă, datorită necuprinderii acesteia, personalitatea fiecăruia capătă trăsături tot mai precis individualizate.

S-a tot spus, într-o repetiţie obositoare, că *Meijin (Maestrul de go)* este o alegorie a istoriei unei Japonii cuprinse de febra occidentalizării (forţate), a pragmatismului de tip nou, american; că venerabilul maestru de go Shusai ar fi tradiţia care moare, iar ucenicul său, Otake – eroul totdeauna victorios, omul nou, purtător al sămânţei de revoltă împotriva trecutului, de care se leapădă fără ezitare. Acesta este unul dintre şabloanele atitudinii europocentriste, pe care, din comoditate, îl aplicăm fără reflecţie, aşa cum Procust îşi măsura oaspeţii cu patu-i de aramă.

Să ne fixăm, înainte de toate, în punctul corect din care să privim: „Căci toate acestea nu sunt cum se văd dinafară, cum se văd în timpul cât ochiul înlăuntru nu ştie să vadă.“

S-a mai spus că Yasunari Kawabata a scris această carte într-un moment de răscruce. Dacă negarea trecutului şi călcarea tradiţiei în picioare ar fi mesajul său, atunci înseamnă că în acel moment de răscruce ar fi fost un tradiţionalist rigid, iar victoria „rebelului“ Otake ar indica reorientarea către modernism... ceea ce nu reiese deloc din biografia sa! Dimpotrivă, mişcarea spiritului său merge dinspre revolta inovatoare, specifică tinereţii, spre înţelegerea valorilor spirituale ale tradiţiei: la început, este student la secţia de engleză şi repune pe picioare revista facultăţii de filologie (care nu mai apăruse de patru ani) intitulată *Shin-shicho (New Tide of Thought)*, dar mai apoi face un prim mic pas spre reconsiderarea tradiţiei, prin transferarea sa la secţia de literatură japoneză.

Kikuchi Kan (1888–1948), editorul revistei *Bungei Shunju*, va începe să-i publice lucrările lui Kawabata în revista sa deoarece l-a remarcat pentru stilul său inovator, iar în 1924, Kawabata, împreună cu Kataoka Teppei, Yokomitsu Riichi şi alţi scriitori, va inaugura un nou curent neo-senzualist şi o revistă a erei celei noi, *Era artistică*.

După 44 de ani, însă, în 1968, a ajuns la o matură înţelegere a culturii autentice şi valorilor spirituale, iar în discursul său cu ocazia decernării Premiului Nobel, ne demonstrează că făcuse deja pasul decisiv: acum el omagiază cu convingere valorile trecutului cultural al Japoniei: „Although my grasp of classical Japanese was uncertain, the Heian classics were my principal boyhood reading, and it is the Genji, I think, that has meant the most to me. For centuries after it was written, fascination with the Genji persisted, and imitations and reworkings did homage to it.“ (*Japan, the Beautiful and Myself)*

Foarte probabil, deci, ca între 1951 şi 1954 să se fi petrecut transformarea sufletului său tocmai prin revelarea realităţii transcendentale prilejuite de elaborarea cărţii *Meijin*, acesta fiind şi adevăratul motiv pentru care o considera cea mai importantă realizare a sa. De-aici încolo vom avea de cercetat: care au fost, de fapt, sensul exact şi valoarea spirituală ale acestei subtile transformări interioare? (*va urma*)

Culori argeșene

Pictorul Dumitru Norocea

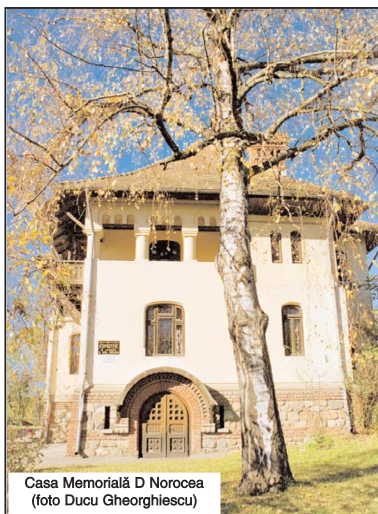

Ion Aurel GÂRJOABĂ

Dumitru Norocea este cel mai important pictor care a trăit între cele două războaie la Curtea de Argeș, cunoscut mai ales ca pictor și restaurator de pictură bisericească, dar autor și de pictură de șevalet.

S-a născut în comuna Bolboși, județul Gorj, la 21 septembrie 1880. Încă din liceu („Traian”, la Turnu Severin) se remarcă a fi un bun desenator și capătă primele noțiuni de pictură de la profesorul său de desen. În 1899 este nevoit să întrerupă studiile liceale și se angajează ca învățător suplinitor la școala din satul Prisăceana, unde face cunoștință cu un zugrav de biserici. Acesta îi trezește interesul pentru restaurarea picturii bizantine din vechile lăcașuri de cult. În anul următor este mutat ca suplinitor la școala din Corăbiile, unde, paralel cu școala, studiază motivele de pe costumele populare.

În 1903 promovează examenul de admitere la Școala de Arte Frumoase din București, pe locul 3. Aici îi are ca director pe pictorul muscelean G.D. Mirea și ca profesor pe Ipolit Strâmbu. În timpul școlii lucrează în biroul de arhitectură de la casa bisericilor, la copierea planurilor și a detaliilor în vederea restaurarii monumentelor, sub îndrumarea arhitectului I. Pârvănescu.

Casa Memorială D Norocea (foto Ducu Gheorghiescu)

În 1907, după absolvirea Școlii de Arte Frumoase, lucrează la zugrăvirea bisericii din Gălbinași, iar în 1908 spală și restaurează frescele mânăstirii Govora, unde îl cunoaste pe Ion Kalinderu, președintele Comisiei Monumentelor Istorice (C.M.I.). La insistențele lui Petre Gârboviceanu, administratorul Casei Bisericilor, va pleca cu o bursă de studii în Italia și la Muntele Athos, pentru studiul picturii bizantine.

În aprilie 1913 expiră bursa și, în drum spre țară, se oprește la Paris, unde va audia timp de 4 luni cursurile de artă bizantină ținute de profesorul Gabriel Millet la Școala Hautes Etudes.

Printre monumentele importante din țară care necesitau restaurarea picturii era și Biserica Domnească din Curtea de Argeș. Monumentul fusese consolidat prin grija lui Grigore Cerchez sa Nicolae Ghica Budești. Acestia insistă la ședința din 19 mai 1914 a C.M.I. pentru începerea lucrărilor de restaurare a picturii și este angajat pentru aceasta Dumitru Norocea, cu o diurnă de 500 de lei lunar. În timpul lucrărilor, el are surpriza să descopere pe pereții Bisericii Domnești mai multe straturi de pictură bizantină, iar pe peretele de nord al naosului descoperă o inscripție cu anul morții Marelui Basarab - descoperirea s-a făcut în ziua de 12 septembrie 1920. Pentru contribuția sa la restaurarea Bisericii Domnești din Curtea de Argeș, Dumitru Norocea a fost numit membru al Ordinului Coroana României în grad de cavaler.

Dumitru Norocea restaurează pictura mai multor biserici, cum ar fi biserica mănăstirii Tismana, unde descoperă patru epoci și patru semnături ale pictorilor, biserica Măgureni-Prahova, unde găsește portretul lui Pârvu Mutu, apoi bisericile Stâlpu-Buzău, Sf. Gheorghe-Hârlău, Madona Dudu-Craiova, Stavropoleos-București și Oesti-Argeș. Studiind tehnica mozaicului în Italia, Dumitru Norocea introduce pentru prima dată în tara noastră decorații cu mozaic, la Alba Iulia, Sulina, București, Ploiești.

La Curtea de Argeș, Dumitru Norocea a locuit 50 de ani, între 1914 și 1964, când moare. Aici, el și-a construit o casă, pe strada V. Ștefănescu, la numărul 8, în stil gorjenesc (arhitectură populară). Casa a fost destinată adăpostirii colecției de artă populară a pictorului. Tot în această casă, devenită acum muzeu, există o serie de tablouri originale ale pictorului, precum și replicile pe pânză (imitație de mozaic) ale celebrelor mozaicuri „Împăratul Iustinian cu suita” și „Împărăteasa Teodora cu suita”, din biserica San Vetale din Ravena, Italia, precum și trusa de lucru și șevaletul pictorului.

O lume de vis

Elena STOICA

Albeștii de Argeș, un sat ca oricare altul, Corbeni – un sat ca oricare altul... dar cu copii care au uimit Europa, America și nu numai. Niste copii care au învățat să fure minunile naturii, să le treacă prin universul lor și să ne arate drumul către stele, îngeri... jucându-se cu pensule și culori. Din joaca lor creativă au adunat premii peste premii, au călătorit, au trecut Oceanul de nenumărate ori și au arătat jocul lor copiilor de pretutindeni. Uneori, au dăruit o parte din sufletul lor unor copii defavorizați de soartă, donând picturile expozițiilor cu scop caritabil. Mulți dintre cei plecați din sala de pictură au ajuns arhitecți, designeri, creatori vestimentari, decoratori-scenografi, graficieni, ceramiști, pictori și profesori de pictură și desen. Elevii cercurilor de pictură CROMO din Albeștii de Argeș (înființat în anul 1976) și CULOARE ȘI VIS din Corbeni (înființat în anul 2001) au un palmares mai mult decât bogat, datorită activității creative de performanță. El este rodul unui efort creator în care munca se îmbină cu plăcerea de a crea și picta, picturile lor dialoghează cu iubitorii de pictură din întreaga lume, mesajul lor fiind înțeles și răsplătit cu cele mai importante premii, medalii, diplome, distincții, cupe, plachete pe toate meridianele: Bulgaria, Ungaria, Polonia, Cehia, Slovenia, Serbia, Macedonia, Vietnam, India, China, Japonia, Turcia, Israel. Egipt, Emiratele Arabe, Franța, Italia, Portugalia, Norvegia, Australia și America. O lume de vis realizată prin dăruire.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Acad. Mircea MALIȚA – București
- Acad. Solomon MARCUS – București
- Dan D. FARCAȘ – informatician și scriitor, București
- Acad. Vasile TONOIU – București
- Florin HORVATH – scriitor și ezoterist, Zalău
- Filofteia PALLY – directorul Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din România, Golești
- Mircea STĂNESCU – istoric, București
- George BACIU – profesor, Domnești-Argeș
- Coca BALOTĂ – editor, Cepari-Argeș
- Cătălin MAMALI – sociopsiholog, SUA
- Alexandru NEMOIANU – scriitor, SUA
- Acad. Mihai CIMPOI – președintele USM, Chișinău
- George ȘOVU – scriitor, București
- Ion POPESCU-SIRETEANU – prof. univ., scriitor, Pitești
- Ion C. ȘTEFAN – scriitor, București
- Pr. Daniel GLIGORE – Curtea de Argeș
- Cucu URECHE – artist plastic, Curtea de Argeș
- Ionel Marius POPESCU – istoric, Golești
- Sorin MAZILESCU – directorul Centrului Județean Argeș pentru Promovarea Culturii, Pitești
- Cezar BĂDESCU – profesor, Arefu-Argeș
- Ileana POPESCU – profesor, Curtea de Argeș
- Silviu GHERMAN – ziarist, Curtea de Argeș
- Nicolae CIOBANU – arhitect, SUA
- Florea FIRAN – scriitor, Craiova
- Cristian S. CALUDE – prof. univ., Noua Zeelandă
- Ion PĂTRAȘCU – diplomat, București
- Traian IONESCU – arhitect, Franța
- Giampaolo TROTTA – critic și istoric de artă, Italia
- Florian COPCEA – scriitor, Turnu Severin
- Lucian COSTACHE – profesor, scriitor, Pitești
- Mircea OPRIȚĂ – scriitor, Cluj-Napoca
- Iulian DRAGOMIR – publicist, jucător de GO, București
- Ion Aurel GÂRJOABĂ – artist plastic, Curtea de Argeș
- Elena STOICA – artist plastic, Corbeni-Argeș